

كتاب المسلم – اللغة البشتو

اسلامى تعليمات

المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد
ونوعية الجاليات بالزلفي

كتاب المسلم

أعدّه وترجمه للغة البشتو

المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد و توعية الجاليات بالزلفي

الطبعة الأولى: ١٤٣٩/٨ هـ

المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد وتوعية الجاليات بالزلفي (ح)

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد وتوعية الجاليات بالزلفي

كتاب المسلم - الزلفي، ١٤٣٩ هـ

ردمك: ٨-١٣-٨٢٤٣-٦٠٣-٩٧٨

(النص باللغة البشتو)

١- الإسلام - مجموعات ٢- الوعظ والإرشاد أ- العنوان

١٤٣٩/٦٣٥٩

ديوي ٢١٠,٨

رقم الايداع: ١٤٣٩/٦٣٥٩

ردمك: ٨-١٣-٨٢٤٣-٦٠٣-٩٧٨

مقدمه

ان الحمد لله نحمده ونستعيه ونستغفره
 ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من
 يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له
 وأشهد أن لا إله الا الله وحده لا شريك له. وأشهد
 أن محمدا عبده ورسوله .

اما بعد: اسلامي شريعت داسی احكام مقرر
 كړی دی؛ چه د هر یو تن ځانله دځانندان اود
 معاشرے د اخلاقو او اعمالو اصلاح وكړی ټولو
 خلقوته حق واضح كړی او په نیغه لار باندی
 روان كړی؛ اسلامي تعلیمات صرف د الفاظونوم
 ندی چه انسان هغی كښی خپل عقل استعمالوی
 او خوشحاله كیږی یا د هغی د الفاظونه لذت
 اخلی؛ او عملی لار ښودنه به ورته نه كیږی بلكه
 حقیقت دادی چه د الله ﷻ شريعت ددی دپاره
 راغلی دی چه د انسان د ذات عملی اصلاح
 وكړی دشرک؛ جهل؛ او گناهونو د تیرونه بهر

راؤباسی دایمان توحید او عمل صالح رنہرا ورلہ
 ورکری او دغه رنگ دخاندان او معاشری
 مجموعی لحاظ سرہ اصلاح وکری چہ اللہ ﷻ ہم
 رضاء شی او د انسانو ژوند ہم خوشحالہ او
 سوکالہ شی ہرکلہ چہ دانسان ژوند پہ مرگ
 باندی ختمیری نو د خپل ژوند پہ داسی کارونو
 کنبی لگول پکار دی چہ صبا قیامت کنبی
 پکار راشی دانسان نیکبختی اوسعدت
 پدیکنبی دی چہ خپل ځان پہ دین باندی پوه
 کری او دنیاوی کارونو کنبی ہم دینی بصیرت
 ولری چہ دنقصان نہ ځان بیچ کری او د خپل
 ژوند مقصد تہ ورورسیری، او اللہ ﷻ خوشخالہ
 کری او دنورو خلقو ہم پکار راشی خپل علم
 تہ دعمل جامہ ورواچوی او هر ورکوٹی غت
 ضرورت کنبی صرف اللہ ﷻ تہ رجوع وکری د
 خپل خالق حقیقی سرہ تعلق مضبوط کری

ددی وجی نه په سعودی عرب زلفی بنار
 کنبی (مکتب التعاونی لدعوة والارشاد و توعیة
 الجالیات) دعوتی سنتر دا عزم وکړو چه اسانه
 پښتو ژبه کنبی دا تعلیمی نصاب شایع کړی چه
 د حق طلبکاران شرعی احکامونه باندی په
 دلیل د قرآن او سنت سره ځان بوهه کړی او عمل
 ورباندی ورکړی پدی کتاب کنبی د انسان د
 ځانله ژوند او د خاندانی ژوند او د چاپیرچل
 معاشرے ژوند سره تعلق لرونکی شرعی احکام
 په دلیل پرقران او سنت سره ذکر شوی دی د
 هغه لوی الله جل جلاله د ذات نه داعاءه چه دا
 کوشش د خپل حقیر بنده نه قبول کړی او دا
 کتاب زما او د ټولو مؤمنانو دپاره د هدایت او د
 نجات سبب وگرځوی آمین

یوم الاحد ۱۴ رجب ۱۴۳۹هـ

د عقیدے بنیادی خبرے

د توحید پیژندنہ او د توحید قسمونہ

توحید: هغه کارونه چه الله تعالى پورے خاص وی په هغه کنبې الله تعالى ايکي يو کنړل، او د عبادت ټول قسمونه الله تعالى لره خاص کولو ته توحید وئیلے شی دا هغه لوی کار دے چه الله تعالى پدے حکم کړیدے. الله پاک فرمائی: ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ {الاحلاص: ۱} ترجمه: او وایه هغه الله پاک ايکې يو دے. الله پاک فرمائی ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ {الذاریات: ۵۶} ترجمه: او نه دی پیدا کړی ما پیریان او انسانان مکر دے دپاره چه زما بندگی وکړی. الله پاک فرمائی: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ {النساء: ۳۶} ترجمه: او بندگی وکړی د الله پاک او مه شریکوئ د هغه سره هیخ شے.

توحید په درے قسمه دے (۱) توحید ربوبیت (۲) توحید ألوهیت (۳) توحید أسماء والصفات.

(۱) توحید ربوبیت: ددے کائناتو پہ جوړولو او چلولو کنبې الله پاک ايکې يو کنړل. چه الله پاک روزی ورکونکې ژوند ورکونکې دے، او مرگ راوستونکې دے او د الله پاک په اختيار کنبې د زمکے او د آسمانونو بادشاهی ده. الله پاک فرمائي:

﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾ {فاطر: ۳} ترجمه: آیا شته دے پيدا کوونکے سيوا د الله پاک نه چه روزی درکړی تاسو ته د آسمان او د زمکے نه، نشته حقدار د بندگي سيوا د هغه نه نو خرنګه اړولے کيديشی تاسو. الله پاک فرمائي:

﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ {الملك: ۱}. ترجمه: خيرونه (فائدے) ورکونکے هغه ذات دے چه په لاس کنبې ئے بادشاهی ده، او هغه په هر څه باندے قدرت لرونکے دے. پدے کائناتو کنبې چه څه موجود دی په هر څه د الله پاک بادشاهی ده، او الله پاک پکنبې خپل واک او اختيار چلوی خرنګه چه وغواری. او هرچه ددے نظام په چلولو کنبې الله پاک يو منل دی، نو پدے خبره يقين

کول ضروري دي چه ددے تول مخلوق نظام چلولو کنبې الله پاک ايکې يو دے. الله پاک فرمائي: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ {الأعراف: ٤٤} ترجمه: خبر شیء چه الله پاک لره اختيار د پيدا کولو او حکم کولو دے، برکت ورکونکے دے الله پاک، پالونکے د تول عالم دے. د الله تعالی دا قسم تدبیر او تصرفات تمام مخلوق ته شامل دي. ددے قسم توحید نه انکارخوک هم نکوی مکرخه لبر خلق شته چه ظاهرًا ئے خو انکار کرے دے لیکن دننه زرونه ئے پدے اقرار کوی. لکه خرنکه چه الله پاک فرمائي: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ {النمل: ١٤} ترجمه: او انکار او کړو دوی د معجزاتو نه او یقین کرے وو په هغه باندے زرونو د دوی د وجے د زیاتي او لویي نه صرف په توحید ربوبیت باندے اقرار کول اقرار کونکي ته فائده نه ورکوی خرنکه چه مشرکانو ته په توحید ربوبیت باندے اقرار کولو څه فائده ورنکړه، د هغوی په باره کنبې الله پاک فرمائي: ﴿وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ

مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
 لِيَقُولَنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿۶۱﴾ {العنكبوت: ۶۱} ترجمہ: او
 کہ چرے تپوس او کرے تہ ددوی نہ چہ چا پیدا
 کرپی دی آسمانونہ او زمکہ او د خپل حکم لاندے
 کرے ئے دے نمر او سپورمیٰ خامخا دوی بہ وائی، اللہ
 پاک، پس خہ رنگہ ارولے شی دوی د حق نہ.

۲_ توحید الوہیت :

د عبادت تول قسمونہ یواھے د اللہ تعالیٰ دپارہ کول
 پدے شان چہ یو انسان د اللہ پاک سرہ پہ عبادت
 کنبیٰ ہیخ شوک شریک نکریٰ او نہ غیر اللہ تہ
 نزدیکت حاصل کری. د توحید دا قسم د تولونہ اہم
 او لویٰ دی . د ہمدے مقصد دپارہ اللہ پاک دا تول
 مخلوق پیدا کرے دے لکہ خرنکہ چہ اللہ پاک
 فرمائی ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾
 {الذاریات: ۵۶} ترجمہ: او نہ دی پیدا کری ما پیریان
 او انسانان مگر دے دپارہ چہ زما عبادت وکری . تول
 رسولان اللہ پاک دے دپارہ رالیرلی دی، او کتابونہ ئے

دے دپاره نازل کرے دي، الله پاک فرمائي : ﴿وَمَا
 أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا
 فَاعْبُدُونِ﴾ {الأنبياء: ٢٥} ترجمه: او نه دی رالیرلی
 مونبره مخکنبې ستا نه هیخ رسول مکر وحی کوله مونبر
 هغه ته چه یقیناً نشته حقدار د بندگی سیوا زما نه
 پس بندگی خاص مالره وکړی. دا هغه قسم د توحید
 دے چه کله رسولانو ددے دعوت مشرکانو ته ورکړو
 نو هغوی انکار وکړو. د هغوی وینا الله پاک پدے
 الفاظو رانقل کوي: [قَالُوا أَجِئْنَا لِنُعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَدْرَ مَا
 كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ]
 {الأعراف: ٧٠} ترجمه: اووئیل دوی آیا راغله ئے ته
 مونبر ته دے دپاره چه مونبر بندگی اوکړو د یو الله، او
 پریردو هغه کسان چه بندگی ئے کوله مشرانو زمونبر.
 د غیر الله دپاره هیخ قسم عبادت کول جائز ندی، نه
 د یو نزدی شوی ملائک دپاره، او نه د یو عزتمند نبی
 رالیرلے شوي دپاره، او نه د بل یو نیک ولی دپاره، حکه
 چه عبادت د هیخ یو مخلوق جائز نه دے، بلکه
 عبادت صرف او صرف الله پاک پورے خاص دے.

(۳) توحید الاسماء والصفات :

هغه نومونه او صفتونه چه الله پاک د خپل ځان دپاره ایڅوډي او ذکر کړے دے او هغه نومونه او صفتونه چه د الله رسول صلی الله علیه وسلم د الله پاک دپاره بیان کړیدی، پدے ټولو باندے ایمان لرل. دا صفتونه او نومونه الله پاک لره په هغه طریقہ ثابتول څرنګه چه د هغه د شان سره لائق دی، بغیر د تحریف (بدلون) نه، او بغیر د تعطیل (انکار کولو) نه او بغیر د تکیف (شکل بیانولو) او بغیر د تمثیل (مثال بیانولو) نه منل. او د مجازی معنی په ځای حقیقی معنی باندے حمل کول ضروري دي. ((تحریف دیتہ وائی چه بغیر د دلیل نه د الله صفتونه او نومونه د خپلے ظاهري معنی نه اړول. تعطیل : د الله د ټولو یا بعضو صفتونو نه انکار کول دي. تکیف : د الله د صفتونو کیفیت او طریقہ په زړه یا ژبے سره بیانول دي، لکه داسے ووائی، د الله لاس داسے داسے دے. تمثیل : د الله تعالی صفتونه د مخلوق د صفتونو سره مشابه کول، یا دا عقیدہ ساتل چه دا د مخلوق د

صفتونو سره مشابه (یو شان) دي. که کوم بعض نومونه د مخلوق د نومونو سره مشابه وي نو هغه صرف لفظي مشابہت دے، په حقیقت کي دواړو ترمینځ لوي فرق دے، لکه ((رحیم)) الله تعالی ته هم وائي، او د مخلوق په صفت کي هم راغله دے، خو د الله تعالی رحمت د هغه د شان لائق دے، او د مخلوق رحمت د زړه نرموالي او مهرباني کولو ته وئیلے شي)). دارنگه هر هغه څه نفی کول چه الله پاک د خپل ذات نه نفی کړی وی، یا د هغه رسول صلی الله علیه وسلم د هغه د ذات نه نفی کړی وی . او هغه څیزونه چه د الله پاک او د رسول الله ﷺ نه ثابتول او نفی کول ئے نه وی نقل شوي، نو مونږ به هم پکښې خاموشی اختیاره وو، نه به د هغي د ثابتولو کوشش کوؤ او نه به ترے انکار کوؤ.

د اسماء حسنی بعض مثالونه :

الله پاک خپل ځان په (الحی القيوم) باندے نامداره کړے دے. نو په مونږه لازم دی چه ایمان ولرو پدے

خبرہ چہ الحی د اللہ پاک د نومونو نہ یو نوم دی، او دارنگہ دا خبرہ ہم پہ مونبر لازمہ ده چہ ایمان ولرو پہ هغه صفت چہ ددے نوم نہ معلومیری، چہ هغه کامل ژوند دی چہ مخکنی ورباندے نشتوالی نه وؤ او روستو به ورباندے فناء نه راخی. او دغه رنگه اللہ پاک خیل خان په (السمیع) باندے نامداره کپیدے. مونبره به ایمان لرو چہ السميع د اللہ پاک د نومونو نه یو نوم دے او سمع (آوریدل) د اللہ پاک د صفتونو نه یو صفت دے چہ اللہ پاک آوریدل کوی خرنکه چہ د هغه د شان سره لائق وی.

د اللہ پاک د بعض صفاتو مثالونه

اللہ پاک فرمائی: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعْنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاہُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ {المائدة: 64} ترجمہ: او وائی یہودیان لاس د اللہ پاک بند کرے شویدے، (اللہ پاک فرمائی:) بند دے کپدشی لاسونہ د دوی، او لعنت کرے شویدے پہ دوی باندے پہ سبب د هغه چہ دوی وویل، بلکه

دوارہ لاسونہ د الله پاک فراخه دی، خرچ کوی
 خرنگه چه اوغوری. پدے آیت کنبی الله پاک خپل
 خان دپاره دوه لاسونہ ثابت کړی دی او د هغوي دپاره
 ئے دا صفت ثابت کړے دے چه فراخه خرچه
 کونکی دی. نو په مونږ لازم دی چه ایمان ولرو چه
 د الله پاک دپاره دوه لاسونہ دی په ورکړه او نعمتونو
 باندے فراخه دی. لیکن په زړه کنبی به د هغه
 تصویر نه جوړه وؤ او نه به په ژبه پکنبی خبرے
 کوؤ چه په داسے داسے طریقہ دی، او نه به د مخلوق د
 لاسونو سره تشبیه ورکوؤ، ځکه چه الله پاک فرمائی:
 ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ {الشُّورَى: ۱۱}
 ترجمه: د هغه پشان هیڅ نیشته او هغه هر څه اوری
 هر څه وینی. ددے قسم توحید خلاصه داده چه په
 مونږه لازم دی چه الله پاک لره به هغه څه ثابتوؤ چه
 د خپل خان دپاره ئے ثابت کړی وی، یا رسول الله ﷺ
 ورله بیان کړی وی. او هر هغه څه به د الله پاک د
 ذات نه نفی کوؤ چه الله پاک د خپل ذات نه نفی
 کړی وی، او یا رسول الله ﷺ ترے نفی کړی وی، دا

اصول په ټولو اسماء او صفات کښې چلیری. یعنی بغیر د تحریف (بدلولو) نه، بغیر د تمثیل (مثال بیانولو) نه، بغیر د تکیف (شکل بیانولو) نه او بغیر د تعطیل (د معنی نه انکار کولو) نه ټول اسماء او صفات د الله پاک منل.

دکلمه توحید لا اله الا الله معنی

لا اله الا الله : دا د دین بنیاد دے. په دین اسلام کښې ددے اوجت مقام دے. دا اول رکن دی د ارکانو د اسلام نه، او اوچته څانگه ده د څانگو د ایمان نه، تر هغه عملونه نه قبلیری تر څو چه پدے کلمه اقرار ونکړی، او په معنی ئے ځان پوهه نکړی، او ددے د تقاضا مطابق عمل ونکړی. د توحید د کلمے صحیح معنی اختیارولو نه بغیر خلاصی نشته چه هغه دا ده (لا معبود بحق الا الله) د الله پاک نه علاوه هیڅ معبود (حقدار د بندگی) په حقه نشته. دا معنی تقاضا کوی چه د یو الله عبادت به کولے شي او د غیر الله هر قسم عبادت به پرینودلے شي. او ددے

داسے معنی کول بنکاره خطائی ده چه د الله نه علاوه بل خالق نشته دے، د الله نه علاوه بل په موجودولو باندے قادر نشته دے، یا د الله نه علاوه بل حقیقی موجود نشته دے. پدے معنو کبني توحيد ربوبیت خو شته لیکن توحيد ألوهیت پکبني نشته، او ددے کلمے اصل خو توحيد ألوهیت دے.

د توحيد د کلمي ارکان :

ددے کلمے دوه رکنه دی، (۱) نفی: (لا اله)، دا کلمه د هر خیز نه د ألوهیت نفی کوی. یعنی هیخ (حق) معبود نشته. (۲) اثبات: (الا الله)، دا کلمه د یو الله تعالی ألوهیت (معبود کیدل) ثابتوی. حکه چه د الله پاک نه علاوه د بل چا بندگی ونکرے شی، او نه د بندگی شه حصه د غیر الله دپاره ورکرے شی. چا چه پدے کلمه اقرار وکړو، او ددے په معنی ئے حان پوهه کړو، او ددے په تقاضا ئے عمل وکړو چه د شرک نفی کول او د توحيد ثابتول دي، ددے د تقاضا مطابق د مضبوط یقین سره ئے عمل وکړو دا رشتینی مسلمان

دے۔ او چا چه په دے کلمه عمل وکړو بغیر د عقیدے او یقین نه، نو دا منافق دے، او چا چه ددے خلاف عمل وکړو یعنی شرک ئے وکړو، نو دا مشرک او کافر دے اگر که په ژبه باندے د توحید کلمه وائی.

د کلمه توحید: لا اله الا الله: فضیلت

د توحید د کلمے ډیر فضائل او فوائد راغلی دی، بعض د هغه نه دادی:

(1) موحد انسان چه د گناهونو د وجے نه د جهنم مستحق شوے وی، دا کلمه توحید د هغه او د جهنم مینځ کنبې د همیشوالی نه مانع جوړیږی، نبی اکرم صلی الله علیه واله وسلم فرمایلی دی: «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ دَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ» متفق علیه [۱۹۳/۴۴] ترجمه: د اور نه به راوخی چا چه لا اله الا الله ووئیل وی او د هغه په زړه کنبې ئے د وربشے د دانے په اندازه خیر (ایمان) وی. او د اور

نه به راوځي چا چه لا اله الا الله ووئيلي وي او د هغه په زړه كښې د غنم د دانې په اندازه خیر (ایمان) وي، او د اور نه به راوځي چا چه لا اله الا الله ووئيلي وي او د هغه په زړه كښې د یوې ذرې په اندازه خیر (ایمان) وي. (۲) انسانان او پیریان د توحید په خاطر پیدا شوی دی، الله پاک فرمائی: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (الذاریات: ۶۵) ترجمه: ما ندی پیدا کړی پیریان او انسانان مگر ددې دپاره چه زما بندگی وکړی. د یعبدون معنی ده، یوحدون. یعنی زما توحید ومنی، او ما په بندگی سره یوازي کړي. د کلمه توحید دپاره الله پاک رسولان رالیږلی دی، او کتابونه ئې نازل کړي دي، الله پاک فرمائی: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ» (الانبياء: ۲۵). ترجمه: او ندې لیرلې مونږ مخکښې ستانه هیڅ یو رسول مگر وحی کوله مونږ هغه ته چه یقیناً نشته حقدار د بندگی سیوا زما نه پس ما لره بندگی خاص کړی. د ټولو رسولانو دعوت ددې کلمې نه شروع شویدې، د رسولانو اول دعوت هم دا کلمه

دہ، ہر یو رسول بہ خپل قوم تہ وئیل: «يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ» (الاعراف: ۵۹) ترجمہ: اے قومہ خما! بندگی خاص کریئ اللہ پاک لرہ، نشتہ تاسو لرہ خوگ معبود سیوا د ہغہ نہ.

د کلمہ توحید لا الہ الا اللہ شرطونہ :

لا الہ الا اللہ دپارہ اُوہ (۷) شرطونہ دی، ددے اقرار تر ہغہ وخت پورے نہ صحیح کیبری تر خو چہ یو بندہ دغہ تول پورہ نکری، او د ہغے اہتمام ونکری بغیر د ماتولو د خہ شی د ہغی نہ.

(۱) العلم: حان پوہہ کول د کلمے پہ اول جزء نفی (لا الہ) او دویم جزء اثبات (الا اللہ) باندے، او ددے وجے نہ کوم عمل چہ لازم وی د ہغے علم ہم لازم وی. کله چہ بندہ پدے پوہہ شی چہ اللہ پاک یواخی حق معبود دے، او د غیر اللہ بندگی باطلہ دہ نو دے عالم شو پہ صحیح معنی ددے کلمے باندے پہ حقہ سرہ اللہ پاک فرمائی: «فَاعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» (محمد: ۱۹). ترجمہ: پس پوہہ شہ چہ یقیناً نشتہ حقدار د

بندگئی سیوا د الله تعالیٰ نه. عن عثمان رضی الله عنه عن النبی کریم صلی الله علیه واله وسلم قال : «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ» (مسلم: ۲۶) ترجمہ : عثمان رضی الله عنه د نبی کریم ﷺ نه روایت کوی چه هغه فرمائی دی شوک چه وفات شو او پدے خبره پوهیدو (یقین کونکی وو) چه (لااله الا الله) یعنی نشته حقدار د بندگئی سیوا د الله پاک نه، نو جنت ته به داخلیری

(۲) یقین : ددے مطلب دادے چه د کلمے الفاظ پداسے طریقہ ووئیلی شی چه زره ئے د یقین او اطمینان نه دک وی، د انسانانو او پیریانو شیطانانو د وسوسو نه ئے زره پاک وی، ددے کلمے په معنی او مقصد باندے مضبوط یقین لری، ورسره دا کلمه ادا کړی لکه خرنکه چه الله پاک فرمائی : «إِثْمًا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزْتَأْبُوا» (الحجرات : ۱۵) ترجمہ : یقیناً مؤمنان هغه کسان دی چه ایمان ئے راوریدے په الله پاک، او د هغه په رسول باندے، بیا

تے ہیخ شک ندے کرے۔ وعن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ ان رسول اللہ ﷺ قال: « أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ لَا يَلْقَى اللَّهَ بِمَا عَبَدُ غَيْرَ شَاكٍ فِيهِمَا إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ » [مسلم ۲۷] ترجمہ: د ابوہریرہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دے چہ یقیناً رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم وفرمایا: «زہ گواہی کوم چہ نشتہ حقدار د بندگی سیوا د اللہ پاک نہ، او زہ د اللہ حق رسول یم۔» د اللہ سرہ نہ میلاویری یو بندہ پدے دوارو گواہیو باندے پہ داسے حال کی چہ ہیخ قسم شک تے پکبھی نہ وی کرے مگر جنت تہ بہ داخل شی۔

(۳) القبول: یعنی د کلمہ توحید تقاضا زہ او ژبے سرہ قبلول او د شارع د طرفنہ د راغلی خبرو تصدیق کول او کومہ خبرہ چہ د نبی کریم صلی اللہ علیہ والہ وسلم نہ صحیح ثابتہ شی پہ ہغے پورہ طریقے سپرہ ایمان راورل۔ اللہ پاک فرمائی: « آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نَفَرِقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَبِعْنَا وَأَطَعْنَا

عُفِّرَا نَكَ رَبَّنَا وَإِيَّاكَ الْبَصِيرُ» (البقرة: ۲۸۵) ترجمہ: ایمان راوریدے رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم پہ ہغہ خہ چہ نازل کرے شویدے ہغہ تہ د طرفہ د رب د ہغہ نہ او مومنانو ہم، تولو ایمان راورے پہ اللہ پاک او پہ ملائکو د ہغہ او کتابونو د ہغہ او رسولانو د ہغہ او (وائی دوی) جدائی نہ کوؤ (پہ ایمان راورلو کنبی) پہ مینخ د ہیچا کنبی د رسولانونہ او وائی دوی واوریدلو مونر او تابعداری کوو مونر، غوارو بخنہ ستانہ اے ربہ خمونرہ! او تا تہ دی درگرخیدل د تولو ددے کلمے انکار او نہ قبلولو کنبی ہغہ شوک داخل دی چہ د شریعت پہ بعض احکامو باندے اعتراضونہ کوی او یائے رد کوی خرنگہ چہ بعض خلق د غلا او زنا پہ حدودو اعتراض کوی، دیو نہ زیاتے بنخے کول، او د میراث پہ احکامو اعتراض کوی او داسے نور احکام واخلہ اللہ پاک فرمائی :

«وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ» [الاحزاب: ۳۶]. ترجمہ:

او ندی مناسب مؤمن سپری او مومنے بنخے لرہ کلہ

چه فیصله وکړی الله پاک او رسول د هغه د یو خیز، چه وی دے دوی لره اختیار د دوی په کار کنبې، او چا چه خلاف وکړو د حکم د الله پاک او د رسول د هغه نه نویقیناً گمراه شو په گمراهی بنکاره سره .

(۴) الانقیاد: ددے کلمے مقصد ته غاړه اینبودل او ځان سپارل دی. لااله الاالله چه په کومو خبرو دلالت کوی هغه ته ځان تابع کول. د انقیاد او قبول ترمینځ فرق دا دے. چه ددے کلمے د معنی او مفهوم د صحیح والی اقرار په ژبه باندے کولو ته قبول وائی، او انقیاد دیته وائی چه عمل کنبې ددے کلمے تابع شی. نو کله چه یو تن ته د (لااله الاالله) معنی معلومه شوه او ده د زړه په یقین سره قبوله کړه لیکن په عمل کنبې ئے ددے اطاعت ونکړو او خپل سر ئے ورته بنکته نه کړو او خپل ځان ئے ورته پوره طریقے سره ونه سپارلو او څه چه ورته معلوم شوی وو په هغه ئے عمل ونکړو، پدے ټولو صورتونو کنبې ده د انقیاد شرط پوره نه کړل. الله پاک فرمائی: «وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ

وَأَسْلِمُوا لَهُ» الزمر ۵؛ ترجمہ: اوگرخئی (پہ توپی کولو سره) رب خپل ته او تابع شی د حکمونو د هغه. الله پاک فرمائی: «فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِي مَآ شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا» النساء: ۶۵. ترجمہ: پس داسے نه ده، قسم دے ستا په رب باندے نشی مؤمنان کیدے تر هغه چه فیصله وکړی په تا باندے په هغه معامله کښې چه پیدا شوی وی په مینخ ددوی کښې بیا نه مومی په زړونو خپلو کښې تنګسیا (خفګان) د هغه فیصلے نه چه تا کړی وی، او منی به ستا فیصله په همیشه منلو سره.

(ه)الصدق: ددے مقصد دادے چه یو بنده خپل ایمان کښې رشتینی وی، او خپله عقیده کښې رشتینی وی. الله پاک فرمائی: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ» التوبه: ۱۱۹. ترجمہ: اے ایمان والو! یره کوئ د الله نه او شیء ملګری د رشتینی خلقو. وقال صلی الله علیه وسلم: «من شهد ان لا اله الا الله

صادقاً بها دخل الجنة» [رواه احمد وصححه البانی]
 ترجمہ: خوگ چه د رشتینی زره نه گواهی وکری چه
 نشته حقدار د بندگی سیوا د الله پاک نه نو جنت ته
 به داخل شی. او که په ژبه کلمه د توحید وائی او په
 زره کنبی ددے د معنی او مقصد نه انکار کوی، دا
 عمل ده لره نجات نشی ورکولے، بلکه د منافقانو په ډله
 کنبی داخلیری. او د تصدیق منافی (ضد) کار دا دے
 چه یو انسان د هغه هدایت او وحی نه چه رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم ورباندے راغله دے انکار
 وکری، او یا د هغه د بعضے حصے نه انکار وکری،
 ځکه چه الله پاک مونږ ته امر کړیدے په اطاعت او
 تصدیق د رسول الله صلی الله علیه وسلم باندے،
 ځکه چه د خپل اطاعت سره الله پاک د هغه اطاعت
 پیوسته کړی دے. الله پاک فرمائی: «قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ
 وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ» (النور/۵۴) ترجمه: ته اووایه چه
 تابعداری د الله پاک وکړی او تابعداری د رسول الله
 صلی الله علیه وسلم وکړی

(۱) الاخلاص: ددے مقصد دادے چه انسان خپل ټول نیک عملونه په خالص نیت باندے د هر قسمه شرک او د هغه د میلاوت نه پاک کړی، پدے طریقہ چه ټولے خبرے او کارونه خاص د الله تعالی د مخ او د هغه د رضا طلب کولو دپاره کوی. هیخ قسمه میلاوت د ریاء (ځان بنودنې) او د شهرت په کنبې نه وی، او د دنیوی فائدو او ذاتی اغراضو او د خپل ښکاره او پټ خواهش پوره کولو نه پاک وی، او نه یو عمل د چا د محبت د وجے نه کوی، او نه د یو مذهب او ډلے د وجے نه چه د الله پاک د دین نه لری وی، بلکه د دعوت او تبلیغ مقصد به د الله پاک رضا او د آخرت نجات وی چه په زړه کنبې د یو انسان خیال رانسی چه د هغه نه د شکر او د جزاء طلبکار وی. الله پاک فرمائی: «أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ» الزمر: ۳. ترجمه: خبر شی! خاص الله پاک لره دین (بلنه) خالص دے. الله پاک فرمائی: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ البینه: ۵. ترجمه: او نه دے حکم کړے شوے دوی ته مگر دپاره ددے چه بندگی دے کوی

اللہ پاک چہ خالص کونکے وی ہغہ لره بندگی بہ۔ بخاری او مسلم کنبی د عتبان بن مالک رضی اللہ عنہ نہ روایت دے چہ نبی کریم ﷺ فرمائی: فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يُبْتَغَىٰ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ . متفق علیہ۔ ترجمہ: پس یقینا اللہ پاک پہ اور ہغہ شوک حرام کریدے چہ لا الہ الا اللہ د اللہ د رضا د لتولو دپارہ ووائی .

(۲) المحبة: یعنی ددے لوی شان والا کلمے سرہ محبت کول۔ چہ دا محبت شامل دے ددے کلمے معنی او مقصد تہ، او ہغہ خہ تہ چہ دا کلمہ د ہغے غوبنتہ کوی، یعنی د اللہ پاک او د رسول اللہ ﷺ سرہ محبت وکری او د دوی محبت پہ تولو محبتونو باندے مخکنبی وی۔ د محبت شرطونہ او لوازم پہ مضبوطوالی سرہ ونیسی۔ د اللہ پاک محبت بہ پیوستہ وی د ہغہ د اجلال او تعظیم (لوی) سرہ، او د یری او امید سرہ، او محبت بہ کوی د ہغہ خہ سرہ چہ د اللہ خوبن وی لکہ د خایونونہ مکہ مکرمہ او مدینہ منورہ او عام مساجد

په وختونو کښې رمضان، او لس ورځې د ذی الحجې
 وغیره او په اشخاصو کښې انبیاء کرام، رسولان،
 ملائک علیهم السلام، صدیقین، شهداء او صالحین،
 او په افعالو کښې مونځ، زکاة، روژه او حج وغیره. په
 اقوالو کښې ذکر او تلاوت د قرآن کریم وغیره. او د
 الله پاک محبوب د خپل نفس په خواهشاتو او محبوباتو
 مخکښې کړی. او هغه څه بد وگنړی چه د الله پاک
 بدی شی، د الله پاک کفر، فسق او نافرمانی بدی
 شی. الله پاک فرمائی: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ
 مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ
 أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ » [المائدة : ٥٤]. ترجمه:

اے ایمان والو! څوک چه مرتد شو ستاسو نه ددین
 خپل نه (په دوستانه د کفرانو سره) پس زردے چه
 رابه ولی الله پاک داسے قوم چه مینه به کوی الله پاک
 د هغوی سره او هغوی به مینه کوی د الله پاک سره،
 نرم به وی په مؤمنانو باندے، او سخت به وی په

کافرانو باندے، جہاد بہ کوی پہ لارہ د الله کنبہ، او نہ بہ یریری د ملامتیا د ملامت گرنہ.

معنی د محمد رسول الله (ﷺ)

یعنی ددے خہ معنی ده چه محمد صلی الله علیه وسلم د الله رسول دے؟ د توحید د کلمے ددے جزء معنی دا ده چه په بنکاره او پته باندے محمد مصطفیٰ (ﷺ) د الله بنده او ټولو انسانانو ته د الله پاک د طرفنه رالیږلے شوے رسول ومنلے شی، او ددے په تقاضا باندے عمل وکړی شی، په خه باندی چه امر کوي هغه ومنلي شي، او د خه چه خبر ئے ورکړیدے په هغه تصدیق وکړی شی او د خه نه چه منع کړی ده د هغه نه منع کیږی او د الله پاک عبادت په هغه طریقه کوی چه رسول الله (ﷺ) ښودلی وی. د کلمه شهادت ددے حصے دوه ارکان دی، (عبده ورسوله) دا دواړه په حق د نبی کریم (ﷺ) کنبہ افراط او تفریط (کمه او زیاته) ختموی. نو نبی کریم (ﷺ) د الله پاک بنده او رسول دے، په دے دواړو عزتمندو صفاتو کنبہ د هر

چا نه کامل دے. د عبد معنی ده، بنده عبادت کونکے، یعنی نبی کریم ﷺ بشر دے، نور انسانان چه د خه نه پیدا شویدی د هغه نه نبی کریم ﷺ هم پیدا شویدے، کوم ضرورتونه چه د نورو انسانانو دی هغه د نبی کریم ﷺ هم دی، الله پاک فرمائی: «قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ». الکهف: ۱۱. ترجمه: ته اووايه ! يقينا خه بنده يم ستاسو پشان (محتاج يم). او الله پاک فرمائی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا» الکهف: ۱. ترجمه: تولى صفتونه د الوهيت خاص دى الله پاک لره هغه ذات دے چه نازل کرے ئے دے په بنده خپل باندے کتاب، او نه ئے دے گرځولے ده لره هيڅ کرليچ. د رسول معنی داده: يعنى تولو انسانانو ته د دعوت الى الله دپاره الريلرله شويدے زيرے او يره ورکونکے دے. د رسول الله ﷺ دپاره ددے دوه صفتونو (اقرار د عبدیت او اقرار د رسالت) گواهي ورکولو سره دا خبره لازمه ده چه د نبی کریم ﷺ په باره کښې به افراط او تفریط يعنى کمه او زياته نشي کولے، اګر چه ددے امت بعض

خلقود نبی کریم ﷺ په شان مبارک کنبې ډیره غلو او زیاتې کریدې تردې پورې چه بعضو دعبدیت د مرتبې نه د الوهیت مرتبې ته رسولې دے. مددونه ترے غواړی سیوا د الله نه او د هغه خیزونو غوښتنه ترے کوی چه دهغه په ورکولو صرف الله پاک قادر دے لکه د حاجتونو پوره کول د غمونو او مصیبتونو لرے کول وغیره وغیره. بعض نورو خلقو خو د هغه د رسالت نه انکار کریدے او کوتاهی ئے کرے ده په تابعداری او د واجب حق د نبی کریم ﷺ کنبې چه مخکښ کړی ئے دی اقول د ټولو انسانانو په اقالو او حکمونو د رسول الله ﷺ باندے، او د نبی کریم ﷺ د سنتو مبارکو سره ئے جفا کرے ده او مخ ئے ترے اړولے، او په هغه اقالو باندے ئے اعتماد کرے چه د نبی کریم ﷺ د راوړلے شوی تعلیماتو نه. مخالف دی

د ایمان ارکان

ایمان د قول (وینا) عمل او عقیدے نوم دے چه په نیکو اعمالو سره زیاتیری او په گناهونو او نافرمانی

سرہ کمپری۔ ایمان د زہ او د ژبے وینا ده او د زہ او د ژبے او د اندامونو عمل دے، یعنی د زہ وینا عقیده ساتل دی، تصدیق کول دی، او د ژبے وینا اقرار کول دی . د زہ عمل تسلیمیدل، اخلاص کول، یقین، محبت کول او د نیک کارونو ارادے لرل دی، او د اندامونو عمل حکمونه ادا کول دی، او د گناہونو نه منع کیدل دی .قرآن کریم او سنت نبوي پدے خبره گواهی کوی چه ایمان دپاره خه اصول دی چه هغه ایمان په الله پاک باندے، په ملائکو د هغه، په کتابونو د هغه، په رسولانو د هغه، په ورځ روستنئ باندے او په تقدیر د خیر او شر باندے ایمان لرل دی . الله پاک فرمائی : «أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ» .[البقره:۲۸۵]. ترجمه: ایمان را ورپدے رسول ﷺ په هغه خه چه نازل کړے شویدے دی د ته د طرفه د رب دده نه، او مؤمنانو هم، هریو ایمان را ورپدے په الله پاک او په ملائکو د هغه او په

کتابونو د هغه او په رسولانو د هغه، (وائی دوی) جدائی نه کوو مونږ. (په ایمان راوړلو کښې) په مینځ د هیچا کښې د رسولانو نه، او وائی دوی واوړیدلو مونږ او تابعداری کوو مونږ، غواړو بڅنه ستا نه اے ربه خمونږ او تاته دی درگرخیدل د ټولو. او په حدیث د مسلم کښې د عمر رضی الله عنه نه نقل دی، جبریل علیه السلام د نبی کریم ﷺ نه د ایمان په باره کښې ټپوس وکړو، نبی کریم ﷺ وفرمایلی دی: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ كُلِّهِ» (مسلم: ۸) ترجمه: ایمان دادے چه ته ایمان راوړے په الله باندے، او په ملائکو د هغه، په کتابونو د هغه، او په ملاقات د الله تعالی باندے، او د هغه په رسولانو، او ایمان راوړے په دوباره راپورته کیدلو باندے، او ایمان راوړے په تول تقدیر باندے. دا د صحیح عقیدے شپږ اصول او بنیادي کارونه دی چه الله پاک په قرآن کریم کښې بیان کړیدی او پدے عقیده باندے نبی کریم ﷺ رالیرلے شوے دے، دیته ارکان د ایمان ووئیلے شی.

اول : پہ اللہ پاک باندے ایمان لرل :

اللہ پاک باندے د ایمان راوړلو معنی داده چه اللہ پاک په خپل ربوبیت کښې په الوهیت کښې او په نومونو او صفتونو کښې ایکی یو وومنله شی . اللہ پاک باندے ایمان راوړلو کښې دا راتلونکی ټولے خبرے داخلے دي . پدے خبره ایمان راوړل چه هغه حقیقی معبود دے، د عبادت حقدار دے نه بل هیخ څوک، ځکه چه هغه ټول بندگان پیدا کړیدی او ورسره مهربانی کوی، رزق ورکوی، او د ټولو په ښکاره او پټو حالاتو باندے خبر دے . تابعدارو ته په غوره بدله او نافرمانو ته په سزا ورکولو باندے قدرت لری . ددے حقیقت دادے چه د عبادتونو ټول اقسام د اللہ پاک دپاره یواځی کول چه صرف د هغه دپاره په عاجزی او مینے او یرے سره وکړے شی سره د کمال محبت او ذلت نه د اللہ پاک عظمت ته، ددے لوی مقصد د بیانولو دپاره د قرآن کریم اکثره حصه نازله شویده. اللہ پاک فرمائی : «فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (۲) أَلَا لِلَّهِ

الدِّينِ الْخَالِصِ» الزمر ۲-۳. ترجمہ: پس بندگی کوہ اللہ پاک لہر خالص کرہ ہغہ لہر بندگی او خبر شیء خاص اللہ پاک لہر دین (بندگی) خالص دہ . او اللہ تعالیٰ فرمائی : «فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَالْوَكْرَةَ الْكَافِرُونَ» غافر ۱۴ . ترجمہ : حاجتوہ غواری د اللہ نہ چہ خالص کونکے یئ ہغہ دپارہ بلنہ اگرچہ بدگنری کافران . بل حائی اللہ پاک فرمائی : «وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِلَٰهًا» الاسراء : ۲۳ . ترجمہ : او فیصلہ کریدہ ستا رب چہ بندگی مہ کوی مگر صرف ددغہ اللہ . دعبادت ڀیر زیات قسمونہ دی لکہ دعاء، یرہ، امید، توکل، مینہ، عاجزی، مدد غوہنتل، پناہی غوہنتل، فریاد کول، باران غوہنتل، ذبحہ کول، نذر او منختہ کول، ددے نہ علاوہ د عبادت ڀیر زیات شکونہ دی چہ د غیر اللہ دپارہ کول ئے جائز ندی بلکہ د غیر اللہ دپارہ کول ئے شرک او کفر دے . د دعاء دلیل : اللہ پاک فرمائی : «وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ» غافر : ۶۰ . ترجمہ : او وئیلی

دی رب ستاسو حاجتونه غواری زما نه زه به ستاسو دعا قبولوم، یقیناً هغه کسان چه لوئی کوی ددعاء زما نه زردے چه داخل به شی جهنم ته چه ذیلان به وی. په حدیث د نعمان بن بشیر رضی اللہ عنہ کسبې راغلی دی، هغه د نبی کریم ﷺ نه روایت کوی: «الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ». (رواه الترمذی : ۲۹۶۹) ترجمه: دعاء عین عبادت دی. د خوف (یرے) دلیل: اللہ پاک فرمائی: «فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» ترجمه: پس مه یریرئی د هغوی نه او اویریرئی زمانه که یی تاسو مؤمنان. (آل عمران: ۱۷۵) دلیل د رجاء (امید): اللہ پاک فرمائی: «فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا» الكهف: ۱۱۰. ترجمه: خوګ چه امید لری د ملاقات د رب خپل نو عمل دے وکړی د سنت برابر او شریک دی نه جوړوی په بندګی د رب خپل کسبې هیچا لره. دلیل د توکل (خان سپارل): اللہ پاک فرمائی: «وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» المائدة: ۲۳. ترجمه: او خاص په اللہ پاک باندے توکل کوئی که تاسوئی مؤمنان. او بل خای اللہ

پاک فرمائی: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ». الطلاق
 ۳: ترجمہ: چا چہ حٰن وسپارلو پہ اللہ پاک باندے نو
 اللہ پاک بہ ورلہ پورہ شی دلیل د رغبت، رھبت، او
 خشوع (یعنی د مینے، یرے او عاجزی): اللہ پاک
 فرمائی: «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا
 رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ». الانبياء: ۹۰) ترجمہ:
 یقیناً دوی (انبیاء علیہم السلام) بہ کوشش کولو پہ
 تولو نیکو کارونو کنبی، او حاجتونه ئے غوبنتل زمونر
 نہ، پہ مینہ او پہ یرہ سرہ، او وو دوی مونر تہ عاجزی
 کونکے۔

دلیل د خشیت: یرہ اللہ پاک فرمائی: «فَلَا تَخْشَوْهُمْ
 وَاخْشَوْنِي» البقرة: ۱۵. ترجمہ: پس مہ یریرئی د دوی نہ
 او حٰما نہ اویریرئی۔

د انابت دلیل: واپس کیدل اللہ پاک فرمائی: «وَأَنِيبُوا
 إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ» الزمر: ۵۴. ترجمہ: او وگرخئی (پہ
 توبہ کولو سرہ) رب خپل تہ او تابع شئی د حکمونو د
 ہغہ د استعانت (مدد غوبنتلو) دلیل: اللہ پاک فرمائی

: «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» الفاتحہ : ۵. ترجمہ: خاص
 تالرہ بندگی کوو مونبر او خاص ستانہ امداد غوارو او
 نبی کریم ﷺ فرمائی : (اذا استعنت فاستعن بالله)
 الترمذی : ۲۵۱. ترجمہ: کلہ چہ تہ مدد غوارے نو مدد
 غوارہ د اللہ نہ. د استعاذے (پناہی غوبنتلو) دلیل :
 اللہ پاک فرمائی : «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» (الناس : ۱)
 ترجمہ : تہ اووایہ ! پناہی غوارم پہ رب د انسانانو
 باندے. د استغاثے (فریاد کولو) دلیل : اللہ پاک
 فرمائی : «إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ» الانفال
 : ۹. ترجمہ: کوم وخت چہ فریاد کولو تاسو خپل رب تہ
 پس قبولہ ئے کرہ دعاء ستاسو. دلیل د ذبحے: اللہ پاک
 فرمائی: «قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ
 الْعَالَمِينَ (۱۶۲) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ
 الْمُسْلِمِينَ» الانعام : ۱۶۳. ترجمہ: اووایہ! یقینا مونخ
 حُما او قربانی (مالی عبادت) حُما او ژوند حُما او
 مرگ حُما خاص اللہ پاک لہ دی چہ رب د تول
 مخلوقاتو دے، نشته ہیخ برخے والا د ہغہ سرہ، او پہ
 دے سرہ حکم کرے شویدے ما تہ او حُہ اول د

تابعداري کونکو نه یم . د سنتو نه دلیل : نبی کریم ﷺ فرمایلی دی : « لَعْنُ اللَّهِ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ » مسلم : ۱۶۳. ترجمه : لعنت کرے اللہ تعالیٰ پہ هغه چا چه د غیر اللہ په نوم باندے ذبح کوی. د نذر دلیل : دا وینا د اللہ پاک ده : « يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا » (الانسان : ۷) ترجمه : پوره کوی دوی منخته او ویره کوي د هغه ورځے نه چه د هغے سختي خوره وره ده. ترده پوره چه عام عادتونه کله چه مقصد پکښې ځان د اللہ پاک د اطاعت دپاره قوی کول وی دغه عادت هم عبادت وگرځی لکه خوب، خوراک، څښاک، رزق پیدا کول، نکاح کول وغیره چه مؤمن ته په صحیح نیت باندے حاصلیری. (۲) اللہ پاک باندے ایمان راوړلو کښې یوه حصه داده چه په تمامو فرائضو او واجباتو او د اسلام پنځه ظاهری ارکانو باندے ایمان راوړلے شی چه هغه گواهی د توحید او د رسالت ده، د مونځ پابندی، زکات ورکول، د رمضان روژه نیول، او د بیت اللہ حج کول دی، څوک چه د

سفر کولو وس لری. ددے نه علاوه نور احکام او فرائض چه شریعت مطهره بیان کریدی هغه منل دي.

(۳) په ایمان باللہ کښې دا خبره هم داخله ده چه ایمان ولری پدی خبره چه الله پاک د ټول عالم پیدا کونکے دے او د ټول مخلوق تربیت کونکے دے او په ټول عالم کښې په خپل قدرت او علم سره تصرف کونکے دے، د دنیا او د آخرت مالک دے، د ټولو مخلوقاتو پروردگار دے، بل خالق نشته د هغه نه علاوه، هغه رسولان او کتابونه رالیرلی دی د بندگانو د اصلاح او د دنیا او د آخرت د نجات دپاره، په دے ټولو کارونو کښې الله پاک سره هیڅ څوک شریک نشته دے. الله پاک فرمائی: «اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ» الزمر: ۶. ترجمه: الله پاک پیدا کونکے د هر څیز دی او هغه په هر څیز ذمه واری دی (۴) د ایمان باللہ یوه حصه داهم ده چه د الله پاک په ځانسته نومونو او د لوئی په صفتونو باندے ایمان راوړلے شی هغه چه قرآن کریم ذکر کریدی او یا د رسول امین

ﷺ نہ پہ صحیح احادیثو کنبی نقل دی بغیر د تحریف (بدلون) نہ، بغیر د تعطیل (انکار کولو) نہ، بغیر د تکیف (شکل بیانولو) نہ، او بغیر د تمثیل (مثال بیانولو) نہ او ایمان راورل پہ ہغہ معناگانو چہ دا نومونہ ورباندے دلیل وی حکہ چہ دا اوصاف د اللہ پاک دی چہ د اللہ پاک صفت پرے پہ صحیح طریقہ کیری چہ د ہغہ د شان سرہ خنگہ لائق وی، لکہ خنگہ چہ اللہ پاک فرمائی: «لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» الشوری: ۱۱ ترجمہ: نشتہ د ہغہ پشان ہیخ خیز او ہغہ ہرخہ اوری، ہرخہ وینی .

دویم : د اللہ پاک پہ ملائکو باندے ایمان لرل دی : پہ ملائکو باندے د ایمان راورلو دوہ صورتونہ دی، اجمالی او تفصیلی ایمان، اجمالی ایمان : مونبر ایمان لرو پدے خبرہ چہ اللہ پاک دپارہ ملائک شتہ، اللہ پاک پیدا کرے دے، او فطرت کنبی ئے ورلہ اطاعت اچولے دے، دیر قسمونہ لری، بعض ملائکو د اللہ پاک عرش اوچت کریدے، بعض د جنت او جہنم

شوکیداران دی، بعض ملائک د بندگانو د اعمالو حفاظت کوی. تفصیلی ایمان: دکومو ملائکو چه الله پاک او د هغه رسول ﷺ نومونه ذکر کړیدی، په هغه ایمان لرل لکه جبرائیل، میکائیل، اسرافیل او د جهنم شوکیدار مالک علیهم السلام وغیره. ملائک الله پاک د نور نه پیدا کړی، په حدیث دعائشه رضی الله عنها کینې راغلی دی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِحٍ مِنْ نَارٍ وَخُلِقَ آدَمُ مِنْ مَاءٍ وَصِفَ لَكُمْ» مسلم ۲۹۹۶. ترجمه: نبی کریم ﷺ فرمایلی دی: ملائک د نور نه پیدا شویدی، د پیریانو پلار جان د اور د لمبے نه پیدا شویدی، او آدم علیه السلام د هغه څه نه پیدا شویدی چه تاسوته بیان شوی دی. (یعنی خاورے نه).

دریم: د الله په آسمانی کتابونو ایمان لرل: آسمانی کتابونو باندے اجمالی ایمان پدے طریقہ واجب دے، چه الله پاک په خپلو رسولانو او پیغمبرانو باندے کتابونه نازل کړیدی چه بندگانو ته حق واضحه شی،

او حق طرفته ورله بلنه ورکری. د تفصیلی ایمان صورت دا دے چه د کومو کتابونو نومونه چه ذکر شویدی هغه د نومونو سره وومنے شی، لکه زبور، تورات، انجیل، او قرآن کریم. قرآن کریم آخری کتاب دے، د نورو کتابونو محافظ او تصدیق کونکے دے، ددے تابعداری کول، او ددے فیصله منل په تول امت باندے لازم او فرض دي، سره د هغه احادیثونه چه صحیح ثابت شی، د هغه منل هم لازم دی. حُکّه چه الله پاک محمد رسول الله ﷺ انسانانو او پیریانو ته رسول الریبلے دے او په هغه باندے ئے قرآن کریم نازل کړیدے چه د خلقو مینخ کنبې پرے فیصله وکړی، او قرآن کریم د باطنی مرضونو علاج گرځولے شویدے، د هر څیز وضاحت کونکے او د هدایت ذریعه گرځولے شوے ده، الله پاک فرمائی: «وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» الانعام : ۱۵۵ ترجمه: او دا کتاب نازل کړیدے مونږ برکت والا دے، پس تابعداری وکړئ دده او یره کوئ دے دپاره چه رحم درباندے وکړے شی. الله پاک

فرمائی: « وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ » الانعام : ۸۹. ترجمہ: او نازل کرے دی مونبرپہ تاباندے دا کتاب وضاحت کوونکے د ہرے ضروری خبرے او ہدایت دے او رحمت دے، او زیرے دے د مسلمانانو دپارہ.

خلورم: د اللہ پہ رسولانو ایمان:

رسولانو باندے ہم اجمالی او تفصیلی ایمان واجب دے، نو زمونبرہ ایمان دے چہ اللہ پاک خپلو بندگانو تہ رسولان رالیبرلی دی، زیری ورکونکے، یرہ ورکونکے او د حق دعوت ورکونکے. اللہ پاک فرمائی: «وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ اٰعْبُدُوْا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوْا الطَّاغُوْتِ...» النحل: ۳۳. ترجمہ: یقینارالیبرلے دے مونبرپہ ہر امت کنبی رسول (پہ دے خبرہ) چہ بندگی خاص کرئی د اللہ پاک دپارہ، او حآن وساتئی د (بندگی) د غیر اللہ (طاغوت) نہ. پس چا چہ د رسولانو خبرہ وومنلہ ہغہ کامیاب شو پہ نیک بختی او سلامتیا سرہ، او چا چہ خبرہ ونہ منلہ، د ہغہ انجام

ناکامی او خپیماننتیا شولہ. زمونږه ایمان دے چه د رسولانو دعوت یو دے چه هغه توحید او یواځی د الله پاک بندگی ته دعوت دے اگرکه په احکامو او شریعتونو کښې مختلف وو. او زمونږه ایمان دے چه بعض انبیاء کرام علیهم السلام الله پاک غوره کړیدی په بعضو نورو باندے، او په ټولو رسولانو کښې افضل او خاتم د رسولانو زمونږ. نبی کریم محمد صلی الله علیه وسلم دے، لکه څرنګه چه الله پاک فرمائی: «وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ» الاسراء: ۵۵. ترجمه: اویقینا غوره والے ورکړیدے مونږ بعضو پیغمبرانو ته په بعضو نورو باندے. الله پاک فرمائی: «مَا كَانَ مُحَمَّدٌ ابًا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ» الاحزاب: ۴. ترجمه: نه دے محمد ﷺ پلار د هیچا د نارینو ستاسو نه لیکن رسول د الله پاک دے او د پیغمبرانو نه آخری دے. او تفصیلی ایمان لرو په هغه پیغمبرانو چه د هغوی نومونه الله پاک او د هغه رسول ﷺ بیان کړی وی لکه نوح،

هود، صالح، ابراهیم علیہم وعلی نبینا أفضل الصلوة
وأزکی التسلیم.

پنجم : پہ آخرت باندے ایمان :

آخرت باندے ایمان کنبی ہر ہغہ خہ داخل دی چہ
اللہ پاک او رسول ﷺ ئے خبر ورکرے وی چہ د مرگ
نہ پس بہ راحی لکہ د قبر فتنہ او عذاب، او نعمتونه،
او ہغہ چہ د قیامت پہ ورخ باندے بہ کوم حالات او
یرے او سختیانے او تکلیفونہ واقع کیری، پل
صراط، د عملونو تول، او حساب کتاب، او د عملونو
بدلہ او خلقو کنبی د ہغوی عملنامے خوریدل چہ
خوک بہ عمل نامہ پہ نبی لاس او خوک بہ ئے د شا
طرفنہ پہ چپ لاس اخی. او دارنگہ پہ آخرت باندے
ایمان کنبی پہ حوض کوثر باندے ایمان ہم داخل
دے چہ زمونہ د نبی کریم ﷺ بہ د ہغے ساقی وی، او
د ہر نبی کریم دپارہ خیل خیل حوض شتہ لکہ خنگہ
چہ حدیث کنبی راغلی دی، او ایمان لرل پہ جنت او
جہنم باندے، او د مؤمنانو د خیل رب لیدل او خبرے

کول د هغه سره، او هر هغه څه چه قرآن کریم او صحیح احادیثو کښې ذکر شوي وی، په هغه ټولو ایمان راوړل لازم دی، او د هغه تصدیق په هغه طریقه چه الله تعالی او رسول الله ﷺ بیان کړی وی .

شپږم : په قضاء او تقدیر باندے ایمان راوړل :

تقدیر باندے ایمان څلور خبرو ته شامل دے. (۱) څه چه شوی دی او څه چه کیږی پدے ټولو الله پاک پوهیږی، او د خپلو بندگانو په ټولو احوالو باندے، د هغوی په رزق، د هغوی په عمر، او ټولو اعمالو باندے پوهیږی، چه پدے کښې یو معمولی څیز هم په الله پاک باندے پت نشته. الله پاک فرمائی : «إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ» التوبة ۱۱۵. ترجمه: یقینا الله پاک په هر څه باندے پوهه دے.

(۲) الله پاک چه څه فیصله کړے ده او چه کوم تقدیر ئے مقرر کړیدے هغه ټول ئے لیکلی دی. الله پاک فرمائی : «وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ» یس ۱۲. ترجمه: او هر څه مونږ راگیر کړے دے په کتاب ښکاره کښې.

(۳) پدے خبرہ ایمان راورل چہ اللہ پاک خہ خونبہ او خہ ارادہ وکړی هغه به کیرې، چہ خہ وغواری هغه کیرې او خہ چہ ونه غواری هغه نه کیرې، اللہ پاک فرمائی: «كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ» (آل عمران: ۴۰) ترجمہ: دغه رنگہ اللہ پاک کوی خہ چہ وغواری. اللہ پاک مقدور شوی خیزونه مخکینې د موجود کیدو نه پیدا کړے دے لکه څنگه چہ اللہ پاک فرمائی: «وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ» الصافات: ۹۶. ترجمہ: او اللہ پاک پیدا کړی یی تاسو او ستاسو عملونه.

شُرک او د هغه اقسام

شُرک: شُرک دیتہ وائی چہ یو بنده د اللہ پاک سره په ربوبیت یا ألوهیت یا د هغه په نومونو او صفتونو کښې حصه دار جوړ کړی. د شُرک دوه قسمونه دی:

(۱) شُرک اکبر (لوي شرک) (۲) شُرک اصغر (وروکے شرک) (۱) شُرک اکبر: ددے مقصد دادے چہ د اللہ تعالیٰ د بندگئی خہ حصه د غیر اللہ دپاره وکړی، دا قسم شرک کونکے که بغیر د توبے نه مړ شو همیشه

دپاره به جهنم کښې وی، او دغه رنگه ټول اعمال به ئه برباد وی. الله پاک فرمائی: «وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» الانعام: ۸۸. ترجمه: او که بالفرض شرک کرے وے دوی (انبیاء علیهم السلام) خامخا برباد شوی به وؤ د دوی نه هغه عملونه چه دوی کول. د خالصے توبے نه بغیر الله پاک شرک اکبر نه معاف کوی. الله پاک فرمائی: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا». النساء: ۴۸. ترجمه: یقینا الله پاک نه بخي دا چه شرک اوکرے شي د هغه سره، او بخي هغه گناهونه چه خکته وی ددے نه، چا لره چه وغوارې، او چا چه شرک وکړو د الله پاک سره، نو یقینا ده جوړه کره گناه لویه.

د شرک اکبر بعض صورتونه دا دي :

د غیر الله نه دعا غوښتل، د غیر الله په نوم نذر کول. د غیر الله دپاره ذبحه کول، او یا د الله پاک سره شریک جوړ کړی، او داسے محبت ورسره کوی لکه خنګه چه

دالله پاک د محبت حق دے. الله پاک فرمائی : «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ». البقرة ۱۶۵. ترجمہ: او بعض د خلقو نہ ہغہ دی چہ نیسی سیوا د الله تعالیٰ نہ شریکان، مینہ کوی د ہغوی سرہ پشان د مینے د دوی د الله تعالیٰ سرہ .

(۲) شرک اصغر : ہغہ عمل چہ قرآن او سنت کنبیٰ ورته شرک وئیلے شوے دے لیکن شرک اکبر ته نوی رسیدلے ہغے ته شرک اصغر وائی . دا قسم شرک انسان د ملت اسلامیہ نہ نہ وباسی، لیکن پہ توحید کنبیٰ نقصان راوی لکہ پہ نیک عمل کنبیٰ معمولی ریاء (حُان نبودنہ) او یا ہر ہغہ عمل چہ ذریعہ د شرک اکبر وی اگر کہ شرک اکبر نوی لکہ د قبر پہ خواگی د الله دپارہ مونخ کول، او یا د غیر الله پہ نوم قسم خورل اگرچہ د ہغہ نہ عقیدہ د نفع او نقصان ونہ لری، او داسے وئیل چہ الله پاک خہ وغواری او دا فلانکے سپری خہ وغواری ہغہ کیری، یا داسے وینا کول : کہ الله او ته نہ وے نو داسے داسے بہ شوی

وے۔ یا داسے وئیل : پہ تا بہ شی او پہ اللہ بہ شی، او ددے پشان نور اعمال او اقوال۔ نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی : «إِنَّ أَحْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا الشِّرْكَ الْأَصْغَرُ؟ قَالَ: الرِّيَاءُ.» (رواه احمد والطبراني الكبير واسناده جيد)، ترجمہ: تاسو باندے ڊیر زیات زہ د ورکوئی شرک نہ یریرم۔ تپوس وشو نو وے فرمائیل : ریاء (حٰن بنودنہ) دہ۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی: «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ» رواه ابو داؤد (۲۸۲۹)۔ ترجمہ: چا چہ د غیر اللہ پہ نوم قسم وخورلو یقینا ہغہ شرک وکړود۔ شرک اصغر پدے قسم کنبی دا اعمال ہم داخل دی : تعویذونہ او کنجکی زورندول، تارونہ او کړی د : مرضونو اومصیبتونو د دفع کولو دپارہ اچول، لیکن کچرتہ دا عقیدہ وساتی چہ دا فائدہ او ضرر رسوی، او صرف د اسبابو پہ درجہ کنبی ئے نہ گنړي نو بیا دا پہ شرک اکبر کنبی داخل دی۔

د فرقه ناجیہ (نجات موندونکے دلے) د عقائدو خلاصہ

د فرقه ناجیہ عقیدہ یقینا ہغہ عقیدہ دہ کومہ
 چہ د اهل السنة والجماعة دہ، ہغہ دادہ چہ یو رشتینی
 مؤمن بہ ددے خبرے گواہی کوی چہ اللہ پاک رب
 دے، حقیقی معبود دے، د کمال پہ تولو صفتونو
 کنبیٰ ایکی یو دے. مؤمن بندہ د یو ذات عبادت
 کوی. او د ہغہ دپارہ خالص او مخلص وی، او پدے
 خبرہ پوہیری چہ صرف اللہ پاک خالق دے، جدا جدا
 پیدا کونکے دے، شکل ورکونکے دے، رزق
 ورکونکے دے، عطیہ ورکونکے، منع کونکے
 دے، د تول نظام چلونکے دے. اللہ پاک حقیقی
 معبود دے، د ہر خہ نہ اول دے، مخکنبیٰ ترے ہیخ
 نہ وو او د ہر خہ نہ آخری دے روستو ترے ہیخ
 نشتہ دے. او بنکارہ دے داسے چہ پورته ترے خہ
 نشتہ، او باطن دے داسے چہ بنکتہ ترے خہ نشتہ
 دے. ہغہ اعلیٰ او اوجت دے پہ ہر معنی او اعتبار

سرہ، د ہغہ ذات اُچت دے، د ہغہ مقام اُچت دے، د ہغہ غلبہ او طاقت د ہر خہ د پاسہ دے۔ د اللہ عز وجل ذات پہ عرش باندے مُستوی (برابر) دے، پہ داسے استواء سرہ خرنگہ چہ د ہغہ د ذات او د عظمت سرہ مناسب وی۔ او اللہ تعالیٰ سرہ د اُچتوالی د ہغہ نہ ہغہ پہ نیکارہ او پتو خیزونو باندے عالم دے، او پہ آسمانی مخلوقاتو او د زمکے پہ مخلوق ہم خبر دے، د خپلو بندگانو سرہ دے د علم پہ اعتبار سرہ، یعنی د ہغوی پہ تولو احوالو باندی پوہیری۔ ہغہ نزدے دے، او دعا قبلونکے دے۔ د ٓول مخلوق نہ بے نیازہ دے، ٓول مخلوق پہ خپلو ضرورتونو کنبی ہر وخت ہغہ تہ محتاجہ دی، یوہ لحظہ ہم د اللہ نہ نشی بے نیازہ کیدلے، ہغہ شفقت کونکے او رحم کونکے دے۔ پہ بندگانو باندے ہیخ یو دینی یا دنیوی نعمت نشتہ مگر د اللہ د طرفہ دی ہغہ نعمتونہ ورکونکے او عذابونہ دفع کونکے دے۔ اللہ پاک د خپل رحمت د وجے نہ د شپے پہ آخری حصہ کنبی راکوزیری او اعلان کوی : « مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي

فَأَسْتَجِيبَ لَهُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيهِ، مَنْ ذَا الَّذِي
يَسْتَعْفِرُنِي فَأَعْفِرَ لَهُ فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُضِيَءَ الْفَجْرُ «،
صحیح مسلم .ترجمہ: خوک دے چہ زما نہ سوال
و کړې چہ زه ئے ورله وړکړم. خوک دے چہ زما نہ
بخنه وغواړې چہ زه ورته بخنه وکړم، دا سلسله د صبا
راختو پورے جاری وی . الله پاک حکیم ذات دے،
په احکامو د شریعت او په تقدیر کښې د الله پاک لوئی
حکمتونه ښکاره کيږي، الله پاک هيڅ مخلوق عبث
ندے پیدا کړے او نه ئے يو شریعت د شریعتونو نه
نازل کړيدے مگر هغه کښې به د انسانانو مصلحت
اوفائده وی، او یا پکښې د فساد د ختمول وی. هغه
ذات بیا بیا توبه قبلونکے، عفوہ کونکے او بخنه
کونکے دے، د خپلو بندگانو توبه قبلوی، توبه
ويستونکو، بخنه غوښتونکو او انابت کونکو ته
الله پاک ټول لوئی او واړه گناهونه معاف کوی . هغه
قدردان ذات دے، لږ عمل قبلوی، او په هغه ډير اجر
ورکوی، او د خپل فضل نه شکر گزارو ته ډير څه
ورکوی . رشتيني مؤمن الله پاک په هغه صفتونو سره

یادوی چه کوم صفتونه الله پاک د خپل ځان دپاره ذکر کړے دے، او یا رسول الله ﷺ د الله پاک دپاره ذکر کړی وی، که هغه صفات ذاتی وی او که صفات فعلی وی، لکه کامل ژوند، کامل اوریدل او لیدل، کامل قدرت او عظمت، لوئی، جلال، جمال، او کمال او کامل حمد او ثناء. قرآن کریم او صحیح احادیثو کنبې چه څه راغلی وی په هغه به مؤمن عقیده ساتی لکه ایمان والا به په جنت کنبې الله پاک لره په سترگو باندے وینی، د الله پاک دیدار او د هغه رضا باندے کامیابیدل د جنت عظیم ترین نعمتونه او خوندونه دی. او دا عقیده به هم لری چه څوک د ایمان او د توحید نه بغیر وفات شی، هغه به جهنم کنبې همیشه دپاره وی، مؤمنان چه کبائرو (لویو گناهونو) لره کونکي وی، بے د توبے نه وفات شی اگر که جهنم ته داخل شي بیا به هم همیشه پکنبې نه وی، بلکه د چا په زړه کنبې چه د اوری (رائی) د دانے په اندازه ایمان وی په جهنم کنبې به همیشه دپاره نه پاتے کیری (د سزا پوره کیدو نه پس) به د جهنم نه

راوخی. ایمان د زړه عقائدو، اقوالو او اعمالو ته شامل دے، او د اندامونو اعمال د ژبے اقوالو ته هم شامل دی، چا چه دا ذمه واریانے پوره طریقے سره ادا کړے هغه رشتینی مؤمن دے، او حقدار د اجر او ثواب دے، د عذاب نه به محفوظ وی، او چا چه کوتاهی وکړه ددے په اندازه به د هغه ایمان کمزورے وی. ددے وجه نه دا قاعده ده چه په طاعت او د خیر په کارونو سره ایمان زیاتیري، او په فساد او گناهونو سره ایمان کمیږي. مؤمن بنده ددے گواهی ورکوي چه محمد ﷺ دالله پاک بنده او رسول دے. الله رالیږلے دے په هدایت او حق دین باندے، ددے دپاره چه اسلام په ټولو دینونو باندے غالب کړي، او په ایمان والو باندے د هغوي د ځانونو نه هم ډیر مهربانه دے، د انبیاء کرامو علیهم السلام سلسله لره ختمونکے دے، انسانانو او پیریانو ته زیرے او یره ورکونکے رالیږلے شویدے، د الله په حکم باندے ددین داعی دے، د بلے ډیوے پشان روښانه دے، ددنیا او د دین د اصلاح دپاره الله رالیږلے دے

چہ خلق د یو اللہ (چہ شریک ورسره نشته دے) عبادت وکری، او د اللہ پاک بندگی ته خپل ځان د اللہ په رزق باندے مضبوط کری. او مؤمن پدے خبره هم پوهیږی چہ زمونږ نبی کریم ﷺ د ټول مخلوق نه ډیر علم والا دے، د ټولو نه ډیر رشتینی دے او د ټولونه ډیر خیرخواه دے، او ډیر واضحه بیان والا دے، د مؤمن په زړه کښې د خپل نبی کریم ﷺ دپاره تعظیم او محبت وی، او د خپل نبی کریم ﷺ محبت د ټوله دنیا په محبتونو باندے مخکښې وی، په اصولو او فروعو کښې دخپل نبی کریم ﷺ پسه روان وی، د خپل نبی کریم ﷺ وینا او عمل د هر چا په وینا او عمل باندے مخکښې کوی. او دا عقیده ساتی چہ اللہ پاک په خپل حبیب کښې ټول فضائل، خصوصیتونه او کمالات راجمع کړے دے چہ بل چا کی ئے ندی پیدا کړی ددے وجه نه هغه د مرتبه او مقام په لحاظ سره د ټول مخلوق نه اوجت دے، او لوی جاه او جلال والا دے، په هر صفت کښې کامل دے، هیڅ خیر نشته مگر خپل امت ته ئے ښودلے دے، او هیڅ شر

نشته مگر خپل امت ئے د هغه نه ویرولے دے. مؤمن بنده د الله د طرفنه په هر نازل شوی کتاب او په هر رالیبرلے شوی رسول باندے ایمان لری، که د هغوی د نومونو علم ورته وی او که نه، د رسولانو په مینخ کنبې فرق نکوی په ایمان کنبې چه د هغوی دعوت یو وو، صرف د الله پاک چه شریک ورسره نشته د هغه بندگی ته رابلل کول. مؤمن بنده په تقدیر باندے پوره ایمان لری، او پدے خبره هم پوهیږی چه الله پاک د خپل بنده په هر عمل خبر دے، د هغه قلم لیکلی دی، د الله پاک مشیت او اراده پکنبې جاری شویده، د الله پاک د حکمت عین مطابق دی، الله پاک خپل بنده له قدرت او اراده ورکړیده، خپل اختیار باندے خبرے کوی، خپل اختیار باندے هر کار کوی، الله پاک نه دی مجبوره کړی، بلکه الله تعالی خود مختاره پیدا کړیدی. خاصکر ایمان والو ته الله پاک د خپل عدل او انصاف مطابق د ایمان محبت ورکړیده، او د مؤمنانو په زړونو کنبې ئے ایمان ډولی کړیده، او کفر، گناه او نافرمانی ئے ورته بده

بنکاره کړیده. د دین د بنیادی اصولو نه دا هم ده، چه مؤمن سرې د الله پاک دپاره خیر خواه وی، او د هغه د کتاب، د هغه د رسول، د مؤمنانو د امامانو (علماء او امیرانو)، او د عامو مؤمنانو دپاره خیرخواهی او همدردی کوی. د نیکو اعمالو حکم او د بدو اعمالو نه منع به کوی، خومره چه شریعت ئے تقاضا کوی. د خپل مور او پلار خدمت به کوی، د خپلو خپلوانو سره به ښه تعلق ساتی، اود گاونډیانو حقونه به ادا کوی، د عامو مخلوقاتو سره به احسان کوی، خائسته او عمدہ اخلاقو ته به خلق رابلی، او د بدو او ناکاره اخلاقونه به خلق منع کوی. مؤمن به ددے خیرے عقیده ساتی چه د ټولو نه کامل ایمان د هغه چا وی د چا چه خومره اعمال نیک وی او اخلاق ئے مزیدار وی، د ټولو خلقو نه زیات رشتینی وی، هرے نیکی او د خیر او فضیلت کارته زیات مخکښې کیری او د هرے بد عملی نه زیات رواندے کیری. مؤمن پدے خبره ښه پوهیږی چه د الله په لار کښې جهاد به تر قیامت پورے جاری وی، او جهاد د اوچت کوب

(اُونیں پہ شا اوچتے حصے) پشان مرتبه لری، پہ اسلام کنبی جهاد که په علم وی او که په دلیل وی، اوکه په اسلحه سره وی، په هر مسلمان باندے فرض دے، د خپل استطاعت (وس) مطابق به د خپل دین نه دفاع کوی، د جهاد امیر که نیک وی او که کنهگار وی چه شرطونه د امارت پکنبی موجود وی د هغه په ملگرتیا کنبی به جهاد کیدلے شی. د اسلام په بنیادی اصولو کنبی دا هم داخل دی چه د مسلمانانو د اتفاق او اتحاد دپاره پوره کوشش وکړے شی، د دوی د زړونو د جوړښ دپاره په خلوص باندے کوششونه وکړے شی. د مسلمانانو خپل مینخ کنبی د ډله بازی دښمنی او د نفرت نه پرهیز وکړے شی، او ددے مقاصدو د حاصلولو دپاره دے هر قسمه وسیله استعمال کړے شی، او دغه رنگه د الله پاک مخلوق ته دے هیخ قسم تکلیف ورنکړے شی، نه د هغوی په مال کنبی، نه د هغوی په ژوند کنبی، نه د هغوی په عزت کنبی بلکه په ټولو حقونو کنبی ورسره خیر خواهی وکړے شی، د کافر او مسلمان

دوارو سره دے د عدل او انصاف معاملہ وکړے شي. د هر مسلمان دا ايمان دے چه په ټولو امتونو كښې د محمد ﷺ امت افضل او غوره دے، او بيا دوى كښې صحابه كرام رضي الله عنهم غوره دى، خاصكر عشره مبشره (هغه لس صحابه كرام چه د جنت زيرے ورته په دنيا كښې په يو مجلس كښې وركړے شوے وو) او بيا هغه صحابه كرام چه بدرته حاضر شوى وو، بيا بيعت رضوان والا (يعني صلح حديبه ته حاضر شوى خلق) او د مهاجرينو او انصارو صحابه كرامو رضوان الله عليهم اجمعين نه مخكښي اسلام راوړونكى. مؤمنان د ټولو صحابه كرامو سره خالص د الله پاك دپاره محبت كوى، د هغوى خائسته صفات بيانوى، او هغوى طرفته منسوب شوى غلطو خبرو نه چپ پاته كيږي. او د الله پاك د رضا په خاطر د ټولو علماو او د عدل او انصاف كونكو حكمرانانو او د هر هغه چا چه په دين كي ئے اوچتے مرتبه وي، او په مسلمانانو باندے ئے قسما قسم احسانات وي، د دين خدمت ئے كړے

وی، او یا د عامو مسلمانانو خدمت ئے کړی وی ددے ټولو احترام ساتی . او د الله پاک نه دعاء کوی چه دا ټول مسلمانان الله پاک په دین کنبې د شک نه وساتی او په عقیده کنبې ئے د شرک نه اوساتی، او الله پاک مسلمانان خپل مینخ کنبې د ډله بازی نه اوساتی، او په ایمان کنبې ئے د منافقت نه اوساتی، او د هر قسم غلطو اخلاقو نه دے الله پاک محفوظ اوساتی او تر مرگه پورے دے دوی الله پاک د خپل نبی کریم ﷺ په دین مضبوط پاتے کړی . دا یو خو خبرے وے چه حق پرسته ډله پدے ایمان راوړی او نور خلقوته ددے دعوت کوی .

وبالله تعالی التوفیق

د طہارت مسائل

پاکوالے او پلیتی

نجاست (پلیتی، گندگی) : هر هغه څیز ته وائی چه د هغه نه ځان بچ ساتل او چه په کوم ځای ولگی دهغه وینځل په مسلمان لازم وی، که کپړے او بدن ته پلیتی، ورسپړی د هغه وینځل واجب دی، ترڅو پورے چه ظاهری اثری ختم شوے نوی، او په نظر نه راځی . کچرته په زائله کیدلو کښې مشقت وی لکه د حیض وینه نو که د وینځلو نه پس ئے هم اثر باقی وی څه حرج پکښې نشته. که پلیتی ظاهراً په نظر نه راځی بیا یو ځل وینځلی شی هم کافی کپړی.

کچرته زمکه گنده شی د هغه پاکوالے په اوبو اړولو سره، او یا اوجیدلو سره راځی، پدے شرط چه گندگی مائع (بهیدونکی) شکل کښې وی، (لکه بول) او که جثه (وجود) لری نو بیا د هغه زائله کول لازمی دی. پاکوالی حاصلولو او گندگی لرے کولو دپاره اوبه استعمالپړی، اوبه که د باران وی او که د دریا

وغیره وی ددے مقصد دپاره استعمالیری، او هغه اوبه هم استعمالول جائز دی چه پاک خیز ورسره گډ شی خو چه اوبه په خپل شکل باقی وی کچرته د پاک خیز د گډون سره د اوبو خپل شکل باقی پاتے نشی د هغه استعمال د پاکوالی دپاره جائز ندی. او که د اوبو سره گنده خیز گډ شی پداسو شان سره چه د اوبو خونده، رنگ او بوئی بدل کړی ددے استعمال د پاکوالی دپاره جائز ندے، او که خونده، رنگ او بوئی په خپل حال باقی وی، د هغه استعمال جائز دے، او دارنگه جوته اوبه هم استعمالولے شی، سیوا د سپی او د خنزیر د جوتے نه ځکه هغه ناپاک (نجس) دی.

د گندگی قسمونه

گندگی په یو څو قسمه ده: (ا) واره بول او لوئی بول .
 (ب) ودی: دا سپینه تینګه اوبه دی چه د واره بولو نه مخکښې یا روستو د انسان د عورت نه خارجیری. (ج) مذی: دا بهیدونکے سلیخناکے اوبه دی چه د خپلے ښځے سره د لوبو په وخت او یا د شهوت د

راپورته کیدو په وخت کښې د انسان دعورت نه خارجیری (د) منی : هغه ماده ده چه په شهوت سره د بدن نه په ټوپ وهلو سره خارجیری چه نجسه نده، البته که تازه وی وینځل به شی، او که وچه وی نو گړول ئه مستحب دی. (ذ) هغه څاروی چه د هغوی غوښه خوړلې شی د هغوی متیازم او غوشیان نجس ندی په نسبت سره هغه څارو ته چه د هغوی غوښه نشی خوړلې، د هغوی متیازم او غوشیان نجس دی، که بدن یا جامه سره ولگی ددے وینځل او زائله کول ضروری دی . (و) وینه د حیض (ماهواری بیماری) وی او که د نفاس (د بچی د پیدائش نه پس وینه). او مزی چه په کپړه ولگی د هغه دپاره د اوبو چرکاؤهم کافی دے .

د گندگی بعض حکمونه :

(۱) کله چه انسان سره څه ولگی او پدے نه پوهیری چه دا پاک دی او که پلیت د هغه په باره کښې ټپوس

کول لازم ندی، او نه ورباندے وینخل شته دے حُکّه
چه اصل په اشیاء کنبې پاکوالے دے.

(۲) کله چه انسان د مونخ نه فارغ شي او خپل بدن يا
کپرو باندے خه گندگی ووینی چه مخکنبې ورته علم
نه وو او يا علم ورته وو لیکن هیر شوی وو ترے نو
غوره قول دا دے چه مونخ ئے صحیح دے .

(۳) دیو انسان بدن يا کپره کنبې چه د گندگی خائ
ورک شي نو هغه باندے لتول لازم دی، او کوم خائ
باندے ئے چه غالب گمان وی هغه خای به وینخی
حُکّه چه گندگی معلومه جته لري، د هغه دپاره
رنگ، خوند او بوئی وی، او کله چه د انسان غالب
گمان په یو خائ هم رانشي نو توله کپرے به وینخی.

د قضاء حاجت آداب :

(۱) بیت الخلاء ته د ورتللو په وخت کنبې گسه خپه
مخکنبې کول او دا دعاء وئیل سنت دی : (بسم الله،
اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخُبَائِثِ) شروع کوم

پہ نوم د اللہ، اے اللہ! پناہی غوارم پہ تا باندے د نارینہ او زنانہ شیطانانونہ، او د راوتلو پہ وخت کنبی بہ نبی خپہ مخکنبی کپی او دا دعاء بہ وائی (عُفْرَانِك) بخنہ غوارم ستانہ .

(۲) د حآن سرہ بہ ہغہ خیز بیت الخلاء تہ نہ داخلوی چہ د اللہ ذکر پکنبی لیکلے شوے وی مگر کہہ د ضائع کیدلو یا د ورک کیدو یرہ وی د عذر د وجہ نہ. بیاجائز دہ

(۳) د قضائے حاجت پہ وخت کنبی قبلے تہ مخ کول او یا شاء کول پہ صحراء کنبی جائز ندی پہ آبادی کنبی صرف شاگرخول جائز دی .

(۴) دتولو خلقونہ عورت پتول واجب دی، پدے کنبی سستی نہ دہ پکار. د نارینہ عورت د نامہ نہ تر پنپو پورے دے او د زنانہ تول بدن عورت دے .

(۵) د ورو بولو او یا د غتو بولو نہ حآن ساتل ضروری دی چہ بدن او کپرے تہ ونہ رسیری.

(۶) د قضاے حاجت نه پس خپل ځان په اوبو یا کاغذ یا کانرو وغیره باندے پاکول لازم دی چه د گندگۍ څه اثرباقی پاتے نشی، او په چپ لاس باندے صفائی کول پکار دی .

اودس

بغیر د اودس او پاکوالی نه مونځ نه قبلیری . د ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائی دی : (لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ) . متفق علیه. ترجمه: الله پاک مونځ نه قبلوی د یو تن ستاسو کله چه به اودسه شی تردے پورے چه اودس وکړی. اودس کولو کبني د اندامونو د ترتیب او پرله پسے والی خیال ساتل ضروری دی. د اودس ډیر زیات فضائل دی، باید چه یو مسلمان د هغه نه خبر وی. لکه په حدیث د عثمان رضی الله عنه کبني راغلي : قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءِ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ » رواه مسلم : ۴۵. ترجمه: رسول الله صلی الله

علیه وسلم فرمائی : چا چه اودس وکړو خائسته اودس، نو دده د بدن نه گناهونه معاف شي ترده پوره چه د نوکانو د لاندے گناهونه هم معاف شي) او دارنگه د عثمان رضي الله عنه نه دا هم روايت دے : قال رسول الله ﷺ : «مَنْ أَمَّ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى فَالصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَاتُ كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ» رواه مسلم . (چا چه د الله تعالى د حکم مطابق پوره اودس وکړو نو فرض مونځونه د دوي ترمينځ کرے شوي گناهونه ختموی) .

د اوداسه طريقه

(۱) په زړه کښې به د اودس نيت کوی بغير د تلفظ نه ځکه چه نيت د زړه قصد او ارادے ته وائی بيا به بسم الله ووائی . (۲) بيا به لاسونه تر مړوندونو پوره درے کرته ووينځی . (۴) بيا به خوله کښې درے کرته اوبه واچوی، او حرکت به ورکړی او پوزه کښې به درے کرته اوبه واچوی، او پوزه به سونږ کړی . (۵) بيا به لاسونه درے کرته ووينځی دگوتودسرونونه تر

خنکلو پورے، اول بنے لاس او بیا گس لاس (۶) بیا به د تبول سر مسح وکری، پدے شان چه په لمدو لاسونو سره به د اول دتندی د ویختونه شروع کری د آخر د سر پورے، او بیا به لاس راوایس کری هغه خائ ته د کوم خائ نه ئے چه شروع کرے ده. (۷) بیا به یو خل د غورونو مسح وکری پدے شان چه په مسواکی گوته به د غور دننه حصه او په کته گوته به د غور بھرنی حصه مسح کری. (۸) بیا به خپے درے کرتے ووینخی، د گوتو د سرونو نه ترپر کو پورے، اول بنی خپه او بیا گسه خپه. (۹) او بیا به دا دعاء ووائی: .
 أشهد ان لا اله الا الله، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.
 ترجمه: زه گواهی کوم چه نشته حقدار د بندگی سیوا د یو الله نه او گواهی کوم چه محمد ﷺ د الله تعالی بنده او رسول دے. عن عمر بن الخطاب رضی الله عنه
 قال قال رسول الله ﷺ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُبَلِّغُ - أَوْ فَيَسْبِغُ - الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ» رواه مسلم ۲۳۴. ترجمه: عمر حوی

د خطاب رضی اللہ عنہ فرمائی : چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیلی دی: «نشته یو تن چہ پوره اودس وکری او بیا دا ووائی : زہ گواھی کوم چہ نشته دے حقدار د بندگی سیوا دیو اللہ نہ او محمد صلی اللہ علیہ وسلم د اللہ بندہ اورسول دے مگر د هغه دپاره د جنت اتہ وارہ دروازے پرانستلے کیری، ورداخل دے شی پہ کومه دروازہ ئے چہ خونبہ شی .

موزو باندے مسح

دا د اسلام آسانتیا او داللہ تعالیٰ د مهربانی حصہ ده چہ په موزو باندے مسح کول ئے جائز کری دی، او عملاً د نبی کریم ﷺ نه ثابتہ ده. د عمرو بن أمیة رضی اللہ عنہ نه روایت دے، هغه فرمائی : «رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَمْسُحُ عَلَى عِمَامَتِهِ وَحُقْبِهِ»، رواه البخاری : ۲۰۵. ترجمه: ما ولیدلو نبی کریم ﷺ چہ په پتکي او موزو باندے ئے مسح کوله. بل روایت کنبې مغیره بن شعبه رضی اللہ عنہ فرمائی : «قَالَ بَيْنَا أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ إِذْ نَزَلَ فَقَضَىٰ حَاجَتَهُ ثُمَّ جَاءَ فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ مِنْ إِدَاوَةٍ كَانَتْ مَعِي

فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَىٰ خُفَّيْهِ» ، (متفق علیہ). ترجمہ: یو شپہ زہ د رسول اللہ ﷺ سرہ ووم چہ ہغہ کوز شو نو قضائے حاجت ئے وکرو بیا راغے نو زما سرہ یو لوبنہ وو ہغے کنبی اوبہ وے، ما ہغہ تہ اوبہ و اچولے نو د ہغے نہ ئے اودس وکرو، او پہ موزو باندے ئے مسح وکرو . موزو باندے د مسح دپارہ خہ شرطونہ دی :* داودس پہ حالت کنبی بہ موزے اچولے شوی وی . *د مسح طریقہ دادہ چہ لوند لاس بہ د خپو د پاسہ رابنکلے شی د گوتو سرونو نہ بہ ئے برہ پوندی تہ راکاربی، د خپو لاندے حصہ بہ نہ مسح کوی . *پہ حالت د اقامت کنبی د مسح مودہ یوہ ورخ او یوہ شپہ دہ . * او د مسافر دپارہ د مسح مودہ درے ورخے او درے شپے دہ . چہ د مسح مودہ ختم شی نو مسحہ ہم ختمہ شی . دغہ رنگہ د موزو پہ ویستلو سرہ ہم مسح ختمہ شی . او د غسل د واجب کیدو سرہ ہم مسح باطلہ شی حکہ چہ د غسل دپارہ موزے ویستل لازم دی .

اودس ماتونکی خیزونه :

(۱) د انسان د مخکښې او روستو دواړو لارونه چه څه خارج شي، مثلاً هواء، لوئی یا وارہ بول، نطفه، مذي، ودي او وينه وغيره.

(۲) خوب

(۳) د اوبښ د غوښې په خوراک سره. لکه چه په صحيح حديث کښې راغلي دي.

(۴) بے هوشی راشي، یا عقل زائله شی .

غسل :

په خپل ټول بدن باندے د طهارت په نیت اوبو اچولو ته غسل وائی. په غسل کښې ټول بدن وینځل او خوله او پوزه کښې اوبه اچول ضروری دی. (د غسل طریقه : اول به خپله شرمگاه وینځی او د بدن په کومه حصه چه گندگی لگیدلی وی هغه به وینځی بیا به دواړه لاسونه په زمکه یا بل شي باندے راخکاري، بیا به اودس وکړی پشان د اودس د مانځه البته خپے که

اوس وینځي او که روستو دواړه صحیح دي. بیا به درے لپه په خپل سر واچوی، او ګوتے به په وینځتو کښې وړدخلي کړي چه ټول سر پوره طریقے سره لوند شی بیا به د بدن په ښي او کس طرف باندے اوبه واچوی او ټول بدن به وویځي او آخر کښې د خپل ځای نه یو طرفته شی او خپے دے وویځي. (صحیح بخاری ۲۵۶،۲۶۰))

د پنځو څیزونو د وجه نه غسل واجبیږي :

اول: نارینه وی او که زنانه، په وینځه وی او که په حالت د خوب کښې چه د بدن نه نطفه په خوند او ټوپ وهلو سره خارج شی، په داسے حالت کښې غسل واجب شی. البته که نطفه بغیر د شهوت نه خارج شی لکه د بیماری د وجه نه یا د سختے یځنء د وجه نه نو غسل نه واجبیږي . دغه رنگه که خوب کښې د بنده احتلام وشي، خوب ورته یاد وی لیکن د نطفے څه اثر نه وی بیا هم غسل واجب ندے، او که کپړو باندے د نطفے اثرات وی نو که خوب ورته

یاد ہم نوی بیا ہم غسل واجب دے۔ دویم: د نارینہ او زنانہ شرمگاہ د یوبل سرہ یو حائی شی یعنی د نارینہ د شرمگاہ اولہ حصہ د زنانہ پہ شرمگاہ کبئی پناہ شی کہ نطفہ خارجه ہم نشی نو ہم غسل واجب شو

دریم: د حیض یا د نفاس مودہ چہ ختمہ شی غسل واجب دے۔

خلورم: مرگ، خکے چہ مری لره غسل ورکول واجب دی۔ پنچم: کلہ چہ کافر مسلمان شی نو غسل ورباندے واجب وی۔

حالت د جنابت (غتی نا پاکئی) کبئی کوم کارونہ کول حرام دی

(۱) مونخ کول

(۲) طواف کول

(۳) قرآن کریم مسح کول بغیر د پردے نہ، دارنگہ د قرآن کریم لوستل کہ پہ اوجت آواز باندے وی او کہ پہ بنکته آواز باندے، د مصحف نہ وی او کہ د حفظ

نه، د جنب انسان دپاره جائز ندی. مسجد کنبې د ډیر وخت دپاره پاته کیدل جائز ندی مگر صرف په مسجد ورتیریدل جائز دی، او خامخا پکنبې که پاته کیږی، نو اودس دے وکړی پدے سره به دغه ناپاکۍ کنبې څه کمه راشی.

تیمم :

تیمم په حالت د سفر او حالت د اقامت دواړو کنبې جائز دے. دا د اودس او غسل بدل دے، خو پدے شرط چه د لاندینو اسبابو نه یو سبب موجود شی: (۱) کله چه اوبه بالکل نوی یا وی خو د ضرورت نه کمه وی لیکن اول به د اوبو تلاش کوی د خپل وس مناسب، د نشتوالی په صورت کنبې به تیمم وهی، او کچرته اوبه نزدے وی لکن د هغه په طلب کي یا د هغه په استعمال کي د خپل مال یا جان د ضائع کیدو خطر وی بیا هم تیمم وهله شی.

(۲) کله چه د اودس په بعضو اندامونو کنبې زخم وی هغه به اوبو باندے وینځله شی. کچرته وینځلو

کنبی تکلیف وی بیا به لاس لوند کپی، او مسحه به پرے وکپی، او کچرتہ مسحه کنبی ہم ضرر وی، بیا به نور اندامونه ووینخی، او ددغه زخمی اندام دپاره به تیمم ووهی.

(۳) موسم یا اوبه دومره حدہ پورے یخے وی چه د اندامونو د شل (فالج) کیدو یا د بل خه ضرر خطرہ وی بیا ہم تیمم کول جائز دی.

(۴) کچرتہ اوبه موجودے وی لیکن صرف د خنبکلو دپاره کافی کیری بیا به ہم تیمم کولے شی.

د تیمم طریقہ :

زپه کنبی به نیت بغیر د تلفظ د ژبے نه وکپی، بیا به په دواړو لاسونو زمکے لره یو گوزار ورکپی او په مخ به ئے یو ځل رابنکارپی اوبیا به په گس لاس د بنی لاس د مروند ظاهر طرف مسحه کپی او په بنی لاس به د گس لاس د مروند ظاهر طرف مسحه کپی. په کومو څیزونو چه اودس ماتیرپی په هغه تیمم

هم ماتیري، او ددے نه علاوه کچرته اوبه د مونخ کولونه مخکنې پیدا شوه یاد اوبو په استعمال باندے قادر شو، که د مونخ په دوران کنبې هم داسے صورت جوړ شو بیا هم تیمم مات شو، او کچرته د مونخ نه فارغ شوه وی او اوبه پیدا شوه بیا ورباندے اعاده د مونخ نشته دے.

حيض او نفاس

حيض: دا هغه وينه ده چه د زبانه د رحم نه په حالت د روغوالی کنبې خارجیري، نه د بچی د پیدا کیدو د وجے نه او نه د مرض د وجے نه په یو څو معلومو ورځو کنبې چه تور رنگ او بد بوئی والا وی. نفاس: دا هغه وينه ده چه د زبانه د رحم نه د بچی د پیدائش نه روستو خارجیري. حالت د حيض او نفاس کنبې زبانه دپاره مونخ کول او روژه نیول جائز نه دی. عائشه رضی الله عنها فرمائی: «قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: فَإِذَا أَقْبَلْتَ حَيْضَتِكَ فَدَعِي الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرْتَ فَأَغْسِلِي عَنكَ الدَّمَ ثُمَّ صَلِّي». متفق عليه. ۳۳۳. ۳۳۱. ترجمه:

رسول الله ﷺ فرمائیے دی : کله چه حیض راشی مونخ مه کوه، او کله چه ختم شی نو وینه د خان نه ووینخه (غسل وکره) او مونخ شروع کره.د مونخونو قضا ورباندے نشته، او د فرضی روژے خومره چه په حالت د حیض یا نفاس کنبی خورلے وی هغی قضاء به پوره کوی، د حائضه زنانه دپاره د بیت الله طواف کول جائز ندی، او د خاوند دپاره د خپله حائضه بنخه سره نزدیکی حرام دے، او د جماع نه غیر تره هر قسمه فائده اغستله شی لکه خکلول وغیره، او د حائضه دپاره د قرآن کریم مسحه کول هم جائز ندی. د حائضه زنانه وینه چه کله هم بنده شی، غسل به کوی، غسل کول ورباندے واجب دی، او هغه کارونه چه مخکنی ورله حرام وو نو د غسل نه پس ورله جائز شی.د مونخ وخت داخل شو او یوه زنانه مونخ ندے ادا کړی، او مرض ورباندے راغله، د پاکوالی نه پس به ددغه مونخ قضاء کوی، کچرته د مونخ د وخت د ختمیدو نه مخکنی زنانه پاکه شوه دغه مونخ ورباندے هم فرض دے، اگرکه د یو رکعت

وخت ولے نوي میلاؤ شوے، او غوره داده چه کوم مونخونه شرعاً جمع کول (جمع بین الصلاتین) جائز وی، هغه دے ورسره هم وکړی لکه د نمر پوب کیدونه مخکښې پاکه شوله، د مازیگر مونخ ورباندے فرض دے، نو د ماسپخین مونخ قضاء دے ورسره هم وکړی. دویم مثال د نیمے شپے نه مخکښې پاکه شی، نو د ماسخوتن مونخ ورباندے فرض دے نو د ماښام مونخ دے ورسره هم وکړی، دا غوره عمل دی.

د مانخه احکام

مونخ د اسلام د ارکانو نه دویم رکن دے، هر بالغ عاقل مسلمان باندے فرض دے، د بلوغ اندازه یا پنځلس کاله عمر دے، یا د نامه نه لاندے وپخته راختل دي، او یا په خوب کښې احتلام کیدل یعنی د نطفے وتل دي، او د زنانه دپاره د حیض راتلل دي، پدے علامو کښې چه یوه علامه موجوده شی، دغه انسان بالغ حسابیري، او په احکامو باندے مکلف (پابند) دے. د مونخ د فرضیت نه انکار کونکے په

اجماع د امت سره کافر دے، او د سستی او ناراستی د وجہ نه مونخ پرینبودنکے یہ اجماع د صحابہ کرامو سره کافر دے، د قیامت په ورخ به د ټولو نه اول حساب کتاب د مانخه په باره کنبې کیری. الله پاک فرمائی: «إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا» [النساء ۱۰۳] ترجمه: یقیناً مؤمنانو باندے مونخ په مقرر وخت کنبې فرض شویدے. د عبد الله بن عمر رضی الله عنه نه روایت دے، یقیناً نبی کریم ﷺ فرمائی دی: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسِ شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ» متفق علیه : ۸۱۶ . ترجمه: د اسلام پنخه بناء گانے دی : (۱) د لا اله الا الله گواهی کول. (۲) د مونخ پابندی کول (۳) زکوٰۃ ورکول (۴) حج اداء کول (۵) د رمضان روژے نیول. جابر بن عبد الله رضی الله عنه فرمائی : چه ما د رسول الله ﷺ نه اوریدی دی: «يَقُولُ : إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرَكَ الصَّلَاةَ» [رواه مسلم: ۲۵۶] ترجمه: بے شک د بنده اود شرک او کفر تر مینخ فرق د مانخه پرینبودل دی.

د مانځه پابندی او د هغه فضائل

ابو هريره رضی اللہ عنہ فرمائی: چه رسول اللہ ﷺ فرمائیلی دی: «مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا مَحْطًا خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً» رواه مسلم ۶۶۶. ترجمه: چا چه خپل کور کښې صحیح طریقے سره اودس وکړو، بیا یو کور د کورونو د اللہ تعالیٰ ته روان شو، د یو فرض مونځ د ادا کولو دپاره په یو قدم باندے به ئے گناه معاف کیږی، او په بل قدم باندے درجه اوجته کیږی. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ ». قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ « إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرِّبَاطُ » مسلم ۲۵۱. ترجمه: د ابوهريره رضی اللہ عنہ نه نقل دی چه رسول اللہ ﷺ فرمائیلی دی: زه تاسو ته داسے کار اونه بنایم چه د هغه د وجے نه اللہ پاک گناهونه ختموی، او درجات اوجتوی؟ صحابه کرامو رضوان

اللہ علیہم اجمعین وفرمائیل: ضرور اے د اللہ رسوله !. وے فرمائیل: صحیح اودس کول سره د تکلیفونو نہ، او ډیر قدمونه جوماتونو ته اغستل، اود یو مانخه نه پس د بل مانخه پورے انتظار کول، دا مقام د (رباط) د اللہ په لار کنبې څوکیداری ده، (دجهد دپاره هر وخت په اسلامی سرحداتو باندے تیار وسیدلو ته رباط وائی). دغه رنگه رسول الله ﷺ په بله موقع فرمائیل دی: «مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نُزْلَهُ مِنْ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا، أَوْ رَاحَ» متفق علیه. ترجمه: څوک چه سهار وخت کنبې یا د ماښام وخت کنبې جومات ته لار شی، الله پاک د هغه دپاره په جنت کنبې میلستوب تیاروی کله چه هم سهار او ماښام ځی .

د مانخه په باره کنبې بعض ضروری خبرے سرو باندے په جومات کنبې د جمعه سره مونخ کول واجب دی. رسول الله ﷺ فرمائیل دی: «لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمَرَ بِالصَّلَاةِ فُتْقَامَ ثُمَّ أَخَالَفَ إِلَى مَنَازِلِ قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأَحْرَقَ عَلَيْهِمْ» متفق علیه ۶۵۱. ۲۴۲۰. ترجمه: یقیناً

ما دا کلکه اراده کړې وه چه حکم وکړم په مانځه بانده چه جماعت ودرېږي بيا زه لار شم د هغه چا کورونو ته چه زمونږ سره مونځ ته نه حاضرېږي نو د هغوی کورونه وسيزم. د مسلمان دپاره پکار دی چه په اطمینان او وقار سره وختي جومات ته راشي. مسنون طریقه داده چه جومات ته د ور داخلیدو په وخت کښې اول ښي خپه مخکښې کړي، او دا دعاء وواي: «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» اے الله! د رحمت دروازے زما دپاره کولاوے کړه او بيا گسه خپه. مسنون طریقه داده چه دوه رکعات په مسجد کښې مخکښې د کیناستلونه وکړے شی. د ابو قتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیې دی: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رُكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ» متفق علیه. ترجمه: کله چه یوتن په تاسو کښې جومات ته ورننوځي د کیناستلونه مخکښې دے دوه رکعات مونځ وکړي. د خپل عورت پتول په مانځه کښې واجب دی. د سپري عورت د نامه نه تر پندو پورے دے او د زنانه تپول بدن عورت دے، صرف په مانځه

کنبی بہ مخ نہ پتوی . قبلے تہ مخ کول واجب دی، د
 مونخ د قبلدلو دپارہ دا اہم شرط دے مگر کہ خہ
 مجبوری وی د مرض وغیرہ بیا عذر دے، او حالت د
 سفر کنبی پہ سورلی باندے کہ صرف نفلی مونخ
 کنبی د قبلے نہ مخ واوری بیا ہم مونخ صحیح دے.
 پہ خپل وخت باندے مونخ ادا کول پکار دی، د
 وخت نہ مخکنبی مونخ نہ کیری، او د وخت نہ روستو
 کول ئے حرام دی . د مونخ دپارہ وختی تلل، اول صف
 کنبی کیناستل، او د مونخ انتظار کول دے تولو کارونو
 کنبی پیر لوئی ثواب دے . د ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ
 نہ روایت دے چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیل دی : «لَوْ
 يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْبَدَأِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ
 يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَأَسْتَهْمُوا وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ [أى
 التكبیر] لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ.....(الحديث) متفق عليه . ترجمہ:
 کچرتہ خلقو تہ پتہ ولکی چہ اذان کولو کنبی او
 اولنی صف کنبی خومرہ اجر او ثواب دے، نو یو بل
 سرہ بہ ئے پہ ہغے باندے خسری اچولی وے، او کہ
 دوی تہ پتہ لکیدلے وے چہ وختی جومات تہ راتللو

کنبیٰ خومره اجر دے، نو د یو بل نہ به په منډه دے
 ته مخکنبیٰ راشی . بل حای کنبیٰ د نبی کریم ﷺ نه
 نقل دی : «لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا دَامَتِ الصَّلَاةُ
 تُحِسُّهُ.....الحديث) متفق عليه. ترجمه: یو تن ستاسو تر
 هغه وخت پورے په مانځه کنبیٰ حسابیری ترڅو چه
 مونځ تاسو ایسار کړے وي .

د مانځه وختونه

د ماسپخین د مانځه وخت د نمر د زوال نه (یعني کله
 چه نمر د آسمان د مینځ نه مغرب طرفته مائله شی)
 تردے چه د هر څیز سورے د هغه مثل ته
 ورسیری.* د مازیگر د مونځ وخت چه د هر څیز
 سورے د هغه یو مثل ته ورسیری نه شروع کیږی تر
 د نمر پریوتو پورے.* د ماښام د مانځه وخت د نمر د
 پریوتو نه تر شفق پریوتو پورے وی . (شفق هغه
 سرخی د آسمان ده چه په کنارو کنبیٰ مغرب طرفته
 خکاره کیږی)* د ماسخوتن د مانځه وخت د شفق د

پریوتونہ تر نیمے شپے پورے دے.* د سہار د مانحہ
وخت د صبا د راختو نہ تر نمر راختو پورے دے.

هغه ځایونه چه مونځ کول پکښي جائز ندى :

(۱) مقبره : د نبی کریم ﷺ ددے وینا د وجے نه چه :
«الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْحَمَّامَ وَالْمَقْبَرَةَ». رواه الخمسة.
ترجمه: په ټوله زمکه باندے مونځ کول جائز دی مگر
حمام (غسل خانه) او مقبره کښې جائز ندے. البته د
جنازے مونځ په مقبره کښې جائز دے.

(۲) قبر ته مخامخ مونځ کول جائز ندى. د ابو مرثد
غنوی رضی الله عنه نه روایت دے، هغه وائی چه ما د
رسول الله ﷺ نه اوریدلی دی: «لَا تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ وَلَا
تَجْلِسُوا عَلَيْهَا». رواه مسلم: ۲۲۹۵. ترجمه: د قبرونو طرفته
مونځ مه کوئ او مه قبرونو باندے د پاسه کینی. د
اوبنانو په غوږل کښې د مانحہ نه منع راغله ده لکه
خرنگه چه په گنده ځایونو کښې مونځ کول جائز
ندی.

د مانخہ طریقہ

د مونخ شروع کولو پہ وخت کنبی بہ نیت وکری، نیت پہ هر عبادت کنبی لازمی حصہ ده، نیت د زره عمل دے، پہ ژبه باندے ووئیلو ته حاجت نشته،

د مانخہ طریقہ پہ لاندے ډول ده :

(۱) مونخ کونکے به خپل ټول بدن قبلے ته مخامخ کری، نه به د قبلے نه بدن اړوی او نه به خټ اړوی.

(۲) د تکبیر تحریمے دپاره به الله اکبر ووائی، ددے سره به خپل دواړه لاسونه تر غوږونو یا تر اوږو پورے اوچت کری.

(۳) بیا به د نبی لاس ورغوی د گس لاس په شا باندے کیردی، او د سینے د پاسه به ئے کیردی.

(۴) بیا به دا دعا ووائی : «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيهِ» (مسلم) ترجمه: ټول صفتونه د الله دپاره دی ډیر زیات پاکیزه او مبارک صفتونه . او یا دے دا دعاء ووائی : «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ

غَيْرُكَ». رواه ابو داود والترمذی : ۷۷۵، ۴۴۲. ترجمه: اے اللہ! پاکی دہ تالره سره د حمد ستانه او برکتونو والا دے نوم ستا، او اوجت دے مقام ستا، او ستا نه علاوه حقدار د بندگی نشته دے. ددے نه علاوه چه د استفتاح دپاره کومے نورے دعاگانے نقل دی هغه هم وئیلے شی، غوره داده چه یوه دعاء باندے همیشوالے ونکرے شی، حکه د مختلفو دعاگانو سره د زره خشوع پیدا کیری .

(۵) بیا به تعوذ وغواری یعنی اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.
(پناهی غواریم په الله سره د شیطان رتله شوی نه)

(۶) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ. (شروع کوم په مدد دنوم د الله چه بی حده مروبان او همیشه رحم کونکی دی)

بیا به سورة فاتحه شروع کړی : ((۱) الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ (۲) الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ (۳) مَلِكٍ یَوْمِ الدِّیْنِ (۴)
إِیَّاكَ نَعْبُدُ وَإِیَّاكَ نَسْتَعِیْنُ (۵) اهدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ
(۶) صِرَاطَ الذِّیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ غَیْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَیْهِمْ وَلَا الضَّالِّیْنَ (۷)) آمین . (۱) ٔول صفتونه د اولوهیت خاص

اللہ لہ دی چہ پالونکی د مخلوقاتو دی (۲) بی حدہ
 مہروبان او ہمیشہ رحم کونکی دی (۳) اختیار
 مند، واکدار، دورخی د جزاء دی (۴) خاص تہ لہ
 بندگی کوو امے اللہ او خاص ستانہ مدد غوارو
 (۵) کلک کپری مونر پہ لارہ نیغہ، سیدہ، باندے (۶) لار
 دہغہ کسانو چہ نعمت کپیدے تاپہ ہغوی باندے
 نہ دی ہغہ کسان چہ غضب کپے شوے دے پہ
 ہغوی باندی او نہ دی بے لارے (۷) ایے اللہ زما دا
 دعاء قبولہ کپری (۷) ددے نہ پس بہ د قرآن کریم خہ
 حصہ تلاوت کپری کومہ چہ ورتہ آسانہ وی (۸) بیا
 بہ دوارہ لاسونہ تراوگو پورے اوچت کپری، اللہ اکبر
 بہ ووائی، رکوع تہ بہ بنکتہ شی، پہ رکوع کنبی بہ
 خپل دوارہ لاسونو باندے پنڈی مضبوطے ونیسی، او
 دا ذکر بہ ووائی : (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) (پاکی دہ رب زما
 لہ چہ ڍیر لوی دی) سنت طریقہ خو دا دہ چہ درے
 کرتہ ووئیلے شی لیکن زیات وئیل ہم جائز دی، او
 یو کرت ہم جائز دی .

(۹) بیا بہ سر اُچت کپی، او دا دعاء بہ ووائی (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ). (قبُلوی اللہ خوک چہ دہغہ حمد و کپی) کہ امام وی او کہ منفرد وی، او لاسونہ بہ تر اُورو پورے اُچت کپی کلہ چہ د رکوع نہ پورته کیری . دا دعاء بہ ووائی : (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ). (اے زمونبرہ ربہ خاص ستا دپارہ تول حمد ونہ دی)

(۹) او یا دی دا دعاء پہ ولا رہ ووائی: (ربنا ولك الحمد حمدا كثيرا طيبا مباركا فيه) اے زمونبرہ ربہ، ستا دپارہ تول صفتونہ دی بے شمارہ پاک صفتونہ چہ برکت پہ اچولے شومے وے

(۱۰) او یا دی دا دعاء پہ ولا رہ ووائی : (اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ). رواہ مسلم : ۱۷۷۱ اے اللہ، زمونبرہ ربہ ، ستا دپارہ ہر قسمہ صفتونہ دی . دومرہ چہ آسمان تری دک شی . او زمکہ تری دکہ شی او ہغہ چہ ددی دوارو مینخ کنبی دی او ددی نہ پس ہر ہغہ خہ دک شی چہ تہ وے وغواری

(۱۱) بیا به اوله سجده وکړی، الله اکبر به ووائی به اوو اندامونو به سجده کوی، تندے او پوزه، دوه ورغوی، یعنی د لاسونو تلی، دوه زنګونو او د قدمونو سر و نه. او په سجده کنبې به څنګلے د اړخونو نه لری ساتی، او د نبیو ګوتے به قبلے طرفته متوجه کوی، او دا به وائی (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) پاکي ده ځما رب لره چه ډیر اوچت دی، سنت دادی چه درے ځل ټے ووائی مګر اکثر هم جائز دی، او یو ځل وئیل هم جائز دی، لیکن مستحب داده چه ډیرے دعاګانے پکنبې وکړے شی ځکه چه دا دعاګانو د قبلیدو ځای دے .

(۱۲) بیا به د سجده نه سر پورته کړی، او الله اکبر به ووائی، او د دوو سجده مینځ کنبې به کینی په ګسه خپه، او نبی خپه به ودروی، او خپل نبے لاس به په نبی پتون او ګس لاس په ګس پتون باندے کیردی، او د ناستے حالت کنبې به دا دعاء ووائی : (رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي) اے الله ماته بځنه وکړی اے الله ماته بځنه وکړی

(۱۳) بیا به دویمه سجدہ وکری د مخکنی پشان.

(۱۴) بیا به د سجدے نہ پاسی، اللہ اکبر به ووائی، او برابر به ودریری. دویم رکعت به د اول پشان ادا کری په قول او فعل دواړو کنبی، مگر دعا د استفتاح او تعوذ به نه وائی، او د دویمے سجدے نه پس به کینی لکه څنګه چه د سجدو په مینځ کنبی کیناستلو. دنبے لاس ګوتی به راغونډی کری او غټه ګوته او مینځنی ګوته به سره وتړی، او د تشهد په ګوته به اشاره کوی، د تشهد الفاظ دادی: (اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلٰوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا ، وَعَلَىٰ عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)، رواه البخاری : (۸۳۱) (تول عبادتونه د الله دپاره دی بدنی عبادتونه مالی عباتونه اے نبی په تادی سلام او دالله رحمت او برکت وی، او سلام دی وی په مونږه او دالله په نیکانو بندګان باندی، زه ګواهی کوم چه دالله نه سوا بل د عبادت لائق نشته او ګواهی کوم چه

محمد ﷺ د الله تعالى بنده او رسول دی. ددے نه علاوه نور الفاظ د تشهد هم نقل دی. ددے نه بعد کچرته درے رکعاته کوی لکه د ما بنام مونخ، یا خلور رکعاته کوی لکه د ماسپخین او ما زیگر او ماسخوتن، نو الله اکبر به ووائی او لاسونه به اوچت کړی یعنی رفع الیدین به وکړی، او د مخکنې پشان به باقی مونخ پوره کړی مگر صرف سورة الفاتحه به لولی په ولاړه باندے، او په آخری رکعت کنبې د دویمے سجدے نه بعد به په تشهد باندے کینی، تشهد او درود ابراهیمی به ولولی: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَي إِبْرَاهِيمَ ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَي مُحَمَّدٍ ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَي إِبْرَاهِيمَ ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ) اے الله رحمت نازل کړی په محمد ﷺ او په آل د محمد ﷺ باندی څرنکه چه تا رحمت کړی دی په ابراهیم علیه السلام او په آل د ابراهیم علیه السلام باندی، یقینا تا ستا ئلی شوے ئے او لویئ شان والا ئے. اے الله برکت نازل کړی په محمد ﷺ باندی او په آل د محمد ﷺ باندی څرنکه

چہ تا برکت نازل کړی دی په ابراهیم علیه السلام او په آل د ابراهیم باندی، یقینا تا ستا ئلی شوے ء او لوی شان والا ءے۔ ددے نه بعد به دعاء و غواړی کومه ءے چه خوبه شی، او مسنون دعاء دا ده: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ). ترجمه: اے الله! زه پناهی غواړم په تا باندے د قبر د عذاب نه، او د عذاب د اور نه، او د ژوند د فتنے نه او د مرگ د فتنے نه او پناهی غواړم د فتنے د مسیح الدجال نه. او داسے نورے دعاگانے. (۱۶) بیا به بنی طرفته سلام وگرځی، السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته به ووائی، او بیا به کس طرفته دغه رنگه سلام وگرځوی. (۱۷) مسنون طریقہ په آخری تشهد د ماسپخین، مازیگر، ما بنام او ماسخوتن مونخ کبني دا ده چه مونخ کونکے په تورک سره کینی، یعنی بنے قدم ودروی او کس قدم د بنی پنډی د لاندے راوباسی، او کس کوناتے به په زمکه ولگوی او لاسونه به د مخکبني پشان کیردی.

د مانجھ نہ پس اذکار :

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ
وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. رواه مسلم :
(۵۹۱) ترجمہ : بخنہ غوارم د الله نہ. بخنہ غوارم د الله نہ.
بخنہ غوارم د الله نہ. اے الله ! ستا ذات سلامتیا والا
دے، او سلامتیا ستا دطرفنہ دہ، تہ ڊیر برکتونو والا
ئے اے ذوالجلال والا کرام ذاته (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا
شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ
لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا
الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ) متفق عليه. ترجمہ: نشته حقدار د
بندگی سیوا د الله پاک نہ ایکی یو دے، شریک
ورسره نشته، هغه دپارہ بادشاہی دہ، او د هغه دپارہ
تولے ستائینے دی، پہ هر خہ قدرت لرونکی دی. اے
الله ! نشته منع کونکے د هغه خہ چہ تہ ئے ورکوی،
او نشته دے ورکونکے د هغه خہ چہ تہ ئے منع
کوے او فائدہ نشی ورکولے ستا پہ مقابلہ کنبی
مالدار تہ مالداري د هغه. (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ

لَهُ لَه الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لَهُ الْبِعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) رواه مسلم: ۵۹۴) نشته حقدار د بندگی سیوا د الله پاک نه ایکی یو دے، شریک ورسره نشته، هغه دپاره بادشاهی ده، او د هغه دپاره تولے ستائینے دی، په هر څه قدرت لرونکی دی، نشته د گناه نه اړونکی او د نیکی توفیق ورکونکی مگر صرف یو الله دی، نشته حقدار د بندگی سیوا د الله پاک نه، مونږ بندگی نکوو مگر صرف د دغه الله، د هغه پاره نعمتونه او فضل دی او د هغه دپاره تولے خائسته ستائینے دی، نشته حقدار د بندگی سیوا د الله پاک نه، مونږ هغه دپاره خپله بندگی خاص کونکی یو ږاگر که کافران ءے بد گنږی، ددے نه پس (سبحان الله) (۳۳) درے دیرش کرتے (الحمد لله) (۳۳) درے دیرش (الله اکبر) (۳۳) درے دیرش کرتے وائی، او د سلو (۱۰۰) پوره کولو دپاره به دا دعاء وائی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ

الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) روه مسلم : ۵۹۷.نشته
 حقدار د بندگی سیوا د الله پاک نه ایکی یو دے،
 شریک ورسره نشته، هغه دپاره بادشاهی ده، او د هغه
 دپاره تولے ستائینے دی، په هر څه قدرت لرونکی
 دی، او آیه الكرسي به ولولی او قل هو الله احد او قل
 اعوذ برب الفلق او قل اعوذ برب الناس، د هر فرض
 مونځ نه بعد یو یو کړت، او د سهار او ماښام مانځه نه
 پس مستحب طریقه درے درے کړته لوستل دی.

د مسبوق د مانځه طریقه :

(چه څه حصه د مونځ ترے د امام سره شوی وی
 هغه ته مسبوق وائی) د کوم سړی نه چه د امام سره
 مونځ فوت شی که یو رکعت وی او که ډیر وی، د امام
 د دویم سلام گرځولو نه پس څومره مونځ چه ترے
 شوی وی هغه به پوره کړی، او روستو چه څوک هم
 راځی، امام په کوم رکعت کښې رالاندے کړی د
 هغه ځای نه به مونځ شماری مگر د کوم رکعت رکوع
 چه د امام سره لاندے نه کړی هغه رکعات به نه

شماری، او کہ رکوع لاندے کپی نو رکعت ئے وشو۔
 مونخ کونکے چہ کلہ جومات تہ داخل شی نو جمعے
 سرہ ورلہ داخلیدل پکار دی، کہ امام هر حالت
 کنبی وی، ولا روی، کہ د رکوع حالت کنبی وی او
 کہ د سجدے حالت کنبی وی، کہ هر حالت کنبی
 وی، د بل رکعت پہ انتظار کنبی ودریدل مناسب
 ندی، او پہ ولا رہ بہ تکبیر تحریمہ وائی مگر کہ
 مریض وی نو پہ ناستہ ہم تکبیر تحریمہ کولے شی۔

مونخ فاسد کونکی کارونہ :

- ۱: قصداً خبرے کول پہ مونخ کنبی اگر کہ لگے وی۔
- ۲: خپل ٲول بدن د قبلے نہ ارول ۳: اودس ماتیدل پہ
 یو د هغه خیزونو چہ اودس ورباندے ماتیری۔
- ۴: ٲیر پرلہ ٲسے بے ضرورتہ حرکتونہ کول۔
- ۵: خدا کول پہ مونخ کنبی اگر کہ لگہ وی۔
- ۶: قصداً پہ رکوع، سجدہ، قیام او قعود کنبی زیاتوالے
 کول۔
- ۷: د امام نہ قصداً مخکنبی کیدل۔

په مانځه کښې واجبات :

۱: ټول تکبیرات بغیر د اولنی تکبیر نه (تکبیرة الاحرام)

۲: (سبحان ربی العظیم) کم از کم یوځل په رکوع کښې وئیل.

۳: (سمع الله لمن حمده) د امام او مقتدی دواړو دپاره، د رکوع نه دسر پورته کولو په وخت کښې .

۴: (ربنا ولك الحمد) د رکوع نه د سر پورته کولو نه پس

۵: (سبحانه ربی الأعلی) وئیل اگرکه یوځل ولے نوی .

۶: (رب اغفرلی، رب اغفرلی) وئیل د سجدو مینځ

کښې ۷: اولنۍ تشهد وئیل ۸: او د اولنی تشهد دپاره کیناستل.

د مانځه ارکان

۱: (القیام) : فرضی مونځ کښې اودریدل د قدرت والو

دپاره، او هرچه نفل مونځ دے، په هغے کښې قیام واجب ندے، لیکن په ناسته مونځ کښې به نیم اجر

وی د قیام پہ مقابلہ کنبی. ۲: اولنہ تکبیر (تکبیرة الاحرام). ۳: سورة فاتحه لوستل پہ هر رکعت کنبی. ۴: هر رکعت کنبی رکوع کول. ۵: رکوع کنبی اعتدال کول. ۶: هر رکعت کنبی پہ اوو (۷) اندامونو باندے سجدہ کول. ۷: دسجدو مینخ کنبی کیناستل. ۸: تولو افعالو کنبی اطمینان کول. ۹: آخری تشهد. ۱۰: د آخری تشهد دپارہ کیناستل. ۱۱: پہ نبی کریم ﷺ باندے درود ووئیل. ۱۲: سلام گر خول. ۱۳: ارکان پہ ترتیب سرہ کول.

مونخ کنبی د سہوے (ہیرے) احکام

سہوہ ہیرے تہ واٹی، کلہ چہ مونخ کونکے خطاء شی، مونخ زیات وکری یا کم، یا ئے شک پیدا شی چہ مونخ مے زیات کپیدے او کہ کم، دہغے دپارہ پہ شریعت کنبی سجدہ سہوہ دہ کچرتہ پہ مونخ کنبی ترے زیاتے شوے وی لکہ رکوع، سجدہ وغیرہ، دہغے دپارہ دوہ سجدے د سلام نہ پس کیدلے شی.

او دغه رنگه که کموالے ترے شوے وی په افعالو د مانځه کښې بیا به هم دوه سجده د سلام نه پس کوی . کچرته یو رکن ترے پاتے شوے وی، او بل رکعت د شروع نه مخکښې ورته یاد شو. نو د دغه رکن اعاده به کوی، او سجده د سهوے به اخر کښې هم کوی. کچرته د بل رکعت د شروع نه پس ورته یاد شی نو دغه رکعت چه رکن پکښې فوت شوے وو باطل شو، او دا روستنی رکعت د هغه په ځای قائم شو. او که د سلام نه پس ورته پرینبودلے شوے رکن ریاد شو، او ډیر وخت پکښې نوی تیر شوے نو پوره یو رکعت به وکړی او سجده سهوه به هم وکړی. کچرته وخت پکښې ډیر تیر شوے وی او یا ئے اودس مات شوے وی بیا به د سرنه مونځ کوی. کچرته په مونځ کښې یو واجب هیر شی لکه د اولنی تشهد دپاره ناسته وغیره، نو دوه سجده د سهوے به مخکښې د سلام نه کوی. او په حالت د شک کښې چه شک په عدد درکعاتو کښې وی په لږ عدد به اعتماد کوی. ځکه دا ډیر یقینی وی، او سجده سهوه به کوی، او

کچرتہ شک ددے نہ علاوہ پہ نور خہ کنبی وی نوپہ
غالب گمان بہ عمل کوی او سجدہ سہوہ بہ ہم کوی

سنن رواتب

د مسلمان سږی او بنځے دپاره مستحب دی چه په
حالت د حضر کنبی د دولسو رکعاتو حفاظت وکړی،
خلور رکعاته مخکنبی د ماسپخین نه، دوه رکعاته پس
د ماسپخین نه، دوه رکعاته د ماښام نه پس، دوه رکعاته
د ماسخوتن نه پس، او دوه رکعاته د سهار د مانځه نه
مخکنبی، د ام حبیبه رضی الله عنها نه روایت دے،
فرمائی: ما د رسول الله ﷺ نه اوریدلی دی: «مَا مِنْ
عَبْدٍ مُّسْلِمٍ يُصَلِّي لِلَّهِ كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رُكْعَةً تَطَوُّعًا غَيْرَ
فَرِيضَةٍ إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ أَوْ إِلَّا بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ»
«رواه مسلم: ۷۲۸) ترجمه: نشته یو بنده مسلمان چه
د الله دپاره دولس رکعاته سنت وکړی د فرض نه
علاوه، مگر الله پاک به ورله په جنت کنبی کور جوړ
کړی، او یا به ورله په جنت کنبی کور جوړ کړی
شی. په سنتو او عامو نوافلو کنبی د یو مسلمان د پاره

افضل او غوره داده چه کور کنبې ادا شی. د جابر بن عبد الله رضی الله عنه نه روایت دے، چه رسول الله ﷺ فرمائی: « إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا » رواه مسلم (۷۷۸) ترجمه: کله چه یو تن خپل مونځ په جومات کنبې ادا کړی، نو څه حصه د مونځ دے کور دپاره پرېږدی، ځکه چه ددے مونځ د وجے نه الله تعالی په کور کنبې خیر او برکت راوی. او بل حدیث د بخاری او د مسلم کنبې راغلی دی، د زید بن ثابت رضی الله عنه نه روایت دے: (فَإِنَّ خَيْرَ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ) متفق علیه. ترجمه: «غوره مونځ د سپری هغه دے چه په کور کنبې وشي سیوا د فرض مونځ نه.

د وتر مونځ

د مسلمان دپاره د وترو کول سنت دی خو سنت مؤکده دی د وتر د کولو وخت د ماسخوتن مونځ نه پس تر د صبا راختلو پورے دے، او غوره وخت د

شپے آخره حصه ده چه شوک خپل ځان باندے د راپاسیدو اعتماد لری، دا هغه سنت دی چه رسول الله ﷺ ورباندے په سفر او حضر کښې همیشوالے کولو، د ټولو نه کم وتر یو رکعت دے، ځکه چه رسول الله ﷺ به د شپے یولس رکعاته کول په حدیث د عائشه رضی الله عنها کښې راغلی دی: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي بِاللَّيْلِ إِحْدَى عَشْرَةَ رُكْعَةً يُوتِرُ مِنْهَا بِوَاحِدَةٍ - الحدیث رواه مسلم : ۷۳۶) ترجمه : رسول الله ﷺ د شپے مونخ یولس رکعاته کولو یو رکعت به ئے پکښې وتر کولو. د شپے مونخ دوه دوه رکعاته دے، په حدیث د عبد الله بن عمر رضی الله عنه کښې راغلی دی: «أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى رُكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى» . رواه البخاري ومسلم. ترجمه: یو سړی د رسول الله ﷺ نه د شپے د مانځه په باره کښې تپوس وکړو، رسول الله ﷺ وفرمائیل : د شپے مونخ دوه دوه رکعاته دے، که شوک د صبا د راختلو نه ویریرې نو یو رکعت دے

وکړی دغه مخکښې ټول مونځ به ورله وتر کړی . دعاء قنوت په وترو کښې کله کله د رکوع نه روستو وئیل پکار دی، د حسن بن علی رضی الله عنه د حدیث د وجے نه چه رسول الله ﷺ ورته دعاء قنوت الفاظ وښودل. لیکن همیشوالی به پرے نه کوي، ځکه چه څومره صحابه کرامو د رسول الله ﷺ مونځ نقل کړیدے هغوی پکښې دعاء قنوت ندے ذکر کړے مستحبه طریقه داده چه که د چا نه د شپے مونځ فوت شی نو د ورځے ئے قضائی کولے شی، که دوه رکعاته وی او که څلور وی تر دولسو رکعاتو پورے د نبی کریم ﷺ د عمل د وجے نه .

دوه رکعاته د سهار سنت:

دا د هغه سنت رواتبو نه دي چه نبی کریم ﷺ ورباندے همیشوالے کړیدے، سفر او حضر کښې ئے چرے هم ندی پریښودی. د عائشه رضی الله عنه نه نقل دی : « أَنْ النَّبِيِّ - ﷺ - لَمْ يَكُنْ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ أَشَدَّ مُعَاهَدَةً مِنْهُ عَلَى رُكْعَتَيْنِ قَبْلَ الصُّبْحِ ». متفق عليه.

ترجمہ: نبی کریم ﷺ پہ نفلی مونخ باندے دومرہ اہتمام نکولو لکہ خومرہ اہتمام ئے چہ د سہار پہ دوہ رکعاتہ سنتو کولو. ددے پہ فضیلت کنبی بہ ئے فرمایل: « لهُمَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا » (رواہ مسلم: ۷۲۵) ترجمہ: خامخا دا دوہ رکعتونہ ماتہ د ٲولے دنیا نہ ٲیر خوہن دی. او سنت طریقہ دادہ چہ اول رکعت کنبی (قل یا ایہا الکافرون) او دویم رکعت کنبی (قل هو اللہ احد) ولولوی، او کلہ کلہ اول رکعت کنبی (قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا --- الآية) البقرة: ۱۳۶) او دویم رکعت کنبی (قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ - الآية آل عمران: ۶۴) دا دوہ رکعاتہ مختصر کول سنت دی د نبی کریم ﷺ د عمل د وجے نہ، او د چا نہ چہ د سہار مونخ نہ مخکنبی سنت کول فوت شی نو د سہار د مانخہ نہ روستو کول ورلہ ہم جائز دی، غورہ دادہ چہ د نمر راختلو نہ ٲس وکرے شی چہ د یو نیزے پہ مقدار اوجت شی تر د زوال نہ مخکنبی ٲورے،

د چاشت مونځ

دا د اوایینو یعنی الله تعالی ته د راگرځیدونکو بندگانو مونځ دے، چه سنت مؤکد دے، په ډیرو احادیثو کښې پدے باندے د عمل کولو ترغیب راغله دے د ابو ذر رضی الله عنه نه روایت دے : عَنْ النَّبِيِّ - ﷺ - أَنَّهُ قَالَ «يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى (أَي مَفْصَلٍ) مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مَنْ الضُّحَى». ترجمه: نبی کریم ﷺ فرمائی: یو تن ستاسو کښې صبا کوی په داسه حال کښې چه په هر جوړ باندے صدقه وی، نو سبحان الله وئیل صدقه ده، الحمد لله وئیل صدقه ده، لا اله الا الله وئیل صدقه ده، او الله اکبر وئیل صدقه ده، د نیکی حکم کول صدقه ده، د بدی نه منع کول صدقه ده، او ددے ټولو نه دوه رکعاته مونځ د چاشت په وخت کافی کیری. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثٍ لَا

أَدْعُهُنَّ حَتَّىٰ أَمُوتَ صَوْمٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَصَلَاةِ الصُّحَىٰ وَنَوْمٍ عَلَىٰ وَتْرٍ. متفق عليه. ترجمہ: ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ ما تہ زما دوست درے وصیتونہ کریدی چہ تر مرگہ پورے بہ ئے نہ پریردم، ہرہ میاشت کنبی درے ورخے روڑے نیول، د چاشت مونخ کول، او د خوب نہ مخکنبی وتر کول. افضل وخت د چاشت د مونخ کلہ چہ ورخ را پورته شی او د نمر گرمائش سخت شی، د زوال د نمر سرہ ئے وخت ختم شی، او تولو کنبی کم رکعاتونہ دوہ رکعاتہ دی، او د اکثر وئے اندازہ معلومہ نہ دہ.

ہغہ وختونہ چہ مونخ کول پکنبی جائز ندی:

(۱) د صبا د مونخ نہ پس ترنمر ختو پورے پہ اندازہ د یو نیزے باندے.

(۲) د غرمے پہ وخت کنبی چہ کلہ نمر د آسمان مینخ تہ ورسبری، او دا اندازہ بہ د نمر د سوری نہ لگی.

(۳) د مازیگر د مونخ نه پس تر د نمر پریوتو پورے .

لیکن پدے اوقاتو د منع کنبې بعض مونخونه جائز دی چه هغه ته سبې مونخونه وائی لکه : تحية المسجد (مسجد ته د راتللو په وخت کنبې دوه رکعاته کول) د جنازے مونخ، صلاة الکسوف (نمر د تندر نیولو مونخ)، دوه رکعاته د طواف نه پس کول، او د اودس نه روستو دوه رکعاته کول، او ددے نه علاوه دغه رنگه هغه فرض مونخونه چه فوت شوی وی د وجے ددے وینا د نبی کریم ﷺ نه : « مَنْ نَسِيَ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا فَكَفَّارُهَا أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا » متفق علیه .
ترجمه: د چا نه چه مونخ هیر شی او یا د مونخ نه اوده پاتے شی، نو کفارہ ئے داده چه ادا دے ئے کړی کله چه ورته رایاد شی . او دغه رنگه قضاء د سهار سنتو لکه خنکه چه د ماسپخین قضاء شوی سنت د مازیگر نه روستو جائز دی .

وبالله تعالی التوفیق .

د زکات احکام

د زکات حکم: زکات د اسلام د ارکانو نه یو رکن دے، او هر مسلمان باندے واجب دے چه کله د نصاب مالک شی، الله پاک فرمائی: (وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ) البقرة ۱۱۰. ترجمه: او د مانخه پابندی کوئ او زکات ورکوئ. د زکات په حکم کښې ډیر فوائد او حکمتونه دی:

(۱) د نفس پاکوالے او د بخل او شومتیا نه لروالے راوړي. مسلمان د سخاء د خائسته صفت سره عادت کیدل.

(۳) د غریبانانو او مالدارو مینخ کښې مینه پیدا کیري، ځکه نفسونه احسان طرفته مائل کیري.

(۴) د غریب مسلمان حاجتونه پوره کیري.

(۵) انسان ورسره د گناهونو نه صفا کیري، او درجات ورسره بلند کیري.

کوم اشیاءو کنبې زکات فرض دی؟ ذهب (سره) زر/سونا) فضه (سپین زر/ چاندي) د تجارت سامان، او ډنگر/ څاروی، او هر هغه خیز چه د زمکے نه راوځی د دانو په شکل کنبې یا د میوو په شکل کنبې یا د معدنیاتو په شکل کنبې.

د ذهب (سرو) او فضه (سپینو زرو) زکات :

سرو او سپینو زرو کنبې زکات واجب دے، په هر شکل کنبې چه وی، کله چه د نصاب مالک شی . د سرو زرو نصاب شل مثقاله دے، یو مثقال (۴.۲۵) گرامه دے نو شل مثقاله (۸۵) گرامه راځی، او د سپینو زرو نصاب (۲۰۰) درهمه نبوی دے چه یو درهم (۹۷۵.۲) گرامه دے د (۲۰۰) درهمونه (۵۹۵) گرامه جوړیږی، نو چا سره چه دومره نصاب وی نو (۲.۵) فیصده زکات ورکول فرض دی، کچرته یو تن غواړی چه نقد روپو لحاظ سره زکات وباسی، اول به خپل وطن کنبې د یو گرام سرو او یا د سپینو زرو قیمت

معلوم کپی، پہ کوم کال کنہی چہ زکات وباسی او د
ہغہ د قیمت نہ بہ زکات وباسی .

مثال پہ طور: یو سرے د (۱۰۰) گرامہ سرو مالک شو،
نو زکات ورکول ورباندے واجب دی چہ کله یو کال
پرے تیر شی، حُککہ چہ دے د نصاب مالک دے،
پدے کنہی بہ دوه نیم (۲۰۰) گرامہ سرہ زر ورکوی، او
کہ زکات کنہی نقدے پیسے ورکپی، نو د سرو زرو
قیمت بہ دغہ کال باندے معلوم کپی پہ کوم کال چہ
زکات ورکوی، او د دوه نیم گرامہ سرو قیمت بہ
ورکپی، او دغہ رنگہ عمل بہ د سپنو زرو (چاندی)
سرہ ہم وکپی . او دغہ رنگہ نقدو پیسو کنہی ہم
زکات واجب دے چہ کله نصاب تہ ورسیری، او یو
کال ورباندے تیر شی بس چا سرہ چہ د (۸۰) گرامو
سرو زرو قیمت موجود شی، زکات ورباندے واجب
دے، زکات بہ ورکوی د دوه نیم گرامو پہ اندازہ د
قیمت . کچرتہ د (۸۰) گرامو نہ ورسرہ مبلغ کم وی،
نو زکات ورباندے نشته دے . مثلاً یو شخص سرہ تول

مبلغ (۸۰۰) ریالہ دے او کال ورباندے تیر شو کلہ چہ
 د (۵۹۵) گرامہ سپینو زرو قیمت تپوس وکرو د هغه
 قیمت (۸۴۰) ریالہ وو، ده باندے زکات نشتہ دے،
 حُکَہ چہ نصاب ورسره پوره نہ دے .

د تجارت په سامان کښې زکوٰۃ :

مسلمان تاجر چه تجارت کښې ورله الله پاک ډیر مال
 ورکړے وی، هغه باندے په کال کښې زکات ورکول
 واجب دی، چه د الله د نعمت شکر ادا کړی، او د
 خپلو حاجت مندو ورونو حاجت پوره کړی، هغه
 سامان چه اغستل او خرڅول پکښې دگتے دپاره
 کیرې که زمکه وی، که حیوانات وی، که طعام وی،
 که د خښاک خیزونه وی، او که گاډی وی وغیره،
 ددے د زکات شرط دا دے چه نصاب ته به رسیدلی
 وی، طریقه ئے داده چه د سرو زرو یا سپینو زرو
 قیمت به معلوم کړی، د مجموعه قیمت نه به دوه نیم
 فیصده زکات ورکوی . مثلاً که یو انسان د یو لاکه
 (۱۰۰۰۰) ریال په مقدار باندے د سامان د تجارت مالک

شی پدے کنبنی دوہ نیم زره (۲۵۰۰) ریال زکات ورکول واجب دی، د تاجرانو ذمه واری دا ده چه د کال په آخر کنبنی دے د خپل ټول سامان حساب وکړی، او زکات دے ادا کړی، کچرته یو تاجر د نوی کال د شروع کیدونه لس (۱۰) ورځے مخکنی سامان واغستلو، د کال په شروع کیدو سره به په ټول سامان کنبنی زکات ورکوی، د کال حساب به د هغه ورځے نه کوی، د کومے ورځے نه ئے چه تجارت شروع کړیدے، په هر مسلمان باندے فرض دی چه د کال په آخر کنبنی ورسره خومره سامان وی د هغه زکات ورکړی. هغه خاړوی چه کور کنبنی ساتلے شی، بهر د خریدلو دپاره نشی لیرلے، لیکن د تجارت دپاره ئے ساتلی وی، کچرته ددے قیمت نصاب ته رسیدلے وی، زکات پکنبنی ورکول واجب دی، زکوٰة به د نقدو روپو په شکل کنبنی ادا کیدلے شی.

د شیئر (شراکت) روپو کنبنی زکات: (شیئر دیته وائی چه ډیر ملگری د تجارت دپاره روپے راجمع کړی)

ڊیر خلق د جائیداد یا د کارخانو د شیئر حصه اخلی، او خپل رقم منجمد کړی، کله کله ډیر کالونه دغه رقم منجمد وی (چه کاروبار پرے نکوي) و دا خبره زده کول پکار دي چه په دغه حصه دارئ کښې هم کات واجب دے ځکه چه دغه مال د تجارت حسابیږی، په مسلمان باندے فرض دی چه د هر کال په آخر کښې د خپل شیئر د حصے نه زکات ورکړی .

د زمکے په فصلونو کښې زکات

د زمکے هغه فصل چه ذخیره کیدلے شی زکات ورباندے فرض دے، مثلاً کجوره، غنم، جوار، وریژے وغیره، البته سبزیانو او میوو کښې زکات واجب ندے، د زمکے پیداوار چه د (۶۱۲) کیلوگرام وزن ته ورسپړی، دا نصاب دے، او کال تیریدل ورباندے شرط ندے بس چه فصل کله پوخ شی نو زکات به ترے ورکوی کچرته زمکه په نهري اوبو باندے مشقت سره اوبه کیدله نو نیم عشر (هفیصد) به ورکوی، او که بارانی اوبو باندے خړوبه کیدله نو

بیا به پوره عشر ورکوی، د مثال په طور باندے یو سپری غنم وکرل د هغے نه پیداوار ۸۰۰ کیلو گرامه غنم وشول، چونکه د غنمو نصاب (۶۱۲) کیلو گرامه دے ددے وجے نه پدے باندے زکات (عشر) فرض دے چه (۸۰) کیلو زکات به ورکوی، پدے شرط چه د مشقت نه بغیر زمکه اوبه کوی، او کچرته مشقت سره زمکه اوبه کوی نو بیا به (۴۰) کیلو گرامه ورکوی.

په حیواناتو کښې زکات: ددے حیواناتو نه مراد وښان، غواگانے، گدے او چیلے دا قسم انواع مراد دی، زکات پکښې په لاندے شرطونو سره واجب دے:

(۱) نصاب ته به رسیدلی وی، د اوبښانو نصاب (۵) پینځه اوبښان دی، د گدو او بیزو نصاب (۴۰) خلوینبت گدی او بیزی دی، او د غواگانو او میخو نصاب (۳۰) دیریشث غواگانے دی، ددے نه کمو کښې زکات نشته . (۲) یو کال به ورباندے د مالک

سرہ تیر شوے وی . (۳) دا حیوانات به خریدونکی وی، د کال په اکثره حصه کنبې، نو زکات به پکنبې واجب وی، او هغه حیواناتو کنبې زکات نشته چه د کومو دپاره مالک گیاه راوړی او یا ورله روپو باندے گیاه اخلی . (۴) بل شرط د خارو د زکات دپاره دا دے چه دغه خاروی به د مالک د خدمت دپاره خاص نه وی، لکه زمیدارئ یا نوردکور د خدمت دپاره به نوی .

په اُونبانو کنبې زکات

اُونبانو کنبې زکات واجب دے چه کله نصاب ته ورسیري، نصاب د اُونبانو (۵) پنځه عدد دے، کله چه یو مسلمان د پنځو نه تر (۹) نهو اُونبانو پورے مالک شی، او د هغه په ملکیت کنبې ورباندے کال تیر شی، نو یو گد به زکات کنبې ورکوی، او کچرته د (۱۰) د لسونه تر (۱۴) خوارلسو پورے مالک شی پدے کنبې دوه (۲) گډان دی، او کچرته د (۱۵) پنځلسونه تر (۱۹) نورلسو پورے مالک شی درے گډان به ورکوی، که د (۲۰) شلو نه تر (۲۴) خلیریشتو اُونبانو مالک شی

پدے کنبی خلور گدان دی، کہ د (۲۵) پنځہ ویشٹو نہ تر (۳۵) پنځہ دیرشو پورے پدے کنبی یو بنت مخاض دے (یعنی یو کلنے د اوبن بچے چہ یو کال ئے پورہ شوے وی)، کچرتہ بنت مخاض پیدا نشی نو ابن لبون ہم کافی کیری (ابن لبون یعنی دوہ کلنے اوبن چہ دوہ کالہ ئے پورہ شوی وی، او کلہ چہ د (۳۶) شپیر دیرشو نہ تر (۴۵) پنځہ خلویبنتو پوری د اوبنانو مالک شی، نو یو بنت لبون (دوہ کلنی اوبنہ) بہ ورکوی، کچرتہ د (۴۶) شپیر خلویبنتو نہ تر (۶۰) شپیتو پورے اوبنانو مالک شی نو یوہ حقہ (یعنی درے کلنی اوبن) بہ ورکوی. او کچرتہ د (۶۱) یو شپیتہ نہ تر (۷۵) پنځہ اویا پورے وی نو یوہ جذعہ (خلور کلنی اوبن) بہ ورکوی، او کہ د (۷۶) شپیر اویا نہ تر (۹۰) نوی پورے مالک شو نو دوہ بنت لبون (دوہ کلنی) بہ ورکوی، او کچرتہ د (۹۱) یو نوی نہ تر (۱۲۰) یو سل شلو پورے مالک شی، نو دوہ حقی (درے کلنی) بہ ورکوی، او ددے نہ چہ زیاتیری نو پہ هرو (۴۰) خلویبنتو اوبنانو کنبی یو بنت لبون (یو کلنی اوبن) دی او پہ (۵۰)

پنخوستو کنبی یوہ حقہ (درے کلنی اوبنہ) دہ،
لانڈینی جدول کنبی داوبنانو د زکات عدد ذکر دے

الزکاة	العدد		الزکاة	العدد	
	من	الی		من	الی
بنت لبون (دوہ کلنی)	۴	۳۶	شاة (گد)	۹	۵
حقہ (درے کلنی)	۶۰	۴۶	شاتان (۲: گدیان)	۱۴	۱۰
جذعه (خلور کلنی)	۷	۶۱	ثلاث شیاه (۳: گدیان)	۱۹	۱۵
بنتالبون ۲ (دوہ کلنی)	۹۰	۷۶	أربع شیاه (۴: گدیان)	۲۴	۲۰
حقتان ۲ (درے کلنی)	۱۲	۹۱	بنت مخاض (یوہ کلنی اوبنہ)	۳۵	۲۵

کچرتہ ددے نہ زیات وی نو هرو خلوبینتو کنبی یوہ
بنت لبون (دوہ کلنی) او پنخوستو کنبی یوہ حقہ
(درے کلنی) دہ.

پہ غواگانو کنبی زکات

کله چه یو مسلمان د (۳۰) دیرشونه تر (۳۹) نهه دیرشو پورے د غواگانو مالک شی، نو یو تبیع (یو کلنے سخے) به ورکوی، که د (۴۰) خلوینستونه تر (۵۹) نهه پنخوسو پورے مالک شو، نو یوه مسنة (دوه کلنے سخے) به ورکوی، او که د (۶۰) شپیتونه تر (۶۹) نهه شپیتو پورے مالک شی، دوه تبیع (یو کلنے) به ورکوی، او که د (۷۰) اوياونه تر (۷۹) نهه اوياو پورے مالک شی، نو یوه مسنة (دوه کلنے سخے) او یو تبیع (یو کلنے سخے) به ورکوي. او ددے نه بعد هرو دیرشو کنبی یو تبیع (یو کلنے سخے) او خلوینستو کنبی یوه مُسنه (دوه کلنے سخے) ورکیدلے شی .

الزكاة	العدد	
	من	الى
تبیع (یو کلنے سخے)	۳۰	۳۹
مُسنه (دوه کلنے سخے)	۴۰	۵۹
تبیعان (۲ دوه یو کلنے سخے)	۶۰	۶۹
مُسنه او تبیع	۷۰	۷۹

پہ گدو بیزو کنبی زکات

کلہ چہ یو انسان د (۴۰) خلوینبتو نہ تر د (۱۴۰) یوسل شلو گدو بیزو مالک شی، نو زکات کنبی ورباندے یو گدو ورکول واجب دی، کلہ چہ یوہ گدوہ ورباندے زیاتہ شی د (۱۴۱) نہ تر (۲۰۰) دوہ سوو پورے، نو دوہ گدیان بہ ورکوی، کہ یو گدو ہم زیات شی تر (۳۹۹) درے سوہ نہہ نوی پورے درے گدیان بہ ورکوی، او چہ ددے نہ زیات شی تر (۴۹۹) خلور سوہ نہہ نوی پورے نو خلور گدیان بہ ورکوی، او کچرتہ ددے نہ ہم یوہ زیاتہ شی تر (۵۹۹) پنخہ سوو نہہ نوی پورے نو پنخہ گدیان بہ ورکوی، ددے نہ بعد بہ پہ ہرو سلو کنبی یو گدو وی ہر خومرہ تہ چہ ورسی

الزکاة	العدد	
	من	الی
شاة (یو گدو)	۴۰	۱۴۰
شاتان (دوہ گدیان)	۱۴۱	۲۰۰
ثلاث شیاہ ۳ (درے گدیان)	۲۰۱	۳۹۹
أربع شیاہ ۴ (خلور گدیان)	۴۰۰	۴۹۹
خمس شیاہ ۵ (پنخہ گدیان)	۵۰۰	۵۹۹

د زکات مستحقین: الله پاک فرمائیلى دى : [إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ] {التوبة: ٦٠} ترجمه: يقيناً حقداران د زکات فقيران دى، مسکينان دى، دزکات راغونډونکى دى، او د هغه خلقو دپاره چه د هغوى زړونه اسلام ته مائل کول مقصد وى، او د خټونو په آزادولو کښې (يعنى غلامان آزادولو کښې) او د قرضدارو دپاره او د الله په لاره کښې جهاد او دعوت کونکو دپاره او د مسافرو دپاره دا د الله د طرفنه فرض دى . الله تعالى اته قسمه خلق ذکر کړي دى، هريو ددے نه مستحق د زکات دى، اسلام کښې زکات د معاشرے د ترقي او د ضرورت مندو خلقو د ضرورت پوره کولو دپاره مقرر شويدے، او دا يواځے د شرعي علم والو دپاره خاص ندے، لکه څنگه چه دا حال د نورو اديانو دے .

د زکات د حقدارانو تفصيل په لاندے ډول دے :

١- الفقير: دا هغه څوک دے چه د خپل ضرورتونو

نیمہ حصہ مال ہم نہ لری .

۲-المسکین : دا هغه څوک دے چه د خپل ضرورت نیمہ حصہ مال خو لری لیکن ټول ضرورتونه نه ئے پوره کیری، داسے کس له د زکات نه د یوے میاشته خرچه او یا د پوره کال خرچه ورکولو جائز دی .

۳-العاملین علی الزکاة:هغه کسان چه د بادشاه د طرفنه دزکات په راغونډولو مقرروی د خپل عمل مطابق به دزکات دمال نه تنخواه اخلی اگرکه مالداره وی

۴-المؤلفة قلوبهم : ددے نه مراد هغه مشران د خپلو قومونو دی چه ددے د وجه نه اسلام ته مائيله شی، او یا مسلمانان د هغوی د شرنه محفوظ شی، او دغه رنگه نوی اسلام قبلونکو ته په اسلام بانده د مضبوطوالی دپاره د زکات نه څه حصه ورکیدل پکار دی .

۵-د غلامانو د آزادولو دپاره یاد دشمن د قید نه د مسلمان د خلاصی دپاره هم د زکات مال خرچه کیدل جائز دی .

۶- د قرضدار د قرض د خلاصی دپاره د زکات مال ورکیدلے شی پدے شرط چه د غلطو کارونو د وجے نه نوی قرضدارے شوے، او خپله د خلاصولو وس نه لری او صاحب د مال مطالبه کوی .

۷- فی سبیل الله: ددے نه مراد هغه مجاهدین دی چه بغیر د تنخواه نه د الله تعالی په لاره کښې جهاد کوی، ددے مال نه به د هغه د کور خرچه ورکیدلے شی، او د هغه دپاره به اسلحه اغستلے شی، شرعی علم حاصلول هم یو جهاد دے، مثلاً یو تن د شرعی علم دپاره خپل ځان فارغ کول غواړی، د هغه د ذاتی ضرورتونو دپاره دومره مال به ورکړے شی چه علم شرعی ته فارغه شی .

۸- مسافر: کوم مسافر سره چه د سفر خرچ او اخراجات ختم شی، او خپل کور ته د رسیدو اسباب ورسره نوی، نو د زکات د مال نه ورله دومره مقدار به ورکیدلے شی چه خپل کور ته ورسپړی اگرکه کور کښې مالداره وی خبرداری: د لارو کوڅو او

جوماتونو پہ جوړولو کښې د زکات مال خرچ کول جائز ندی.

ضروری خبرے :

۱- د سمندر نه راویدستلے شوی خیزونو کښې زکات نشته لکه ملغلرے، یاقوت، مرجان، او مهیان وغیره، پدے شرط چه د تجارت دپاره ونه گرځولے شی .

۲- کرایه باندے ورکړے شوی بلډنگ او کور یا کارخانو کښې زکات نشته، البته د هغه نه حاصل شوی آمدنی کښې زکات شته چه کال ورباندے تیر شی، مثلاً یو تن کور کرایه باندے ورکړیدے، کرایه اخلی او دغه نصاب ته ورسیری او کال ورباندے هم تیر شی نو زکات به ورکوی.

دروژے احکام

د روژے د نیولو حکم: د اسلام په پنځو ارکانو کنبې یو رکن د رمضان روژه نیول دی، ددے وینا د رسول الله ﷺ د وجے نه: « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ » متفق علیه. ترجمه: د اسلام پنځه بناکانه دی، د لاله الا الله محمد رسول الله گواهی کول، د مانځه پابندی کول، زکات ورکول، د بیت الله حج کول، او د رمضان روژه نیول.

روژه: د الله تعالی د رضا دپاره د صبا صادق نه تر د نمر پریوتو پورے د خوراک څښاک نه او د خپل اهل سره د هم بسترے نه او د ټولو روژه ماتونکی څیزونو نه الله تعالی ته د خپل ځان د نزدے کولو په نیت باندے ځان وساتلے شی، دیته روژه وئیلے کیږی. د ټول امت پدے خبره اتفاق دے چه د رمضان روژه نیول فرض دی، د وجے ددے وینا د الله پاک نه: [فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ] {البقرة: ۱۸۵} ترجمه:

شوڪ چه حاضر شی ستاسونه میاشت درمضان ته نو
 روژه دے ونیسی . روژه واجب ده په هر بالغ، عاقل
 باندے، د بلوغ علامه داده چه پنخلس کالو ته عمر
 ورسیری، یا د نامه نه لاندے ویخته راوتوکیږی، او یا
 ترے نطفه خارجه شی په احتلام وغیره سره، د زانانہ د
 بلوغ یوه علامه د حیض راتلل دی، نو هر کله چه یو
 ددے علامونه موجوده شی نو دغه انسان بالغ دے.

د رمضان د میاشتے فضیلت :

الله تعالی د رمضان میاشت لره بے شماره خصوصیتونه
 او خوبیانے ورکړیدی چه بعض د هغه نه دادي

۱- روژه دار دپاره ملائک بڅنه غواړی تر خو چه ئے
 روژه نوی ماته کړی .

۲- سرکشه شیطانان پکښې ترلے شی .

۳- پدے کښې د لیلۃ القدر شپه ده چه د زرو میاشتو
 د عبادت نه غوره ده،

۴- روزه دارو ته د رمضان په آخری شپه کښې بڅنه کیری .

۵- په هره شپه د رمضان کښې الله تعالی خپل بندگان د اوره خلاصوی .

۶- په رمضان کښې عمره کول د حج برابره وی .

د رمضان نور فضائل هم په احادیثو کښې ذکر دی، لکه په حدیث د ابو هریره رضی الله عنه کښې راغلی دی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» متفق علیه.(خوک چه د رمضان روزه ونیسی د ایمان سره او د ثواب په نیت، د هغه مخکښې ټول گناهونه معاف شی). بل حدیث کښې راغلی دی : عن ابي هريرة، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ، الْحَسَنَةُ عَشْرًا أَمْثَلَهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ» ، متفق علیه. ترجمه: د هر انسان نیک عمل الله تعالی دوچنده کوی د لس چندو نه تر اووه سوو

چندو پورے اللہ تعالیٰ فرمائی: سیوا د روژے نہ چه
دا صرف زما دپاره ده، او ددے بدله به زه ورکوم.

رمضان د راتللو ثبوت

د رمضان د راتللو ثبوت په دوه طریقوسره کیری:

(۱) د میاشت په لیدلو سره، چه کله د رمضان میاشت
ولیدلے شی، نو روژه نیول فرض شی، د رسول الله ﷺ
فرمان دے: **إِذَا رَأَيْتُمُ الْهَالَالَ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ
فَأَفْطِرُوا** متفق علیه. ترجمه: کله چه میاشت ووینئ نو
روژه ونیسئ اوکله چه میاشت ووینئ نو روژه ماته
کړئ. یعنی اختر وکړئ. د رمضان د میاشته دپاره د یو
رشتینی کس گواهی کافی ده، او د اختر دپاره د دوه
عادلانو گواهی ضروری ده.

(۲) یا دا چه د شعبان د میاشته دیرش ورځے پوره
شی، نو ورپسے ورځ به د رمضان اولنئ ورځ وی،
ددے وینا د رسول الله ﷺ د وجه نه: **«فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ
فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثِينَ»** متفق علیه. ترجمه: کچرته وریځ

شی (د رمضان میاشت پتہ شی) نو پوره کړئ شمیر
د دیرشو ورځو (د شعبان).

روژه ماتول د چا دپاره جائز دی ؟ :

(۱) هغه ناروغه انسان چه د صحت امید ئه کیدلے
شی، او روژه نیولو کښې ورته مشقت وی، نو هغه له
روژه ماتول جائز دی، روستو به بیا قضائی ادا کړی، او
هغه څوک چه مرض ئه همیشه او لا علاج وی، د
روغتیا څه امید ئه نوی نو هغه معذور دے، که
روژے ونه نیسي، البته د روژو کفارہ به ورکوی، د
یوے روژے په بدل کښې به یو مسکین ته طعام
ورکوی، او یا به نیم صاع غله ورکوی یعنی تقریباً
(۱.۲۵) پاؤ باندے یو کیلو.

(۲) مسافر د خپل کلي نه په سفر روان شی، واپس خپل
کلي ته راتلو پورے روژه ماتول ورله جائز دی، ترڅو
پورے چه یو ځای کښې د قیام اراده ئه نوی کړی .

(۳) حاملہ نبخہ او یا ماشوم تہ پیئ ورکونکے نبخہ ہم روژہ ماتولے شی، پدے شرط چہ خپل یا د ماشوم صحت تہ خطرہ وی، خو چہ مجبوری ختمہ شی بیا بہ قضائی راوگرځوی .

(۴) هغه انسان چه د هغه عمر داسه حد ته رسيدله وی چه روژه نیول ورته گران وی، روژه ماتول ورله جائز دی، قضاء ورباندے هم نشته، البته د یوے روژے په بدل کښې به یو مسکین ته طعام ورکوی .

روژه ماتونکی خیزونه :

۱- قصدًا خوراک خښاک کول : البته په هیره باندے خوراک خښاک سره روژه نه ماتیرې، رسول الله ﷺ فرمائیلی دی : «مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلَيْتَمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ» رواه مسلم . ترجمه: شوک چه هیره باندے خوراک خښاک وکړی او روژه دار وی نو روژه دے پوره کړی. دغه رنگه پوزه باندے خیتے ته اوبه تلل یا د رگ په واسطه گلو کوزیا وینه بدن ته خیرول، او یا هر هغه خیز چه بدن ته دغذاء

پہ طور فائدہ ورکوی روزہ ورسره ماتیری، ڄان ترے ساتل پکار دی. د خپل اهل سره هم بستري (جماع) کول کله چه روزہ دار د خپلے کور ودانے سره همبستری وکړی، نو روزہ ئے باطله شوه، کفارہ به هم ورکوی او قضاء روزہ به هم نیسی، د کفارے درے صورتونه دی:

۱_ غلام آزادول.

ب_ کچرته غلام نشی آزادولے نو بیا به دوه میاشته پرله پسه روزے ونیسی، بغیر د شرعی عذر نه به مینځ کي روزہ نه ماتوی، مثلاً د اختر په ورځو یا د مرض وغیره په صورت کښې روزہ ماتولے شی، بغیر د شرعی عذر نه که یوه ورځ هم روزہ ماته کړی، دوباره به د سرنه شروع کوی.

ت_ که د دوه میاشته روزو وس نه لری، نو بیا به شپیتو (۶۰) مسکینانو ته طعام ورکړی.

۳- قصداً د بدن نه نطفہ خارجہ شی لکہ د خپل اهل سره لوبے کول یا بلے طریقے سره نطفہ خارجہ کړی، نو روژه ورسره ماتیرې، قضاء به راوړی، کفارہ ورباندے نشته، البته احتلام باندے روژه نه ماتیرې، ځکه هغه بے ارادے وی .

۴- حجامه کول یعنی د بدن نه وینه ویستل : د حجامے په صورت کښې، یا وینه ورکولو سره روژه ماتیرې، البته د تیست دپاره لږه وینه ورکولو سره روژه نه ماتیرې، او یا غیر اختیاری وینه خارجہ شی لکہ د پوزے نه، یا د زخم نه یا د غاښ وغیره نه، نو روژه ورسره نه ماتیرې .

۵- قصداً قیئ کولو سره : البته کچرته غیر اختیاری وی نو بیا روژه ورسره نه ماتیرې .

دے ذکر شوی څیزونو سره روژه ماتیرې، ترسو پورے چه اراده او قصد ورسره ملگرے وی ځکه چه په خطاء سره یا په ناپوهتیا سره او یا په هیره سره روژه نه ماتیرې .

۶- روزہ ماتونکی خیزونو کنبی د حیض او نفاس وینہ خارجیدل هم داخل دی، هرکله چه زنانه وینہ ووینی نو روزہ ئے ختمه شوله، د حیض یا د نفاس والا زنانه دپاره روزہ نیول حرام دی، البته بیا به ئے قضائی راوری .

هغه خیزونه چه روزہ ورسره نه خرابیری :

۱- غسل کول، لامبو وهل، یا گرمی کنبی اوبو باندے ځان لوندول .

۲- د صبا د راختلونه مخکنبی د شپے خوراک څښاک هم بستری کول جائز دی .

۳- د مسواک استعمال د ورځے هر وخت کنبی روزے ته څه نقصان نه رسوی بلکه مستحب عمل دے .

۴- د حلال دوائی استعمال پدے شرط چه غذاء نوی ددے وجه نه انجکشن چه غذائیت پکنبی نوی جائز دی، لیکن شپے ته روستو کول بهتره دی، سپرے وهل یا د طعام څکه کول پدے شرط چه د

مریٰ نہ لاندے تیر نہ شی جائز دی، دغہ رنگہ د خوشبو استعمال یا خولہ او پوزہ کنبی اوبو اچولو سرہ روزہ نہ ماتیری مگر ڊیره مبالغہ بہ پکنبی نہ کوی .

۵- د حیض او نفاس وینہ کہ د شپے بندہ شی، نو غسل سهار ته روستو کول جائز دی، او دغہ حکم دجنب هم دے چه حالت د جنابت کنبی پیشمنے وکری، او سهار غسل وکری .

تنبیہات :

۱- کچرتہ یو کافر اسلام راوری په ورخ درمضان کنبی نو باقی ورخ به خوراک خنباک نہ کوی، او د دغہ ورخے قضاء ورباندے نشته دے .

۲- د صبا د راختلونه مخکبني د شپے هره حصه کنبی د روژے نیت کول ضروری دی، دا حکم د فرضی روژو دپاره دے، او د نفلی روژو نیت د نمر د راختلونه پس هم کیری چه خوراک خنباک ئے نوی کری .

۳- روزہ دار دپارہ ڊیرے دعاگانے غونبتل د روزہ ماتی په وخت کنبې مستحب دی، ځکه چه حدیث کنبې راغلی دی: «إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ لِدَعْوَةٍ مَا تُرَدُّ». ابن ماجه. ترجمه: د روزہ دار د روزہ ماتی په وخت کنبې دعاء نه رد کیږی. خاصکر د روزہ ماتی دعاء حدیث کنبې ذکر ده: «ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتِ العُرُوقُ وَثَبَتَ الأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللهُ». ابوداؤد. ترجمه: چپه تنده ختمه شوله، گونه لوانده شول، او که الله وغواری نو اجر هم حاصل شو.

۴- د رمضان د راتللو خبر چه د ورځے په مینځ کنبې راشی نو باقی ورځ به خوراک خښاک نه کوی او ددے ورځے قضاء به هم راگرځوی.

۵- د چا په ذمه چه د رمضان روژے پاتے وی باید چه تلوار پکنبې وکړی اگر که روستوالے پکنبې جائز دے او ترتیب پکنبې هم شرط ندے، بغیر د عذر نه د بل رمضان پورے روستو کول پکار ندی.

د روژے سنت:

۱- د پیشمنی خوراک کول، حدیث راغلی دی

(تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَةً) متفق علیہ .ترجمہ
پیشمنی کوی یقینا پہ پیشمنی کنبی برکت دے، پہ
پیشمنی کنبی آخر د شپے ته روستوالی کول سنت
طریقہ ده، حدیث کنبی راغلی دی : «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِحَيْرٍ
مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ وَآخَرُوا السَّحُورَ» صحیح الجامع .ترجمہ:
همیشه به زما امت په خیر باندے وی ترخو چه
مخکنبی والے کوی روژه ماتی کنبی، او پیشمنی روستو
کوی

۲- د روژه ماتی صحیح وخت د نمر پریوتلو وخت دے
. روژه په کهجورو ماتول افضل دی، که کهجورے
نوی، بیا اوبو باندے او که اوبه هم نوی بیا که هر
شی د خوراک میلاؤ شی، روژه پرے ماتول پکار دی
۳- د روژه دار دعاء هر وخت کنبی خاصکر د روژه
ماتی په وخت کنبی ډیره بڼه قبلیری، حدیث کنبی
راغلی دی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " ثَلَاثُ

دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٍ لَّا شَكَّ فِيهِنَّ دَعْوَةُ الْوَالِدِ وَدَعْوَةُ الْمَسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ". ترجمہ: درے قسمہ دعاگانے پیرے بنے قبلیری، دعاء د روزہ دار، دعاء د مسافر او دعاء د مظلوم. د رمضان پہ شیو کنبی قیام اللیل (تراویح) کول ضروری عمل دے، حدیث کنبی راغلی دی: «مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». متفق علیہ. ترجمہ: چا چہ د ایمان سرہ د اجر دپارہ د رمضان قیام وکرو مخکبني گناھونہ بہ ورتہ معاف شی. غورہ دا ده چہ د امام سرہ وکړے شی، حکہ چہ حدیث کنبی راغلی دی: «مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ، كُتِبَ لَهُ قِيَامٌ لَيْلَةً». رواہ اهل السنن. ترجمہ: چا چہ قیام وکړو د امام سرہ تردے پورے چہ امام راوگرخی وبہ لیکلے شی دده دپارہ ثواب د قیام اللیل. او دغه رنگہ پیرے صدقے کول، او د قرآن کریم تلاوت حکہ چہ رمضان شهر القرآن ده، د قرآن کریم لوستونکی ته په یو حرف یوه نیکی میلاویری او یوه نیکی په لس چندہ ده.

تراویح

د رمضان پہ میاشت کنبی د شپے پہ جمعے سرہ مونخ کولو ته تراویح، قیام اللیل او تهجد وغیرہ وئیلے شی ددے وخت د ماسخوتن نه واخله تر د صبا د راختلو پورے دے، پہ احادیثو کنبی دیتہ ډیر ترغیب ورکړے شویدے، سنت پکنبی یولس (۱۱) رکعاته دی چه په هرو دوه رکعاتو باندے سلام وگرځوله شی، او که د یولسو (۱۱) رکعاتونه زیات وکړے شی، نو خه نقصان پکنبی نشته دے، او خائسته والے او اُورډوالے پکنبی پکار دے، خو چه په مونخ کونکو باندے مشقت نوی، زانہ ورته هم مسجد ته حاضریدلے شی خو چه فتنه نوی او خپل ستر او پردے اهتمام کولے شی .

نفلی روژے

رسول الله ﷺ نفلی روژو ته هم ډیر ترغیب ورکړیدے چه په لاندینی ډول دی :

۱= شپږ روژے د شوال د رمضان نه پس حدیث کنبې دی : «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ» رواه مسلم. ترجمه : چا چه د رمضان روژے و نیولے او ورپسے د شوال شپږ روژے و نیولے، دا پشان د ټول کال د روژو دی .

۲= هفته کنبې دوه ورځے د گل ورځ (پیر) او د زیارت ورځ (جمعرات) باندے روژه نیول سنت دی .

۳= هره میاشت کنبې درے ورځے روژے نیول افضل دی، که د ایام المیض ورځے وی، دیارلسمه (۱۳) خوارلسمه (۱۴) پنځلسمه (۱۵) او که نورے ورځے وی. ۴= د عاشورے د ورځے روژه د محرم د میاشته د لسمے ورځے روژه ده، او مستحبه دا ده چه یوه ورځ ترے مخکنبې او یا یوه ورځ روستو روژه و نیولے شی :

قال رسول الله ﷺ : وَصِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ، إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ». رواه مسلم . ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائیلى دی : د عاشورے د ورځے روژه نیول

زہ امید ساتم د اللہ تعالیٰ نہ چہ د یو کال مخکنی گناہونہ وریژوی.

۵= د عرفے د ورخے روزہ چہ د ذی الحجے د نہمہ ورخ دہ، حدیث کنبی راغلی دی: صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ، رواه مسلم. ترجمہ: د عرفے د ورخے ورژہ نیول (نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم) فرمائی: زہ د اللہ نہ امید کوم چہ یو کال مخکنی او یو کال وروستنی گناہونہ ووریژوی.

ہغہ ورخ چہ ہغے باندے روزہ نیول حرام دی:

۱= د اختر ورخے ورکوئی اختر او لوئی اختر.

۲= د ذی الحجے یولسمہ، دولسمہ او دیارلسمہ ورخ باندے چہ ایام التشریق ورتہ وائی، روزہ نیول حرام دی.

۳= د حیض او د نفاس پہ ورخو کنبی روزہ نیول حرام دی.

۴= د نبخے نفلی روژہ د خاوند د اجازت نہ بغیر چہ خاوند ئے حاضر وی. حدیث کنبی راغلی «لا تَصُومُ الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فِي غَيْرِ رَمَضَانَ». متفق علیہ. ترجمہ : روژہ بہ نہ نیسی یوہ نبخہ چہ خاوند ئے حاضر وی مگر پہ اجازہ د ہغہ باندے سیوا د رمضان نہ .

د حج د احکامو پیژندنه

د حج حکم او فضیلت : حج کول په ټول عمر کښې یو ځل په هر سړی او ښځه باندې واجب دی، د اسلام د ارکانو نه پنځم رکن دے، الله پاک فرمائی: [وَبِهِ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا]. {آل عمران: ۹۷} ترجمه: د الله دپاره په خلقو باندې زیارت د بیت الله دے د چا چه د لارے وس وی. او د الله رسول ﷺ فرمائی: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ "متفق علیه. ترجمه: بناء د اسلام په پنځو ستونو باندې ده، گواهی کول ددے خبرے چه نشته حقدار د بندگی سیوا د الله پاک نه، او محمد ﷺ د الله رسول دے، د مونغ پابندی کول، زکات ادا کول، حج کول، او د رمضان روژے نیول. حج په هغه غوره عملونو کښې دے چه الله ته د نزدیکت سبب دے. رسول ﷺ فرمائی دی «مَنْ حَجَّ هَذَا الْبَيْتَ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». متفق علیه. ترجمه: چا چه

حج وکړو ددے کور او د (جماع د کوروالی) شهوت خبرے ونکړی، او نه ئے د گناه کار وکړو واپس به شی (د گناهونونه پاک) لکه څنگه چه د مور نه پیدا شوے وی .

د حج شرطونه :

هر بالغ عاقل مسلمان باندے حج کول واجب دی چه استطاعت لری، استطاعت دیته وائی چه دومره خرجه ورسره وی چه د تلو راتلو او د خوراک څښاک، او لباس دپاره کافی شی، او خپل اهل ته هم نفقه پریردی، او دغه رنگه مرض او د دشمن یره نوی، او د زنانه دپاره محرم سره تلل هم شرط دے، او که زنانه په حالت د عدت کښې وی بیا ورله هم دحج دپاره تلل جائز ندی ځکه چه الله تعالی د عدت والا زنانه دپاره د کورونونه وتل منع کړے دے، بس د هر چا دپاره یو مانع د دغه موانعو نه چه موجود شو هغه باندے حج نشته دے .

د حج آداب =۱= د حاجی دپاره د سفر کولو نه مخکښې
د حج په احکامو باندې ځان پوهه کول ضروری دی،
که د کتاب د لوستلو په واسطه وی، او که د عالم نه
دپوښتنې په ذریعه وی، خو ځان پوهه کول لازم دی .

=۲= د حاجی دپاره د صالح ملگری په ملگری باندې
حرص پکار دے چه په خیر کښې ورسره مدد
وکړی، او د بدو نه ئے منع کړی خاصکر د عالم یا د
طالب العلم سره ملگری وکړی .

=۳= د حاجی دپاره په خپل حج باندې د الله رضاء
مقصد گرځول ضروری دی،

=۴= د فضول خبرونه خپله ژبه ساتل .

=۵= د الله تعالی ذکر او دعاگانې ډیرے کول پکار دی

=۶= نورو خلقو ته ضرر نه رسول .

=۷= زنانه لره پکار دی چه د خپل ستر او پردے ډیر
خیال وساتی، د سپرو د گنډے نه ځان وساتی

۸ = د حاجی پہ زړه کښې دے دا خبره حاضره وی چه زه په عبادت کښې یم، سیاحت او سیل نه دے، بعض خلق حج د سیل او چکر موقعه گنړي، په هغه کښې تصویران وغیره وباسی دا گناه ده .

الاحرام :

احرام اصل کښې (په مناسکو د حج کښې د داخلیدلو نیت) ته وائی، څوک چه د حج او عمره اراده لری، هغه باندے احرام واجب دے، حج کونکے یا عمره کونکے چه د مکے د خارج نه راځی، هغه به احرام د هغه میقات نه تړی کوم چه د رسول الله ﷺ په ژبه مبارکه مقرر شوی دی،

هغه دادی :

۱- ذو الحلیفة: دا د اهل مدینه او د مدینے د جهت نه چه څوک راځی د هغوی دپاره میقات دے، اوس ورته (أبیار علی) وائی .

۲- الجحفة: دا رابع سره نزدے یو ورکو تے کله دے، اوس خلق د رابع نه احرام تری، دا د شام والو دپاره میقات دے .

۳- قرن المنازل : (السبیل الکبیر) دا طائف ته نزدے علاقہ ده، د نجد والو دپاره میقات دے .

۴- یلملم : د مکے نه ۹۰ کلومیتره فاصلہ باندے دے، د یمن والو دپاره میقات دے

۵- ذات عرق : د عراق والو دپاره میقات دے .

دا ځایونه نبی کریم ﷺ مقرر کرے دے د دغه خلقو دپاره او هر هغه څوک چه پدے باندے تیریری په نیت د حج او عمرے اوسیدونکے د مکے او هغه څوک چه مکه کښې ئے ځان د احرام نه حلال کړیدے هغوی به احرام د خپل ځای نه تری .

احرام کښې سنت طریقه :

هغه کارونه چه دا احرام نه مخکښې کول پکاروی :

۱- نوکان کپ کول، د تخرگونو نه وپخته کپ کول، بریتان کپ کول، د نامه نه لاندے وپخته خرئیل، غسل کول، خوشبو استعمالول مخکنې د احرام نه صرف په بدن باندے نه په کپړو د احرام باندے .

۲- کنډلے شوے کپړے ویستل، صرف لنگ او خادر اچول، او زنانه هر قسم کپړے اچولے شی صرف د ستر به ډیر اهتمام کوی چه د زینت ځایونه ئے ښکاره نه شی، مخ ته نقاب او لاسونوته دستانے به نه اچوی لیکن د پردو سرونه به خپل ستر کوی .

۳- مسجد ته تلل راتلل د مونخ دپاره که د مونخ وخت وی . او دوه رکعات تحية الوضوء کول پس ددے نه به احرام وتړی .

د حج طریقے :

د حج د آداء کولو درے قسمه طریقے دی :۱- حج تمتع، ددے طریقہ داده چه حاجی د حج په میاشتو کښې د عمرے دپاره احرام وتړی، او د عمرے نه بعد

ڄان د احرام نه حلال ڪري، او بيا په مڪه ڪنبي وسپري چه ڪله اتمه (۸) ورڃ د ذى الحجه راشي نو د خپل ڄائ نه د حج دپاره احرام وٽري، او ڪله چه د ميقات نه ورتيري نو داسه دعا به ووائى : (لَبَّيْكَ عُمْرَةً مُتَمَتِّعًا بِهَا إِلَى الْحَجِّ) يعنى د عمره دپاره لبیک وایم دده نه بعد به حج کوم، حج تمتع د ٽولو نه افضله طریقه ده، ڪچرته يو حاجي مڪه ته راشي مخڪنبي د حج د ورڃو نه، او بيا روستو د خپل د اوسيدو د ڄائ نه د حج دپاره احرام ٽري، نو وائى به : (لبیک حجا) پده صورت ڪنبي په حاجي باندے يوه هديه قربانى ڪول دي، يو گد د يو شخص نه ڪافي ڪيري، او يو د اوبنانونه يا د غواگانو نه د اووه (۷) ڪسانو دپاره ڪافي ڪيري .

۲- حج ڦران، دده طریقه داده چه د عمره او د حج دپاره به يو ڄائ احرام وٽري، د احرام د ٽرلو په وخت ڪنبي به ووائى : (لبیک عمره وحجا) يعنى د عمره او د حج دپاره لبیک وایم، معني ئه دا ده : اے الله ! زه تا

تہ پہ حج او عمرے سرہ حاضریم او ستا حکم تہ تیار ولاپریم۔ د عمرے کولو نہ بعد بہ حآن نہ حلالوی تریوم النحر (د اختر ورخے) پورے، دا قسم حج اکثر ہغہ خلق کولے شی چہ د ۸ ذی الحجہ نہ لبز مخکنبی راشی، او د حج پورے پہ احرام کنبی وی، او د حآن سرہ بہ ہدیہ ہم بوخی، پدے طریقہ حج کنبی ہم قربانی کول لازم دی۔

۳- حج افراد، ددے قسم حج طریقہ دا دہ چہ د حج نیت بہ صرف وکری د میقات نہ بہ ووائی : (لَبَّيْكَ حَاجًّا)، یعنی د حج دپارہ لبیک ووائیم، پدے طریقہ کنبی قربانی کول لازم نہ دی۔ حاجی صاحب کہ جہاز کنبی راخی نو د جہاز میقات تہ رارسیدو نہ مخکنبی بہ احرام وتری، کچرتہ د میقات (برابروالے) محاذات پیژندل ورتہ مشکل وی، نو مخکنبی احرام ترل ہم جائز دے، کوم کارونہ چہ میقات سرہ کول پکار دی مثلاً صفائی کول، خوشبو لگول، نوکان کت کول وغیرہ، د مخکنبی نہ کول پکار دی، جہاز کنبی

د کیناستلو نه مخکنې د احرام کپړه به واچوی، یا دے په جهاز کنبې واچوی، د میقات سره به بیا صرف نیت وکړی .

احرام کنبې د داخلیدلو طریقه: احرام کنبې داخلیدو دپاره به دے طریقه نیت کوی :

۱- د حج تمتع دپاره د احرام طریقه داده : (لبیک عمره متمتعاً بها الی الحج) یعنی د عمرے دپاره لبیک وایم، د عمرے نه بعد د حج کولو نیت لرم .

۲- که حج قران کوی نو داسے به وائی : (لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا) د عمرے او د حج دپاره لبیک وایم. چه عمره او حج په یو احرام باندے کوی .

۳- که حج افراد کوی نو داسے به وائی : (لبیک حجا)، د حج دپاره لبیک وایم . د احرام نه پس تلبیه وئیل سنت دی، تر د طواف شروع کیدو پورے، د تلبیه الفاظ دا دی : (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ) .

د محرم دپاره حرام شوی کارونه :

بعض کارونه د احرام نه مخکنې د محرم دپاره جائز وی، خود احرام نه پس ورباندے حرام وی حُککه چه اوس په عبادت کښې داخل شو، محرم باندے دا لاندینی کارونه حرام دی :

۱- د سر او د بدن د نورے حصے نه ویخته لرے کول حرام دی، لیکن د ضرورت مطابق په نرمے سره سره گروله شی .

۲- نوکان کټ کول، مگر که یونوک مات شی، یا درد کوی نو د هغے په لرے کولو کښې هم څه حرج نشته دے .

۳- خوشبو استعمالول او خوشبودار صابون استعمالول هم منع دی .

۴- د خپلے بنځے سره کوروالے کول، نکاح کول، بدن لگول په شهوت سره، د خپلے بنځے مخ خکلول، شهوت سره کتل وغیره حرام دی .

۵- لاسونو ته دستانه اچول .

۶- بنکار د حیواناتو یا د مارغانو کول د احرام په حالت کنبې حرام دی . دا هغه کارونه وو چه سپرو او بنځو ټولو دپاره حرام وو . هغه کارونه چه صرف د سپرو دپاره حرام دی هغه دا دي :

۱- گندلې شوے کپړه . البته د ضرورت مطابق بِلت، (د ملا نه تاو شوے پتی) گهړی، چشمے، او ددے په شان د ضرورت څیزونه استعمالول جائز دی .

۲- براه راست خپل سر نشی پټولے که براه راست نوی بیا څه حرج نشته دے لکه چهتری، موټر، بس، خیمه وغیره سره سر پټول جائز دی .

۳- خپو ته جرابے اچول جائز ندی، کچرته پیزار نوی، بیا د خرمنے موزے اچولے شی، لیکن پرکی (گیتی) به بنکاره کوی .

ددے ممنوع څیزونو استعمال په درے قسمه دے :

۱- بغیر د عذر نه یو څیز استعمالول، پدے صورت

کنبی به دغه انسان گنهگار وی، او فدیہ به ہم ورکوی .

۲- که د خاص ضرورت مطابق استعمال کړی، نو گنهگار ندے، البته فدیہ به ورکوی .

۳- که د عذر د وجه نه دغه منع شوے خیز استعمال کړی، مثلاً د یوے مسئلے علم ورسره نوی، یا ترے هیره شوی وی یا مجبوره شوے وی، پدے صورت کنبی نه گنهگار دے، او نه ورباندے فدیہ شته دے،
د طواف طریقہ :

مسجد حرام ته د وړداخلیدو په وخت کنبی به نبی خپه مخکنبی کړی، دا سنت طریقہ ده، او دا دعاء به ووائی : (بِسْمِ اللَّهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي دُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ). (ابن ماجه) ترجمه: شروع کوم په نوم د الله سره، درود او سلام دے وی په رسول الله ﷺ باندے، اے الله! بخنه وکړه ماته د گناهونو زما، او کولاوے کړه ماته دروازے د رحمت

خپل. عامو مساجدو ته د داخلیدلو هم دغه طریقه ده، ددے نه پس به کعبے طرفته روان شی د طواف دپاره ۱-د حجر اسود خوا ته به لارشی، که ممکنه وی په بنی لاس باندے به حجر اسود مسحه کړی، بسم الله، الله اکبر به ووائی، که ممکنه وی نو خکل دے ئے کړی، یا دے ورسره لاس مسحه کړی، او بیا دے لاس خکل کړی، او که دا ممکن نوی بیا به دلرے نه په لاس باندے اشاره وکړی، او الله اکبر به ووائی، لاس به نه خکلوی، بیا به خپل گس طرف ته کعبه کړی، او طواف به شروع کړی، د طواف په دوران کنبې څه مخصوص دعاء نشته دے، د ځان دپاره یا د نورو مؤمنانو دپاره هر قسمه دعاء غوښتلے شی، د قرآن کریم تلاوت هم کولے شی.

۲-کله چه رکن یمانی ته ورسپړی نو که ممکنه وی لاس باندے به ئے مسحه کړی، او بسم الله الله اکبر به ووائی، او لاس به نه خکلوی، کچرته لاس لگول ممکن نوی، نو همداسے به تیریری او په لاس سره به

اشارہ نکوی او نہ بہ اللہ اکبر وائی، د رکن یمانی او د حجر اسود مینخ کنبی بہ دا دعاء وائی : (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)
ترجمہ: اے ربہ ! راکرہ مونبرہ تہ پہ دنیا کنبی بنہ حالت او پہ آخرت کنبی بنہ حالت، او بچ وساتہ مونبرہ لہ د عذاب د اور نہ .

۳- کله چہ حجر اسود تہ ورسیری نو کہ ممکن وی، خکل بہ ئے کپی او یا بہ ورتہ اشارہ وکپی، او اللہ اکبر بہ ووائی، پدے طریقہ پہ اووہ چکرو کنبی یو چکر پورہ شو نو باقی اووہ چکرے بہ پدے طریقہ پورہ کپی .

۴- پدے طریقہ باندے بہ اووہ چکرے پورہ کپی،

حجر اسود سرہ چہ تیریری اللہ اکبر بہ ووائی، اولنی درے چکرو کنبی بہ رمل کوی (یعنی وارہ وارہ قدمونہ بہ پہ جلتی سرہ اخلی) او باقی چکرو کنبی بہ عام منزل سرہ خئی، پہ طواف کنبی اضطباع (یوہ اورہ بنکارہ کول) سنت طریقہ ده، د اضطباع طریقہ داده

چہ خادر بہ د نبی ووربے د لاندے او د گسے ووربے
د پاسه واپوی، اضطباع په اولنی طواف کنبی کول
پکار دی، او په غیر د طواف نه هم اضطباع نشته.

۵-د طواف د پوره کولو نه پس به د مقام ابراهیم نه
روستو دوه رکعاته د طواف وکړی چه مقام ابراهیم د
مونخ کونکي او د کعبے په مینخ کي راشی، د مونخ
په حالت کنبی به دواړه اووربے پتی کړی، په اولنی
رکعت کنبی به : [قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ] یعنی سورة
الکافرون. او په دویم رکعت کنبی به [قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ]
سورت الاخلاص تلاوت کړی، که د مقام ابراهیم
سره د خلقو د پیروالی د وجے نه ممکن نه وی، بیا په
مسجدحرام کنبی چه هرځای وشی جائز دی .

صفا او مروه کنبس سعی کول :

د طواف نه پس به سعی کیدلے شی، اول به صفا
طرفته مخامخ شی، او دا آیت به ولولی : [إِنَّ الصَّفَا
وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ

عَلِيمٌ] {البقرة: ۱۵۸} ترجمہ: یقیناً د صفا او مروہ غونپئی د اللہ د دین ننبخے دی، نو خوک چه د بیت اللہ حج یا عمرہ کوی، هغه باندے ددے دواړو سعی کولو کنبې خه گناه نشته دے، او خوک چه د زرہ په خوشحالی سره نیکی کوی نو یقیناً اللہ تعالی قدردان او په هر خه باندے پوهه دی . صفا ته دومره ختل پکار دی چه کعبه ورته په نظر باندے راشی، کعبے ته به مخامخ لاس اوجت کړی، او دا دعاء به درے کرتہ ووائی: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَجْزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ"، ددے نه پس به دعاء وغواړی، او بیا به مروہ طرفته روان شی، د شنو راډونو مینخ کنبې منډه وهل پکار دی، تیزه منډه پکار ده خومره چه کیدلے شی خو صرف د سپرو دپاره، او د بنخو دپاره منډه نشته دے، کله چه مروہ ته ورسیري نو قبلے طرفته به مخ کړی او دعاء به وغواړی لکه خرنګه چه صفا کنبې ئے غوښتلے وه، دسعی په اُووه چکرو کنبې یو چکر پوره شو، ددے پشان به اُووه

چکرے پورہ کوی، د صفا نہ شروع او مروہ باندے به
 سعی ختموی . حاجی که نیت د حج تمتع کرے وی نو
 د سعی کولو نه پس به د سر ویخته کت کپی، او عمره
 به پوره کپی، پدے سره د احرام نه حلال شو، خپله
 کپړے به واغوندي. کله چه د ذی الحجہ اتمه ورځ
 راشی، نو د خپل د اوسیدو د ځای نه به احرام وتړی
 په هغه طریقه باندے چه څنگه ئے د عمرے دپاره
 احرام تړلے وو، د حج نیت به وکړی، او دا تلبیه به
 وائی : (لَبَّيْكَ حَجًّا) لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ
 لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ"البته
 څوک چه حج قران یا حج افراد کوی هغه به د سعی
 نه پس ویخته نه کت کوی احرام کنبې به وسپری .

اتم (۸) ذی الحجہ : پدے ورځ باندے حاجی صاحب
 منی ته ځی، او د ماسپخین، مازیگر، ماښام او
 ماسخوتن او د صبا مونځونه به په قصر سره کوی،
 البته جمع بین الصلاتین به نه کوی .

۹- نہم ذی الحجہ (یوم عرفہ) :

پدے ورخ باندے بہ حاجی صاحب یو خو کارونہ
کوی :

۱= د نمر د راختلونہ پس بہ حاجی د عرفات میدان تہ
خئی، او د نمر د پریوتو پورے بہ عرفات کنبی وی، د
ماسپخین او مازیگر مونخ بہ یو خئی پہ قصر سرہ (دوہ
دوہ رکعاتہ) کوی، کلہ چہ زوال وشی، بیا بہ د مونخ نہ
بعد خان فارغہ کپی د ذکر، دعاء او تلبیہ دپارہ، پدے
ورخ باندے پیرے دعاگانے او اللہ رب العالمین تہ
عاجزی کول پکار دی، د خپل خان دپارہ د مور او
پلار او عامو مسلمانانو دپارہ دعاء پکار دہ، پہ دعاء
کنبی لاس اوچتول سنت طریقہ دہ، عرفات کنبی
وقوف کول د ارکانو د حج نہ دی، خوک چہ پہ عرفات
کنبی وقوف ونہ کپی، د ہغہ حج نہ کپیری، عرفات
کنبی د وقوف وخت د نہمے ورخے د ذی الحجہ د نمر
د راختلونہ تر د لسمے ورخے د صباح د راختو پورے
دے، بس خوک چہ ایسار شو د ورخے یا د شپے پہ

خه حصه کنبی د دغه ورځونه، نو حج ئے صحیح دے، لیکن حاجی صاحب به پوره کوشش کوی چه د عرفات حدود ته وړ داخل شی . ۲ = کله چه د عرفے په ورځ نمر پریوخی نو خه په اطمینان سره به مزدلفے طرف ته روان شی، او په اوجت آواز سره به تلبیه وائی مزدلفے ته رسیدو سره به د ماښام او د ماسخوتن مونځونه په جمع سره قصر وکړی، د مونځ نه بعد به د خوراک خښاک بندوښت وکړی، او بیا به اوده شی چه د سهار مونځ ته ترو تازه شی .

۱۰- ذی الحجہ (د لوئے اختر ورځ) :

۱ = د اختر په ورځ چه حاجی صاحب د سهار مونځ وکړی، خپل ځای باندے به کینی، او اذکار او دعاگانے به غواری تردے چه تیاره ختمه شی

۲ = د نمر د راختونه مخکښی به منی طرف ته روان شی، او په اوجت آواز به تلبیه وائی، د شیطان وښتلو دپاره به وارپه وارپه اووه (۷) کانړی راغونډ کړی .

۳= تلبیہ به وائی تردے چه جمرة الكبرى (لوتی شیطان) ته ورسپیری، دهغه په ویشتلو به شروع وکړی په یو یو کانپری به ئی ولی او هر کانپری سره به الله اکبر وائی .

۴= د شیطان د ویشتلو نه پس قربانی کول دی، کچرته حج تمتع یا حج قران کوی نو مستحب داده چه د خپله قربانی نه خوراک وکړی، او نورو ته ئه هدیه او صدقه کړی که ممکن وی .

۵= د قربانی نه پس به حلق الرأس وکړی یعنی د سر ویخته به وخرئوی، او یا به قصر (ورکوتی) کړی، خو حلق افضل دے، د زنا نه دپاره صرف (قصر) دے یعنی دهرے کونځی نه به د گوتے د سر په مقدار ویخته کت کړی (تقریبا درے سینتی میتره) ددے نه پس حاجی صاحب د احرام نه حلال شو، کوم کارونه چه کول ئه حرام وو لکه ویخته، نوکان کت کول وغیره، هر څه ورله جائز شول لیکن نکاح (خپله بنځه سره نزدیکت) نشی کولے ترڅو پورے چه د بیت الله طواف ئه نوی کړی .

۶ = طواف الافاضة کول : د طواف نه پس دوه رکعاته مونخ د طواف کول، او بیا په صفا او مروه کښې سعی کول، کله چه حج تمتع وی ځکه چه حج قران، یا حج افراد کونکے اول د طواف قدوم سره سعی کړیده چه هغه سعی د حج وه، کچرته هغه سعی نوی کړی بیا سعی کول ورباندے لازم دی، د صفا او مروه د سعی نه پس ټول ممنوع څیزونه حلال شی کوم چه د احرام د وجه نه حرام شوی وو .

۷ = حاجی صاحب باندے لازم دی چه یولسمه او دولسمه شپه منی کښې وکړی (یعنی د شپے اکثره حصه منی کښې تیره کړی) او دیارلسمه شپه تیروول هم جائز دی، څوک چه اراده د روستوالي لری . د اختر په ورځ د اعمالو ترتیب دا دے : رمئے (شیطان ویدشتل) نحر (قربانی) حلق (ویخته کت کول)، طواف کول دا ترتیب سنت دے، لیکن یو عمل مخکښې روستو شی نو څه حرج نشته دے

۱۱- ذی الحجہ (یولسمہ ورخ): پدے ورخ حاجی صاحب باندے د شیطانانو ویشتل لازم دی د نمر د زوال نه روستو به شروع کوی، د زوال نه مخکنبی ویشتل جائز ندی، د بلے ورخے د صبا راختو پورے ویشتل جائز دی، اول به جمرة الصغری (ورکوٹی شیطان) وولی بیا جمرة الوسطی (مینحنی شیطان) او بیا جمرة الکبری (لوئی شیطان) د زوال نه پس تر د بلے ورخے د صبا راختو پورے ویشتلے شی .

د جمرات ویشتلو طریقہ داده :

د خان سره (۲۱) یو دپاسه شل وارہ وارہ کانپری راواخلي، او د ورکوٹی شیطان خوا ته به لارشی، په یو یو کانپری باندے به ئے اووه خل وولی، او هر کانپری سره به الله اکبر وائی، بیا سنت طریقہ داده چه لږ بنی طرفته شی، او اوږده دعاء وغواړی، ددے نه پس د مینحنی شیطان خوا ته ورشی او اووه کانپرو باندے به ئے وولی، د هرگوزار سره به الله اکبر وائی، بیا سنت طریقہ داده چه گس طرفته به ودریږی، او دعاء به وغواړی .ددے

نه پس به لارے شی لوئی شطان ته، په هغه مخکنی
طریقہ به ئے وولی، د هر کانری سره به الله اکبر وائی،
دده نه پس به نه ودیری .

۱۲- ذی الحجہ :

۱= پدے ورخ به حاجی هغه څه کوی چه په یولسم
(۱۱) د ذی الحجہ باندے ئے څه کړی وی . کچرته یو
حاجی صاحب غواړی چه تر (۱۳) ذی الحجہ پورے
ایسار شی، نو هغه کارونه به کوی کوم چه مخکنی
دوه ورځو کښی کړی وی. د شیطان د ویشتلونه روستو
به حاجی صاحب بیت الله ته د طواف الوداع دپاره
ځی، د طواف د اووه چکرو نه پس به دوه رکعاته د
طواف که ممکن وی د مقام ابراهیم نه شاته وکړی،
او که ځای نوی نو بیا د مسجد په هر ځای کښی
کیدلے شی . دا طواف په هغه زنانه باندے نشته چه
مریضه وی (حائضه، یا نفاسه) د حاجی صاحب دپاره
دا هم جائز دی چه طواف افاضه (د اختر د ورځے
طواف) روستو کړی دولسم د ذی الحجہ یا دیارلسم د

ذی الحجہ تہ، خوبیا بہ صرف د طواف الافاضة نیت کوی، او دا طواف بہ د طواف الوداع پہ حائی کافی شی د طواف الوداع نہ روستو مکہ کنبی بغیر د ضرورت نہ ایساریدل ندی پکار، کچرتہ ډیر وخت دپارہ پاتے شی، نو دوبارہ بہ طواف الوداع کوی.

د حج ارکان

۱: الاحرام .

۲: الوقوف بعرفة.

۳: طواف الافاضة .

۴: السعی بین الصفا والمروه.

چا چه پدے ارکانو کنبی خہ پرینسودل حج ئے صحیح ندے.

واجبات الحج :

۱ = د میقات نہ احرام تپل

۲ = عرفات کنبی وقوف کول د نمر پریوتو پورے،
خوک چہ د ورخے وقوف کوی .

۳ = مزدلفہ کنبی شپہ کول تر صبا پورے چہ خہ تیارہ
ختمہ شی مکر بوداگان او زانہ د نیمے شپے ہم تلے
شی .

۴ = منی کنبی د اختر نہ روستو دوہ یا درے شپے تیروں
(ایام التشریق) .

۵ = دغہ ایام التشریق کنبی د شیطان ویشتل (رمی
الجمرات)

۶ = د سرویختہ کت کول یا ورکوٹے کول .

۷ = طواف الوداع

پدے مذکورہ خیزونو کنبی چہ د چا نہ یو پاتے شو نو
دم بہ ورکوی، گد یا د غواء اومه حصہ او یا د اوبن
اومہ حصہ بہ قربانی کوی، او د حرم پہ مسکینانو
باندے بہ ئے تقسیموی .

د مسجد نبوی ﷺ زیارت

د مسجد نبوی زیارت د مونځ کولو دپاره مستحب دے ځکه حدیث کنبې راغلی دی : «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ». ترجمه : رسول الله ﷺ فرمائیلي دی چه زما پدے جومات کنبې یو مونځ د زرو مونځونو نه غوره دے په نورو جوماتونو کنبې سیوا د مسجد حرام نه، ځکه هغه کنبې یو مونځ په یو لاکه دے، ددے مسجد دپاره په کال کنبې څه خاص وخت مقرر نشته، او نه د حج حصه ده، هر وخت یو مؤمن د نبی کریم ﷺ د قبر زیارت کولے شی، او د هغه د دوه صحابه کرامو ابوبکر صدیق او عمر بن الخطاب رضوان الله علیهم اجمعین د قبرونو، او د نبی کریم ﷺ د حجرے مسحه کول یا خکلول یا طواف کول یا د دعاء په وخت کنبې ورته مخ کول دا ټول جائز ندی. وباللہ تعالی التوفیق.

دخوراک خنباک احکام

اللہ سبحانہ و تعالیٰ خپلو بندگانو ته د پاڪو (طیب) خیزونو د خوراک حکم کپیدے او د پلیتو (خبیث) خیزونو نه ئے منع کپیدی، اللہ پاک فرمائی: [يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ] {البقرة: ۱۷۲} ترجمہ: اے ایمان والو! خوراک کوئی د پاڪو هغه خیزونو نه چه ما درکپیدی، او د اللہ تعالیٰ شکر کوئی که چرته تاسو خاص د هغه بندگی کونکي یی.

قاعدہ داده چه اصل په خوراکونو کنبی (اباحت) حلال والے دے، د حرامو خیزونو بیان به کیری، اللہ تعالیٰ د مؤمنانو دپاره طیبات مباح کپرے دے چه فائدے ترے واخلی، نو د اللہ تعالیٰ نعمتونه د اللہ تعالیٰ په نافرمانی کنبی استعمالول جائز ندی، اللہ تعالیٰ خپلو بندگانو ته په خوراک خنباک کنبی حرام واضح کپیدی، اللہ تعالیٰ فرمائی: [وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ] {الأنعام: ۱۱۹} ترجمہ: یقیناً

اللہ پہ تفصیل سرہ بیان کریدی تاسو ته هغه شه چه حرام ئے کریدی په تاسو باندے مگر که تاسو ډیر محتاجه شی هغے ته. د کوم خیز چه تحریم نوی بیان شوے هغه به حلال وی. « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَنَهَى عَنْ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَغَفَلَ عَنْ أَشْيَاءَ مِنْ غَيْرِ نَسِيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا» رواه الطبرانی. ترجمه: اللہ تعالیٰ بعض کارونه فرض کرے دے نو هغه مه ضائع کوئ او د بعض خیز نه ئے منع کرے ده، د هغے خلاف ورزی مه کوئ، او بعض حدود او پولے ئے مقررکړی دی د هغے نه تجاوز مه کوئ، او بعض خیزونه ئے پرینسودلی دی چه هیر ترے ندي نو هغه مه لټوی. د هغه خیزونو حرامول جائز ندي چه اللہ تعالیٰ او رسول الله ﷺ نه وی حرام کړی.

قاعدہ: هر هغه طعام حلال دے چه صفا وی او بے ضرره وی، او هر هغه طعام جائز ندے چه گنده وی، بدن دپاره نقصان وی، لکه مرداره، (چه بغیر د شرعی

طریقے نہ ترے ساہ وخیژی، وینہ بهیدونکے (د ذبح نہ البتہ کہ رگونو او غوبنہ کنبی وینہ پاتے شی جائز دہ) خنزیر، د نشے خیزونہ، او چہ د گندگی سرہ گپوڊ شوی وی، حرام دی حُکھ چہ نجس او نقصانی دی .جائز خورا کونہ دوه قسمه دی : حیوانات او سبزیانی،

بیا حیوانات دوه قسمه دی :

اُچہ باندے اوسیدونکی، او دریاب کنبی ژوند کونکے، هر چه دریابی حیوانات دی نو هغه حلال دی ترده چه د دریاب مرداره هم حلاله ده، د ذبحی شرط پکنبی نشته دے .د اُچی اوسیدونکی حیوانات حلال دی مگر هغه انواع چه اسلام حرام کرے دے لکه :

۱=خنزیر

۲=کورنہ خر

۳= د دارو والا حیوان چه ماتول کوی مگر ضبع (گورگتی) جائز ده .

۴= پہ مارغانو کنبی پنجو والا چہ ماتول کوی حُکَہ
 حدیث کنبی راغلی دی : عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «نَهَى
 رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَعَنْ كُلِّ ذِي
 مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ»، (رواه مسلم: ۱۹۳۴) ترجمہ: عبد اللہ
 بن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی: رسول اللہ ﷺ منع
 کپیدہ د خوراک د هر هغه درنده نه چه تیره غابونہ
 لری، او د هر هغه مارغه نه چه پنجه لری . ۵= هغه
 مارغان چه گندگی او مردارے خوری، لکه تپوس،
 باخه، کارغه وغیره حُکَہ د دوی خوراک گندگی ده، او
 هغه چه د انسان طبیعت ئے بد کنپری لکه مار، لرم،
 مبرہ، چنجی او نور حشرات وغیره . ددے نه علاوہ
 مارغان او حیوانات حلال دی لکه آسونہ، صحرانی
 خرہ، چرگان، هوسی، خرگوش، شترمرغ وغیره وغیره،
 مگر صرف جلالہ (گندگی خورونکے حیوان) او دا
 هغه حیوان دے، چه اکثر خوراک د هغے گندگی وی،
 نو درے ورخو د بندولو نه پس چه پاک خوراک
 وکپری بیا جائزه دی . سبزیانو کنبی د اُورے او پیاز
 خوراک مکروه دے، او هر هغه سبزی چه ددے پشان

بد بوئی ولری او خاصکر جومات ته د حاضرئ په وخت کنبی ترے ځان ساتل پکار دی. چرته یو انسان دومره محتاجه شی چه د هغه ژوند ته خطرہ وی نو دغه وخت کنبی حرام څیزونه دومره خوړل جائز دی چه ژوند ئے بچ شی سیوا د زهرو نه. که یو سرے د میوو په باغ ورتیریری او راغورځیدلے شوی، یا زمکه ته نزدے میوے چه نه د باغ نه گیر چاپیره دیوال وی، او نه څوکیدار وی خوړل جائز دی، د ځان سره به وری نه، او نه به ونے ته څیژی، او نه به ئے په کانرو باندے ولی او نه به د راغوند شوو میوو نه اخلی مگر که سخت ضرورت وی

د ذبحے احکام

د اوجے حیواناتو د ذبحے شرط دا دے چه د شریعت د اصولو مطابق ذبحه کرے شی، د ذبحے طریقہ داده چه د حیوان مرئ او د ساه اغستلو ناله په ښه طریقہ سره پریکرے شی، که د مجبورئ په حالت کنبی د

بدن د هر رگ نه وینه لاره شی نو حلال دے، د شرعی ذبحے نه بغیر د حیوان خوراک حرام دے .

د ذبحے شرطونه :

۱= ذبحه کونکے باید مسلمان وی، عاقل وی، یا اهل کتاب وی، د لیونی، نشائی، او ماشوم (چه بنه او بد نه پیژنی) ذبحه جائز نده، او نه د کافر، مجوسی، بت پرست او قبر پرست د لاس ذبحه صحیح ده .

۲= د ذبحے آله باید موجوده وی هر هغه آله سره ذبحه کول جائز دی چه تیره طرف ئے وی پدے تیره طرف باندے د پریکیدلو د وجهه نه وینه روانه شی، که د اوسپنه وی، او که گتیه وغیره وی، مگر هډوکي، نوک او غابن باندے ذبح کول جائز ندی .

۳= د مرئ پریکول یعنی د ساه اغستلو ناله او د خوراک خنباک ناله او د مرئ غتې رگونه پریکول . حکمت ددے حئی په پریکولو کنبې دادے چه دلته ټول رگونه راجمع شوی دی، یو خو وینه په بنه

طریقے سرہ وخی، نو غونہہ ئے خوڑہ وی، او بل حیوان ته په ساه وتلو کنبې آسانتیا وی . کچرتہ مجبوری وی، او حیوان په مرئ کنبې ذبحه کول ممکن نه وی، مثلاً بنکار وغیره وی، نو د داسے حیوان ذبح صرف زخمی کول دی، که د بدن په هر خائی کنبې وی او هغه حیوانات لکه منخنقه (خفه کړے شوے وی) موقوذة (تکولے شوے وی) متردے، (د بره نه را غختلے شوے) نطیحة، (بنکر باندے وهلے شوے) او هغه چه درندگانومات کړے وی، د داسے قسم حیوان خوړل جائز دی پدے شرط چه ساه (روح) پکنبې موجود وی او ذبحه شی .

۴= د ذبحے په وخت کنبې ذبح کونکے به بسم الله وائی، او تکبیر وئیل هم سنت دی .

د ذبحے کولو آداب

- ۱- پسه چاره باندے ذبحه کول مکروه دي .
- ۲- د حیوان په مخامخ چاره تیره کول جائز ندی .

۳- قبلے ته د حیوان مخ کول غوره دی.

۴- د ذبحے په وخت کښې د حیوان څټ ماتول یا پریکول د روح د وتلو نه مخکښې مکروه دی. د غواگانو او گډو بیزو په ذبح کښې سنت طریقه داده چه گس اړخ باندے به څملولے شی او اوښ په اولاره باندے چه گسه خپه ئے ترلے شوی وی.

ښکار:

د حاجت مطابق ښکار کول جائز دی، هسے د مشغولتیا او لوبو دپاره مکروه دی، د ښکار د لکیدلو نه پس دوه حالتونه دی:

۱- یو حالت چه ژوندے په لاس راشی نو ذبحه کولے به شی.

۲- کچرته مړوی او یا په آخری ساگانو کښې لاس له راشی نو بغیر د ذبحے نه هم جائز دے. د ښکار کونکي دپاره هغه شرطونه دی کوم چه د ذبحه کونکي دی، لکه عاقل، مسلمان او یا کتابی به وی، د

مسلمان دپاره د لیونی، مجوسی، مشرک او کافر بنکار جائز ندے. آله د ذبحے باید تیره وی چه وینه په آسانی سره وبھیوی، د هډوکی او د نوکانو نه به نوی جوړه شوی، یعنی ټول انواع د هډوکو به نوی، او حیوان به د تیره والی د وجے نه پریکوی، نه د دروند والی د وجے نه، او هرچه بنکاری سپے یا بنکاری مارغه زخمی کړی وی د هغه خوراک هم جائز دے چه کله مُعلم (تعلیم ورکړے شوے وی) یعنی د بنکار نبودنه ورته شوی وی.

د بنکاری حیوان تعلیم: کله چه مالک ئے بنکار پسه لپړی نو ځی، او بنکار د مالک دپاره نیسی، تر څو چه مالک ورله راشی، نه د خپل ځان دپاره. که یو بنکاری د بنکار په نیت آله ویشتلے نوی بلکه په خطاء سره د لاس نه گوزار شی، او حیوان ورباندے مړ شی، نو دغه حیوان حلال ندے ځکه چه نیت د بنکار ئے پکښې نوو کړے. دغه رنگه که بنکاری سپے پخپله بنکار پسه لار شی، دغه بنکار هم حلال ندے ځکه

چہ مالک ندے لیرلے، او نہ پکنہی نیت د بنکار
 شتہ دے، کچرتہ بنکاری غشے ویشتہ یا ورباندے بل
 حیوان ولریدو یا تول یوخل باندے ولگیدل نو ددے
 خوراک جائز دے . د غشی ویشتو پہ وخت یا د
 بنکاری حیوان د لیریدو پہ وخت کنبی بسم اللہ، اللہ
 اکبر وئیل سنت دی، گویا کنبی دغہ بنکار ئے پہ
 لاس باندے ذبحہ کرو .

تنبیہ: سپی ساتل حرام دی، لیکن رسول اللہ ﷺ د
 بعضو سپو د ساتلو اجازہ ورکرے ده لکه بنکاری
 سپے، د فصل د حفاظت دپارہ سپے، د خاروو د
 حفاظت دپارہ سپے ساتل جائز دی .

د لباس (جامو) أحكام

اسلام د خائسته والی او د صفائی دین دے، مسلمانانو ته د صفائی او خائسته والی تعلیم ورکوی بلکه الله تعالی لباس ددے دپاره پیدا کړیدے چه انسان ورباندے خپل ستر پرده وکړی، او خائسته ښکاره شی، د الله تعالی ارشاد مبارک دے: **يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ** [الأعراف: ۳۶] ترجمه: اے د آدم اولاد! مونږ ستاسو دپاره لباس نازل کړیدے، چه ستاسو عورتونه پټوی، او خائسته والے درکوی، او د پرهیزگاری لباس ډیر غوره دے، دا د الله تعالی د طرفنه نښه دی چه خلق ترے نصیحت واخلی. لباس کښې اصول دادی چه هر قسمه لباس اچول جائز دی مگر د کوم لباس نه چه شریعت منع کړی وی د هغه استعمال حرام دے لکه

۱- دومره تنگے او نرئ جامے چه د انسان عورت او د بدن هر اندام پکښې ښکاری .

۲- د کافرانو او د بدکرداره خلقو سره په لباس کښې
مشابھت کول .

۳- یا لباس کښې د قیمت او مقدار په لحاظ سره
فضول خرچی یا تکبر کول .

۴- د سپرو دپاره ریڅم او سره زر (سونا) حرام دی،
البته د ښځو دپاره جائز دی .

د علی رضی الله عنه نه روایت دے: **يَقُولُ إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ
ﷺ أَخَذَ حَرِيرًا فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ ثُمَّ
قَالَ « إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَيَّ ذُكُورِ أُمَّتِي »** سنن ابی داود
(۴۰۷۸) ترجمه: نبی کریم ﷺ ښی لاس کښې ریڅم او
چپ لاس کښې سره زر واخستل، او وے فرمائیل چه
دا دوه څیزونه زما د امت یه نارینو باندے حرام دی،
البته د سپین زر استعمالول اچول جائز دی . کوم لباس
کښې چه د ساه لرونکي څیز تصویر وی د هغه
اغوستل د مسلمان دپاره حرام دی، که جامه کښې د
انسان یا حیوان تصویر وی او که زیوراتو کښې وی د
هغه اغوستل حرام دی. **عَنْ عَائِشَةَ ، أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ ، رَضِيَ**

اللَّهُ عَنْهَا ، أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةَ فِيهَا تَصَاوِيرُ فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْهُ فَعَرَفْتُ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ ﷺ مَاذَا أَذْنَبْتُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا بَأَلْ هَذِهِ التُّمْرِقَةَ قُلْتُ اشْتَرَيْتُهَا لَكَ لِتَقْعُدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَهَا ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعَذَّبُونَ فَيَقَالُ لَهُمْ أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ وَقَالَ إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ). رواه البخاري ومسلم. ترجمہ: عائشہ رضی اللہ عنہا فرماتی ہیں کہ میں نے رسول اللہ ﷺ کو دیکھا کہ وہ دروازے پر کھڑے ہوئے اور وہاں سے نہ داخل ہوئے اور نہ ہی وہاں سے کسی نے کوئی چیز خریدی۔ میں نے کہا: یا رسول اللہ ﷺ! میں نے کیا گناہ کیا ہے؟ فرمایا: یہ تصویریں ہیں جن کے مالکوں کو عذاب ہے۔ میں نے کہا: یہ تصویریں آپ کے لیے تھیں تاکہ آپ بیٹھیں اور ان پر سہارا لیں۔ فرمایا: یہ لوگ انصاریوں کے ہیں جن کو عذاب ہے۔ میں نے کہا: یا رسول اللہ ﷺ! میں نے کیا گناہ کیا ہے؟ فرمایا: یہ تصویریں ہیں جن کے مالکوں کو عذاب ہے۔ میں نے کہا: یہ تصویریں آپ کے لیے تھیں تاکہ آپ بیٹھیں اور ان پر سہارا لیں۔ فرمایا: یہ لوگ انصاریوں کے ہیں جن کو عذاب ہے۔

آرام ورباندے کوے، رسول اللہ ﷺ و فرمائیل: ددے تصویرانو جوړونکو ته قیامت کنې عذاب وړکوله شی، او ورته به وویله شی چه ژوندی کرئ هغه خوک چه تاسو جوړ کرے دے، بیائے و فرمائیل چه ملائک هغه کور ته نه داخلیری چه هغه کنې تصویران وی

۵- د پړکو (گیتو) نه پرتوگ یا لنگ ښکته کول سړو باندے حرام دی، د ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی: «مَا أَسْفَلَ مِنْ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فِي النَّارِ» ترجمه: هغه جامه چه دگیتونه (پړکونه) لاندے وی هغه به په اور کنې وی. دگیتو (پړکو) نه جامه ښکته کول حرام دی، که قمیص وی که پرتوگ وی، که لنگ وغیره وی، دا حکم صرف د تکبر والو دپاره ندے بلکه د متکبر سزا نوره هم سخته وی، په حدیث د عبد الله بن عمر رضی الله عنه کنې راغلی دی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ

الْفِيَامَةِ» متفق علیہ۔ ترجمہ: چا چہ خپلہ جامہ د تکبر د وجے نہ زمکہ باندے رانیکلہ اللہ تعالیٰ بہ د قیامت پہ ورخ ورتہ د رحمت نظر ونکری۔ او بنخہ باندے اُوردے جامے جوړول فرض دی چہ ټول بدن ئے پکښې پټ وی۔

۶- دومره باریکے او تنگے جامے چہ عورت او اندامونه پکښې ښکاری سړو او ښخو دپاره جائز ندی۔

۷- سړو دپاره د ښخو مشابہت کول او ښخو له د سړو مشابہت کول حرام دی۔ عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ» رواہ البخاری۔ ترجمہ: رسول اللہ ﷺ هغه سړو باندے لعنت وئیلے دے چہ ښخو سره ځان یوشان کوی، او هغه ښخو باندے چہ د سړو سره ځان یوشان کوی۔ د کافرانو سره په لباس کښې مشابہت حرام دے چہ مسلمان هغه جامه واچوی چہ د کافرانو دپاره خاص وی۔ عبد اللہ بن عمرو رضی اللہ عنہ فرمائی: چہ رسول اللہ ﷺ

ما باندے دوه زعفرانی رنگے جامے ولیدے، وے فرمائیل : «إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسَهَا» مسلم: ۴۰۷۷۔ ترجمہ: دا د کفرانو لباس دے، دا مه اچوه۔

د لباس آداب

۱- مسلمان لره پکار دی چه نوے جامے اچوی نو دعاء دے ووائی، په حدیث د ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ کنبی راحی : «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ»۔ (ابوداود: ۴۰۲۰) ترجمہ: اے اللہ! ستا دپاره ټول صفتونه دی تا راته دا جامے واچولے، زه ستانه ددے خیر غوارم او د هغه خه خیر چه دا ورله جوړے شویدی او ددے د شر نه په تا پورے پناه غوارم، او د هغه خه د شر نه چه دا ورله پیدا شوی وي . ۲- جامه اول بنی اندامونو ته اچول پکار دی، په حدیث د عائشه رضی اللہ عنہا کنبی راغلی دی : «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ التَّيْمُنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي طَهْوَرِهِ وَتَنَعُّلِهِ وَتَرَجُلِهِ»۔ (متفق علیه)۔ ترجمہ: نبی کریم ﷺ په ټولو

کارونو کنبې چه خومره به ترے کیدے شوه بنی طرف خوبولو، په اودس کولو کنبې، په سر رېمنز کولو کنبې، او په پیزار اچولو کنبې به شروع د بنی خپے نه کوله، او ویستلو کنبې به شروع د گسه خپے نه کوله. ابو هريره رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله ﷺ فرمائی دی : «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمَنِ وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ وَلْيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيُخْلَعْهُمَا جَمِيعًا» . صحیح مسلم. ترجمه: تاسو کي چه څوک پیزار اچوی نو شروع دے د بنی خپے نه کوی، او چه اوباسی نو د گسه خپے نه دے شروع کوی، او یا دے دواړو خپو ته واچوی، او دواړو خپو نه دے اوباسی. په یو پیزار کنبی د تللونه په حدیث کنبې منع راغله ده چه یوه خپه کنبې پیزار وی او بله کنبې نه وی .

۳- هر مسلمان باندے لازم دی چه د بدن او د جامے د صفائی خاص خیال وساتی ځکه دا د خائسته منظر بنیاد دے، اسلام صفائی طرفته ترغیب ورکړیدے او د بدن او جامے د صفائی حکم ئے هم ورکړیدے .

۴- جامو کنبی غوره رنگ سپین دے، عبد الله بن عباس رضی الله عنه فرمائی چہ رسول الله ﷺ فرمائیلی دی : **الْبُسُؤَا مِنْ ثِيَابِكُمْ الْبَيَاضَ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ**. ترجمہ: سپینے جامے اچوئی خکھہ چہ دا ستاسو غوره جامے دی، او پدے کنبی خپل مری دفن کوئی . پدے خبرہ خان پوهہ کول پکار دی چہ سپین رنگ صرف افضل دے، نور هر قسمه رنگونه جائز دی .

۵- په جائزو لباسونو کنبی د زیاتی او اسراف نه خان ساتل پکار دی، الله تعالی فرمائیلی دی : **{وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا}** {الفرقان: ۶۷} ترجمہ: مومنان هغه خلق دي چہ کله خرچه کوی نو نه زیاتے کوی، او نه کنجوسی کوی، بلکه ددے په مینخ کنبی وی او نبی کریم ﷺ فرمائی : **«كُلُوا وَاشْرَبُواوَالْبُسُؤَا وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ اسْرَافٍ ، وَلَا مَحِيلَةٍ»**. (رواه البخاري). ترجمہ: خوری او خنبی او صدقه کوئی په غیر د اسراف او بغیر د تکبر کولونه.

د نکاح مسائل

د نکاح شرطونه :

۱= د خاوند او د بنځے رضا شرط ده، او دا جائز ندی چه په بالغ او عاقل انسان باندے په نکاح کولو کښې زور وکړے شی، او نه بالغه عاقله بنځه باندے د هغه چا په باره کښې چه نکاح کول ورسره نه غواړی ځکه د بنځے د رضا نه بغیر نکاح کول اسلام منع کړیده، که یوه بنځه د یو سړی سره د نکاح کولو نه انکار وکړی، په هغه باندے به زور نشی کیدلے دا حق پلار ته هم نشته .

۲= ولی : یعنی د بنځے سرپرست نه بغیر نکاح نه کیږی، رسول الله ﷺ فرمائیل دی: (لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيِّ) (ابوداود) ترجمه: د سرپرست نه بغیر نکاح صحیح نه ده. که یوه بنځه په خپله ځان په نکاح ورکړو او که بل چا له ئے اختیار ورکړے وی نو نکاح ئے فاسده ده، او کافر سړے د مسلمان د بنځے ولی نشی جوړیدلے، د چا چه ولی نوی حاکم د وخت به هغه

په نکاح ورکوی. ولی (سرپرست) به څوک وی؟ هر: هر عقلمند، بالغ، مسلمان سرے به ولي وي چه د بنځه نزدے رشته دار وی په لاندے ډول سره: پلار یا د پلار د طرفنه منتخب شوے سرے، بیا نیکه د پلار د طرفنه، که دا نه وي بیا د هغه پلار چه څوک موجود وی. بیا ځوی د بنځه، بیا نواسه او دغسه لاندے ورپسه ورځه. بیا سکه ورور، بیا رور د پلار د طرفنه، بیا د سکه ورور ځامن (ورپرونه) بیا د پلار شریکي ورور ځامن، پدے اصولو باندے څومره چه نزدے رشته دار وی هغه به د ولایت حقدار وی، ددے نه پس سبه تره، بیا پلار شریکي تره، او بیا د هغوی اولاد څومره چه نزدے وی هغومره به حقدار وی، ددے نه پس د پلار تره بیا د هغه اولاد، بیا د نیکه تره بیا د هغه اولاد. د ولی دپاره ضروری دی چه د نکاح کولو نه مخکښې د بنځه نه تپوس وکړی، د بنځه دپاره د ولی مقررولو کښې حکمت دا دے چه د زنا لارے بندے شی ځکه دا گرانه نده چه زنا کار سرے بنځه ته ووائی چه ځان د دومره روپو په عوض کښې په

نکاح راکړه، او پدې باندې دوه کسان د خپلو ملګرو نه یا د نورو خلقو نه گواه کړی، زنا ته به لاره کولای نه شی .

۳- گواهان : په نکاح کېنې دوه یا د دوو نه زیات گواهان چه نیک سیرت والا وی لازم دی، گواهان باید د غټو گناهونو نه ځان بچ کوی، یعنی زنا، شراب وغیره گناهونو کېنې ملوث نوی

د نکاح طریقه دا ده :

هغه هلک چه نکاح کوی یا د هغه نائب به د جینی ولى (سرپرست) ته وواى، دا فلانکى نومې جینی تا په دومره مهر سره فلانى هلک ته په نکاح شرعى سره ورکړیده؟، په جواب کېنې به ولى وایى : ما دا فلانى خپله لور یا خور یا چه زه ئې سرپرستی کوم (د جینی نوم به ذکر کړی) دې هلک له په دومره مهر سره په نکاح شرعى سره ورکړیده، هغه به وواى ما قبوله کړی ده . او د خاوند د طرف نه هم بل څوک وکالت کولې شي.

۴- مهر مقررول : په مهر کښې بهتره داده چه معمولی مقدار مقرر شی، مهر به په عقد نکاح کښې ذکر کیدلے شی، مهر چه نکاح کولو سره ادا شی غوره ده، لیکن څه وخت پورے روستو کولے هم شی، کچرته خاوند خپلے ښځے لره د کور والی (جماع) نه مخکښې طلاق ورکړو نو ښځه د نیم مهر حقداره ده، او که د نکاح نه روستو او کوروالی (جماع) نه مخکښې خاوند وفات شو نو ښځه د خاوند د میراث حقداره ده، او پوره مقرر شوے مهر به هم د خاوند د مال نه اخلی، گویا که مهر خاوند باندے قرض دے، د هغه د میراث نه به اخستلے شی.

- د نکاح حقونه :

۱. د ضرورت مطابق خرچه :

خاوند باندے د ښځے د خوراک، څښاک او جامو او د اوسیدو خرچه لازم ده، که پدے کښې خاوند بخل کوی نو گناهگار دے، د ښځے دا حق شته چه د خاوند د مال نه د خپل ضرورت مطابق د اجازت نه

بغیر اخستلے شی، د خاوند پہ ذمہ واری کنبی قرض ہم اخستلے شی، مثلاً د بازار نہ پہ قرض سودا اخلی چہ خاوند بہ مے ادا کپی خاوند باندے بیا ادا کول لازم دی .

۶- ولیمہ : (د وادہ ډوډی وړکول)، یعنی د وادہ وړخو کنبی طعام تیارول او خپل خپلوان او دوستانو لره دعوت وړکول، نبی کریم ﷺ ډیره ولیمے کړے وے او ددے حکم ئے ہم وړکړیدے، ولیمہ ددے وجہ نه سنت طریقہ ده .

۶- وراثت : یو مسلمان سړی چہ دمسلمانے ښخے سره صحیح نکاح وکړی دوی د یو بل وارثان شول الله تعالی فرمائی : [وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوَصِّينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمْنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِّنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ [النساء: ۱۲]

ترجمہ: ستاسو بنٹے چہ مرے شی او مال ترے پاتے شی ستاسو دپارہ پکنہی نیمہ حصہ دہ چہ اولاد ئے نہ وی او کہ اولاد ترے پاتے شوی وی، بیا ستاسو دپارہ خلورمہ حصہ د ٲول مال دہ، د وصیت پورہ کولو او د قرض ادا کولو نہ پس، او کوم مال چہ تاسو د مرگ نہ پس پریردیئ نو د بنٹو پکنہی خلورمہ حصہ دہ، کہ اولاد مو نہ وی، او کہ اولاد درنہ پاتے شوی وی نو د بنٹو دپارہ پہ ٲول مال کنبہی اتمہ حصہ دہ، د وصیت د پورہ کولو نہ پس چہ تاسو کرے وی او د قرض د ادا کولو نہ پس . (النساء : ۱۲) داخبرہ یادول پکار دی چہ د بنٹے د میراث دپارہ صرف شرعی نکاح کافی دہ، کہ نزدیکت (جماع) شوی وی او کہ نوی شوی .

د نکاح سنت طریقے او آداب :

۱- د نکاح اعلان کول : ځکہ د بندہ پہ کوتہ کنبہی پتہ نکاح نہ کیری، پہ اعلان سرہ د زنا او نکاح فرق کیری، د وادہ جوړے (هلک یا جینی) تہ دعاء

وئیل ہم سنت دی : «بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ». سنن ابی داود. ترجمہ : اللہ پاک دے دا نکاح ستا دپارہ برکتی کپی، او تادے ہم برکتی کپی، او تاسو دوارہ دے اللہ پہ خیر او سلامتیا سرہ یوځائی کپی .

۲-د خپلے بنځے سرہ د کوروالی پہ وخت کنبی دا دعاء لوستل پکار دی . بِسْمِ اللّٰهِ اللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، رواه البخاری . ترجمہ: بسم اللہ، اے اللہ ! مونبرہ د شیطان نہ لرے وساتہ او زمونبرہ اولاد ہم د شیطان نہ لرے وساتہ .

۳-بنځہ او خاوند باندے حرام دی چہ د خپل مینځی راز خبرے بل چاتہ بیان کپی .

۴- د حیض یا نفاس پہ حالت کنبی (اگرکہ وینه بندہ شوی وی خو چہ غسل ئے لا نوی کپی) سپری له د بنځے سرہ کوروالے کول حرام دی.

۵- خاوند باندے حرام دی چہ د بنخے سرہ پہ شا طرف (دکو بولوخای) کنبی جماع وکری حُکھ اسلام دا حرام کرے دے .

۶- خاوند باندے لازم دی چہ د جماع (کوروالی) پہ وخت کنبی د بنخے پورہ حق ادا کری، کچرتہ د حمل نہ د بیج کیدو دپارہ نطفہ بہار غورخوی نو د بنخے رضا پکنبی شرط دہ او دا کار ہم د ضرورت نہ بغیر نہ دے پکار .

د غورہ بنخے صفات :

واده خلق ددے دپارہ کوی چہ د واده نہ پس بنخہ د خاوند دپارہ د آرام او سکون سبب وگرخی، ددے وجے نہ پاکدامنہ معاشرہ او نیک خاندان جو پیری، کچرتہ بنخہ بنکارہ او پتہ د حسن مالکہ وی دا لوی نعمت دی، بنکارہ حسن دا دے چہ ظاہری اندامونو باندے برابرہ وی، او پت حسن نہ مراد دینداری او خائستہ اخلاق دی، لیکن اہم شے دینداری دہ او پہ حدیث کنبی دیندارے زنانہ طرفتہ ترغیب ورکریے

شوے دے، او دغه رنگه بنخے لره هم پکار دی چه د نیک عمله او متقی خاوند انتخاب وکری .

هغه زنانه چه هغوی سره نکاح کول حرام دی :

داسه بنخے دوه قسمه دی :

۱- هغه چه نکاح ورسره همیشه دپاره حرامه ده .

۲- او بعض هغه چه نکاح ورسره خه وخت پوره حرامه ده . هغه بنخے چه همیشه دپاره حرامه دی هغه په درے قسمه دی :

۱- د نسب د وجه نه حرامه بنخے :

دا اووه قسمه بنخے دی، قرآن کریم کنبې ذکر دی :

[حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ
وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ اللَّائِي
أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ
وَرَبَائِبُكُمْ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُم
بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

وَحَلَالِكُمْ أُنْبَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ
 الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا [النساء: ۲۳] {ترجمہ: حرام کرے شوے دے پتاسو
 باندے (نکاح) دمیندو ستاسو او لونرہ ستاسو او
 خویندو ستاسو او تروریانے ستاسو او ماشی گانی ستاسو
 او رویرے او خورزے او میندے ستاسو ہغہ چہ پئے
 درکری وی تاسوتہ او خوندی ستاسو د پئے ورکولو د
 وجے نہ او میندے د بنخو ستاسو (خوانے) او پرکتے
 ستاسو ہغہ چہ پہ پالنه ستاسو کنبی دی د بنخو ستاسو نہ
 ہغہ چہ یو حائے شوی یے تاسو د ہغوی سرہ پس کہ
 نوے یو حائے شوی د ہغوی سرہ پس نشته گناہ پتاسو
 باندے او بنخے د حامنو ستاسو (ننگورانے) ہغہ حامن
 چہ پیداوی ستاسو د شاگانونہ او جمعکول د دوو خویندو
 مگر ہغہ چہ مخکنے تیر شوی دی یقینا اللہ تعالیٰ
 دے بخنہ کوئے رحم کونکے

۱- میندے : ددے نہ مراد خپله مور ده، د مور او پلار د طرفه نیاگانے هم پکښې داخلي دی خومره چه بره نسب رسيږي .

۲- لونږه : سکه لور يا نواسه د لور يا د ځوی د طرفه بيا د هغوی لونږه خومره چه خکته نسب ورځي .

۳- خویندے : سکه خور او د پلار د طرفه خور او د مور د طرفه خور ټولو خویندو سره نکاح حرامه ده .

۴- ترورياني : (ترور د پلار خور ته وائی) د سږي خپله تروريانے او د پلار تروريانے او د نيکه تروريانے، دغه رنگه د مور تروريانے او د نيا تروريانے .

۵- ماخيگانے- (ماخي د مور خور ته وائی) پدے کښې د سږي خپله ماخيگانے او د پلار ماخيگانے، او دغه رنگه د نيکه ماخيگانے، د مور ماخيگانے او د نيا ماخيگانے .

۶- وريرے (د ورور لونږه) د سکه ورور لونږه، د پلار د طرفه د ورور لونږه، د مور د طرفه د ورور لونږه، د

هغوی د ځامنو لونږه، یا د لوریانو لونږه، څومره چه خکته نسب رسیږی .

۵- خورزے (د خور لونږه) سکه خور نه پیدا وی او که د ناسکه خور نه پیدا وی ټولے حرامے دی، او د هغوی اولاد څومره چه نسب رسیږی .

د رضاعت (پیؤ/ سینه رودلو) د وجه نه حرام والے د رشتو: د نسب د وجه نه چه کومے رشتے حرامے وی هغه رشتے د تئے رودو د وجه نه هم حرامیږی، حدیث کنبې راغلی دی: **يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ،** « بخاري ومسلم: ۱۴۴۷، ۲۶۴۵). ترجمه: حرامیږی د تئے رودو د وجه نه هغه رشتے چه د نسب د وجه نه حرامیږی .

د رضاعت (تئے د خوړلو) شرطونه چه حرمت ورباندے ثابتیږی: ۱- پنځه ځل د تئے خوړل، حدیث کنبې راغلی دی: که مثلاً یو ماشوم څلور ځل د چا تئے خوړلے وی هغه ئے رضاعی مور نشی گرځیدلے .

۲- دویم شرط دادے چه ماشوم د طفولیت (ورپوکوالی) په وخت کښې شوده خورلے وی، د طفولیت موده دوه کاله ده چه پدے موده کښې ئے پنځه کرتہ سینہ خورلی وی، کچرتہ دوه یا درے کرتہ په زمانه د طفولیت کښې خورلے وی، او باقی روستو د طفولیت د زمانے نه خورلی وی، نو بیا هم حرمت نه ثابتیری. کله چه د رضاعت شرطونه پوره شی نو دا ماشوم ددے ښځے بچے وگرځیدو، ددے ښځے ټول اولاد ئے رونه او خویندے شول، ددے ښځے خاوند (چه دهغه په سبب په سینو د ښځه کي شوده پیدا شوی دی) ددے ماشوم رضاعی پلار دے، نو دده ټول اولاد که ددے ښځے نه وی او که د بله ښځے نه دی په دے ماشوم باندے حرام دی، دا خبره ضروری ده چه ددے ماشوم خومره رشته دار دی، د اولادو نه علاوه درضاعت د رشته سره ئے څه تعلق نشته دے.

د مصاهرت (سخرگنی) د وجه نه د رشتو حرمت :

۱- د پلارانو بنځے او د نیکونو بنځے، دوي چه نفس نکاح شرعی ورسره وکړه نو په اولادو باندے د هغه زنانو حرمت ثابت شو، او دغه رنگه د هغوي د اولادو په اولادو باندے هم د دوي حرمت ثابت شو خومره چه خکته نسب رسپری .

۲- اینگور (د ځوی بنځه) چه شرعی نکاح د بنځے سره وشي نو د هلک په پلار او نیکه او خومره چه بره نسب وی دا بنځه حرامه شی که جماع (نزدیکت) شوه وی او که نه .

۳- د بنځے سره نکاح کولو باندے د هغه مور سره او نیا سره که نیاگانے د مور د طرفنه وی او که د پلار د طرفنه وی، نکاح کول د دغه هلک ورسره حرامه ده .

۴- د کومے بنځے سره چه نکاح وشي د هغه لونږه د بل خاوند نه او د لونږو اولاد خومره چه نسب رسپری پدے خاوند حرامے دی په شرط د کوروالی (جماع)

باندے، کچرتہ د کوروالی نہ مخکنیہ د بنجے خاوند
مینج کنیہ جداوالے راشی نو د هغه د اولادو حرمت
نہ ثابتیری .

موقتی (یعنی د خاص وخت پورے) حرامے رشتے :

۱- د بنجے خور(خینه)، ترور یعنی د بنجے د پلار
خور او ماخی، یعنی د بنجے د مور خور دوی تمامو
سرہ نکاح تر هغه وخت پورے حرامہ ده چه تر خو
د بنجے اوخاوند مینج کنیہ جداوالے نوی راغله په
طلاق سره، او یا په وفات سره چه عدت ئے پوره شی .

۲- هغه بنجہ چه د بل چا په عدت کنیہ وی، یعنی
طلاقه شوی وی یا خاوند ئے وفات شوے وی، یا د
خلع، یا د نکاح د فسخ (ختمولو) د وجه نه عدت
تیروی، د هغه خطبه کول (غونبتل/جرگه کول) هم د
عدت په دوران کنیہ جائز ندي او نکاح کول
ورسره هم جائز ندی .

د حج یا د عمرے دپاره احرام تړونکې زنانه چه د احرام نه په صحیح طور باندے نه وی وتلی د هغه سره نکاح کول، او د نکاح دپاره خطبه کول حرام دی .

طلاق احکام

طلاق په اصل کښې مکروه دی، لیکن د ضرورت مطابق جائز کیږی، کله چه د ښځے او خاوند یوځای ژوند تیروول گران شی نو د الله د طرفنه مهربانی ده چه د طلاق په صورت کښې د یو بل نه جدا کیدلے شی، لیکن خاوند لره د څو خبرو لحاظ ساتل پکار دی :

۱- د حیض په حالت کښې طلاق ورکول حرام دی، گناه کبیره ده، چا چه دا کار وکړو د الله تعالی او د رسول الله ﷺ مخالفت ئے وکړو بیا خاوند باندے لازم ده چه ښځے ته به رجوع (د جماع په صورت کښې) کوی، او د طهر (پاکوالی) پورے به ئے د ښځے پشان ساتی چه کله پاکه شی، بیا به طلاق ورکړی، کچرته د طلاقو کلکه اراده ئے کړی وی، نو غوره داده چه د

غہ طہر کنبی ورتہ صبر وکری او بل طہر کنبی ورتہ
طلاق ورتہ .

۲- ہغہ طہر(پاکوالے) چہ نزدیک تے پکنبی
کری وی ہغے کنبی بہ طلاق نہ ورتہ بلکہ بل
طہر تہ بہ صبر کوی خو کچرتہ د زنانہ پہ خیتہ حمل
بنکارہ شوے وی بیا جائز دی .

د طلاق د وجے نہ پیدا شوی مسائل او احکام :

ہرکہ چہ طلاق جدائی دہ، ددے جدائی د وجے نہ
مختلف مسائل پیدا کیری چہ د ہغے تفصیل دادے :

۱- د عدت تیروں: کہ خاوند د بنخے سرہ نزدیک
(جماع) کری وی، یا ورتہ خلوت صحیحہ (پورہ
خانہ والے) کری وی، نو بنخہ باندے د طلاق نہ
پس عدت تیروں واجب دی، کچرتہ د نزدیک
(جماع) نہ او د خلوت صحیحہ نہ مخکنبی جدائی
راغلہ، بیا ورباندے عدت نشتہ دے، عدت دیتہ وائی

۲- کہ د بنځے حیض راتللو نو درے حیضونہ پورے به عدت تیروی .

۳- کہ حیض ئے نه راځی بیا به عدت درے میاشته تیروی .

۴- کہ بنځه حامله وي (یعنی خیتہ باندے ماشوم وی) نو عدت به وضع د حمل (پیدائش د بچی) وی .

شریعت کنبی د عدت حکمتونه :

خاوند ته مهلت ورکوی چه سوچ وکړه او خپله بنځه ته رجوع (واپسی) وکړه، او ددے خبرے یقین هم وشي چه د بنځه په خیته حمل شته او که نشته .

۵- کچرته ددے طلاق نه مخکنبی دوه طلاق بنځه لره ورکړی وی، نو بنځه په خاوند باندے حرامه ده، تفصیل ددے مسئلے دادے چه خاوند یو طلاق ورکړی بیا ورته رجوع وکړی بیا څه وخت پس ورله دویم طلاق ورکړی بیا ورته رجوع وکړی، په دریم ځل طلاق سره دا بنځه په خاوند حرامه شوله بیا نفس

نکاح باندے ہم نہ جائز کیبری تر خو چه د بل
 خاوند سره ئے پخپله خوچه سره نکاح نوی کری، او
 هغه ورله پخپله خوچه طلاق ورکری بیا به اولنی
 خاوند دپاره ورسره نکاح که وغواری جائز ده .
 پدے دویمه نکاح کي به دا غرض نه وي چه بنځه
 اول خاوند دپاره حلالوي چه دیته حلاله وائی، دا بیا
 خکاره زنا حسابیری چه د الله نبي صلي الله عليه
 وسلم پداسے حلالونکي سړي او حلال کرے شوي
 سړي باندے لعنت وئیلے دے .

خُلع (حُان خلاصے) :

د خلع مقصد دادے چه بنځه د خپل خاوند نه په څه
 وجه جدا کیدل غواری نو هغه له مال ورکری، او حُان
 ترے خلاص کری کچرته خاوند هم د بنځه نه
 نفرت کوی، او د طلاق اراده لری، بیا د بنځه نه مال
 اخستل جائز ندی، خاوند به صبر وکری یا به طلاق
 ورکری . د بنځه دپاره هم ضروری ده چه معمولی
 خبرو باندے طلاق ونه غواری، کچرته داسه حالات

جورشی چه ژوند تیرول گران وی، نو خاوند دپاره هم جائز ندی چه بنځه تنگوی دے دپاره چه خلع وغواری، او د خاوند دپاره د مهر نه زیات مال اخستل هم جائز ندی .

د نکاح د ختمولو او د باقی پرینودلو اختیار :

د معقول سبب د وجے نه خاوند او بنځه دواړو دپاره حق شته چه نکاح باقی پریردی او یائے ختمه کړی .
مثلا بنځه په خاوند کښې یا خاوند په بنځه کښې مرض یا بل بدنی عیب چه د نکاح په وخت کښې نوی بیان شوے هر یو د نکاح د فسخ اختیار لری .

۱- که بنځه او خاوند کښې یو تن لیونے شی، یا داسے مریض شی چه د نکاح حق نشی ادا کولے یا ددے پشان نور صورتونه نوبل جانب لره د نکاح د فسخے اختیار حاصل دے، که فسخه د نکاح د نزیکت (جماع) نه مخکښې وی بیا خاوند ورکړے شوے مهر اخستلے شی

۲- مقرر شوے مهر که خاوند د هغه د ادا کولو طاقت نه لری نو بنځه د نزدیکت (جماع) نه مخکښې نکاح فسخه کولے شی، د نزدیکت نه پس ئے بیا دا حق نشته دے .

۳- که خاوند د بنځے د خوراک څښناک د خرچے طاقت نه لری نو د انتظار نه پس بنځه د عدالت په واسطه نکاح فسخه کولے شی . یا خاوند ورک شی، څه معلومات ئے نوی، او د بنځے د خرچے دپاره ئے څه مال هم نوی پریځے او بنځے سره خپل هم دومره مال نشته چه خرچه ورباندے وکړی، او نه ورله څوک قرض ورکوی، نو د داسے مجبورئ په حالت کښې بنځه د عدالت په واسطه نکاح فسخه کولے شی

د غیر مسلم سره نکاح :

مسلمان باندے د کافرے بنځے سره نکاح _ چه کتابیه نوی _ حرامه ده، او مسلمانے بنځے دپاره د هر کافر سره کتابی وی او که غیر کتابی وی، نکاح کول جائز ندی، که بنځه د خاوند نه مخکښ اسلام قبول

کپری، بیا د خاوند نزدیکت (جماع) ورسره جائز نده ترخوچه خاوند اسلام نوی قبول کړے .

د غیرمسلم سره د نکاح دپاره بعض احکام :

۱- کافر بنځه او خاوند یوځای اسلام قبول کړی نو د دوی نکاح به پخپل حال باقی وی، که بل شرعی مانع نوی لکه دا بنځه په دے سپری حرامه وی بیا به جداوالے کیدلے شی .

۲- د کتابیه بنځے خاوند چه اسلام قبول کړی، نکاح ئے په خپل حال صحیح ده .

۳- کافران د کتابیانو نه بغیر چه بنځه او خاوند کښې یو تن مسلمان شی مخکښې د نزدیکت (جماع) نه نو نکاح ئے باطله ده .

۴- که بنځه اسلام قبول کړی مخکښې د نزدیکت (جماع) نه، خاوند ئے کتابی وی او که غیر کتابی نو نکاح به فسخه کولے شی ځکه د مسلمانے بنځے د کافر سره نکاح نه کیږی . ۵- که د نزدیکت (جماع) نه پس بنځه مسلمانه شوله نو عدت پورے به بنځه

صبر کوی، کہ خاوند ئے مسلمان نشو نو د عدت د ختمیدو سره نکاح ختمه شوله، دا مسلمانہ بنځه په خپله خوبه د بل چا سره نکاح کولے شی، او یا دے د خاوند د اسلام قبلولو پورے انتظار وکړی، البته دے د انتظار موده کښې د بنځے هیڅ حق په خاوند باندے نشته، او نه د خاوند څه حق په بنځه باندے شته، که اسلام ئے قبول کړو نو د هغه بنځه ده، د نکاح تجدید ته څه ضرورت نشته دے، اگر که بنځے د خاوند ډیر کالونه انتظار کړے وی، دا حکم د کتابی او غیر کتابی دواړو دپاره دے .

۶- که بنځه د نزدیکت (جماع) نه مخکښې مرتده شی (والعیاذ باللہ) نو نکاح ئے فسخه شوله، او مهر به هم نشی ورکیدلے، کچرته خاوند (والعیاذ باللہ) مرتد شی نو نکاح فسخه شوله، او نیم مهر به ورکوی، او که د مرتد والی نه پس بنځه یا خاوند مسلمان شی نو زړه نکاح به ئے په خپل حال وی، چه طلاق وغیره نوی واقع شوے .

کتابیہ بنخے سره د نکاح نقصانات :

الله سبحانه وتعالی د اهل کتابو بنخو سره نکاح حلاله کړه ددے مقصد دپاره چه د اخلاقو اصلاح وشي، معاشره د غلطو کارونو نه پاکه شي، د شرمگاه حفاظت وشي، په معاشره کښې اسلامي قوانین نافذ کړی شي، او داسے امت پیدا شي چه په اشهدان لا اله الا الله محمد رسول الله باندے قائم وی، دا عظیم مقصدونه هغه وخت کښې حاصلیږي چه نیک عمله بنخے سره نکاح وشي چه دینداره وی، د شرافت او خاښته اخلاقو مالکه وی،

د مسلمان سپړی د کتابیہ بنخے سره د نکاح کولو اثرات دادی :

۱- کورنۍ ژوند : ورکوټي خاندان کښې که خاوند د مضبوط مزاج والا وی نو په بنخه باندے اثر کوی، غالبًا بنخه به مسلمانہ شي، لیکن کله کله د بنخے اثر ډیر وی په خاوند باندے بیا چه کوم کارونه د بنخے د عقیدے موافق وی هغه دا خاوند باندے

کوی مثلاً شراب خبثکل، د خنزیر غوبنہ خورل، آزادے دوستانے کول وغیرہ، ددے نتیجہ دا شی چہ د مسلمانانو خاندانو نہ تس نس شی، د اولادو تربیت پہ ناروا کارونو باندے وشی، او کله کله ضدی بنیخہ خپل بچی د خان سرہ د خپل مذهب د عبادت خایونو تہ بوخی راوی تردے چہ ماشومان د هغوی د عبادت سرہ عادی شی، عربی ژبه کنبی مشهور متل دے من شب علي شیئ شاب علیه. (خوک چہ په خہ کنبی لوی شی نو د هغے سرہ به بوډا کیری).

اسلامی معاشرہ باندے اثرات :

اسلامی معاشرہ کنبی د اهل کتابو بنیخو ډیر والے خطرناک دے، دا بنیخے په امت اسلامی کنبی خپل باطل نظریات خوروی، د خپلو غلطو عادتونو د وجہ نه به معاشرہ بربادہ کری، مثلاً د پردے خیال به نه ساتی، لباس به د اسلام خلاف اچوی، او نور غلط حرکتونه به معاشرہ کنبی خوارہ شی .

دنبخو سره تړلی شوی حکمونه او مسائل

اسلام کښې د ښځې مقام: اسلام کښې د ښځې په حیثیت باندې خبرو کولو نه مخکښې په نورو معاشرو کښې د ښځې حیثیت پیژندل ضروری دی:

یونانی معاشره کښې: یونان والو به ښځې د حیواناتو پشان اخستلې او خرخولې، د ښځې دپاره هیڅ قسم حق نه وو، ټول حقونه د سپرو دپاره وو، ښځه به د میراث نه هم محرومه وه، د خپل مال د خرچ کولو اختیار نه هم نه لرلو، د یونان مشهور فلسفی سقراط وئیلی وو چه د دنیا د تباہی د ټولو نه لوی سبب د ښځې وجود دے، ښځه د زهریله بوتی پشان ده، چه خائسته شکل لری لیکن چه مارغه ئے و خوری فوراً مړ کیری. رومی معاشره: د رومیانو دا خیال وو چه د ښځې هیڅ روح نشته، او په هغه معاشره کښې ښځه د یو بے قیمتہ خیز نوم دے، چه ددے هیڅ حقوق نشته دے، د هغوی دا نعره وه (د ښځې روح نشته دے) ددے وجے نه به ښځو له قسما قسم عذابونه

ورکیدل، کلہ بہ ئے پہ گرمو تیلو باندے سوزولہ، کلہ بہ د ستنو پسے ترلی او کلہ بغیر د قصور نہ د آس لکئی پورے وترلے او آس بہ ئے دومرہ تیز کپوچہ بنخہ بہ مپہ شولہ .

ہندی معاشرہ : دغہ رنگہ سلوک د بنخے سرہ پہ ہندوستانی معاشرہ کنبی ہم کیدو بلکہ کلہ چہ بہ د بنخے خاوند مپہ شو نو بنخہ بہ ئے ژوندی پہ اور سوزولہ (دے رسم تہ بہ ئے ستی ووئیلی چہ موجودہ حکومت کنبی جرم تاکلے شویدے) .

چینی معاشرہ: چین والو بہ بنخے د ہغہ اوبو سرہ مثال ورکوو چہ ہغے سرہ انسانی خوشحالی او مال دولت وینخلے کیری، یو چینی سپی تہ بہ دا حق حاصل وو چہ خپلہ بنخہ خرخہ کپی، یا ئے ژوندی پہ زمکہ کنبی خخہ کپی.

یہودیت : یہودیان بنخے تہ لعنتی وائی خکہ چہ آدم علیہ السلام ئے دھوکہ کپے وو، ہغہ باندے ئے میوہ د ونے خورلے وہ، او کلہ چہ حائضہ شی بیا ورتہ

نجسہ واٹی، چہ کور پلپیت کوی، او ہر خہ سرہ چہ
 حائضہ ولگی ہغہ پلپیت وی، د پلار پہ میراث کنبی
 د بنخے ہیخ حق نوی چہ کلہ رونرہ موجود وی .

نصرانیت : نصاری بنخے تہ شیطانہ واٹی، یو عیسائی
 پادری وئیلی دی چہ بنخہ انسان نہ دە، یو بل عیسائی
 پوپ (بونا فنتور) وئیلی دی چہ کلہ تاتہ بنخہ پہ نظر
 راشی نو دا گمان مہ کوہ چہ تہ انسان تہ گورے، او یا
 حیوان تہ گورے بلکہ کوم خیز چہ تاتہ پہ نظر راخی
 دا خالص شیطان دے، او خوک چہ د بنخے آواز
 آوری، دا د مار آواز دے تردے پورے چہ د یورپ پہ
 سول لاء (شہری قانون) کنبی د تیرے شوے صدی
 پورے د بنخے شہری حیثیت نہ وو، او نہ ورتہ
 شخصی حقونہ ورکے کیدل، او بنخے دپارہ دا اختیار
 نہ وو چہ ذاتی ملکیت وساتی تردے چہ بنخہ د خپلو
 اغوستو جامو ہم مالکہ نہ وہ . اسکاٹ لینڈ پارلمان پہ
 ۱۵۶۷ء کنبی بل پاس کرے وو چہ بنخے لہ بہ ہیخ
 خیز باندے اختیار نہ ورکولے کیری . ہنری

ہشتم (Henry viii) پہ زمانہ کنبی برطانوی پارلمان دا فیصلہ کرے وہ چہ بنخہ بہ انجیل نہ لولی خککہ دا ناپاکہ دہ ۱۵۸۶ء فرانس کنبی یو کانفرس ددے دپارہ منعقد شوے وو چہ دا فیصلہ وکری چہ آیا بنخہ انسان دے او کہ نہ؟ بیا ئے فیصلہ وکرہ چہ بنخہ انسان دے خو صرف د سپی د خدمت دپارہ پیدا شویدہ ۱۸۰۵ء پورے انگریزی قانون د خپلے بنخے د خرخولو اجازہ ورکولہ، د بنخے قیمت ئے شپیر تپکے مقرر کرے وو.

د عربو د جاہلیت معاشرہ: د اسلام د راتلونہ مخکنبی عربو کنبی بنخہ یوہ سپک خیز گنرلے کیدہ، چہ نہ ئے میراث کنبی خہ حصہ وہ او نہ ئے خہ اہمیت ورکولو، او نہ د بنخے خہ حقونہ وو، اکثر و خلقوبہ ژوندی لونرہ خخہ ولے

دین اسلام او بنخہ :

اسلام د راتلوسرہ د بنخو نہ ٲول ظلمونہ لرے کرل، دا خبرہ ئے واضحہ کرہ چہ بنخہ او سپی برابر دی

خنکے چہ د سِری حقونہ دی، دغه رنکے د نبخے
 حقونہ دی .الله تعالیٰ فرمائی : [يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا
 خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ
 لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
 خَبِيرٌ] {الحجرات:۱۳} ترجمہ: اے خلقو! یقیناً مونبر
 پیدا کِری یی تاسو د یو نارینہ او د یوے زنانہ نہ، او
 جور کِری یی مونبر تاسو خاندانونہ او قبیلے ددے
 دپارہ چہ یو بل اویژنی یقیناً ډیر عزت مند ستاسو نہ
 د الله تعالیٰ پہ نیز ډیر تقویٰ دار دے . الله تعالیٰ بل
 حَای فرمائی : [وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ
 أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ
 نَقِيرًا] {النساء:۱۲۴} ترجمہ: چا چہ عمل وکِرو د نیکو
 اعمالونہ نارینہ وی او کہ زنانہ وی، او دے وی موحد
 پس دغه کسان بہ داخلیری جنت تہ، او ظلم بہ نشی
 کیدے پہ دوی باندے پہ قدر د داغ د ہډوکی د
 کھجورے) بل حَای الله سبحانہ و تعالیٰ فرمائی :
 [وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا] {العنکبوت:۸} (او
 کلک حکم کِریدے مونبر انسان تہ د مور او پلار سرہ

د نیکی کرے کولو) رسول اللہ ﷺ فرمائیلى دى : اَكْمَلُ
 الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ أَخْلَاقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ
 لِنِسَائِهِمْ خُلُقًا» رواه الترمذی: (۱۰۸۲). ترجمه: د ایمان
 په لحاظ سره کامل مؤمن هغه دے چه خائسته اخلاق
 ولری، او تاسو کښې غوره هغه خوک دے چه د خپلو
 ښځو دپاره د اخلاقو په لحاظ سره غوره وی. عَنْ أَبِي
 هُرَيْرَةَ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
 فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ بِحُسْنِ صَحَابَتِي قَالَ أُمَّكَ قَالَ : ثُمَّ
 مَنْ ؟ قَالَ : أُمَّكَ قَالَ : ثُمَّ مَنْ ؟ قَالَ : أُمَّكَ قَالَ : ثُمَّ مَنْ ؟
 قَالَ : ثُمَّ أَبُوكَ» (متفق عليه : ۲۵۴۸، ۵۹۷۱) ترجمه: ابو
 هريره رضی الله عنه نه روایت دے، هغه وائی چه یو
 سړی رسول الله ﷺ نه تپوس وکړو چه ټولو خلقو
 کښې خوک ډیر حقدار دے چه زه ورسره ښه سلوک
 وکړم؟ رسول الله ﷺ جواب ورکړو ستا مور، هغه
 تپوس وکړو چه بیا خوک؟ رسول الله ﷺ جواب
 ورکړو چه ستا مور، هغه بیا تپوس وکړو، بیا ورته
 وویله: مور ستا، هغه سړی بیا تپوس وکړو، رسول
 الله ﷺ په څلورم ځل جواب ورکړو چه پلار ستا)

دے نہ د اسلام اخلاق معلومیبری او دا په اختصار سره د بنځے په باره کي د اسلام نظر وو.

د عامو بنځو حقونه: هره بنځه باندے خپل حقونه پیژندل لازم دی، د هغه علم هرے بنځے دپاره پکار دے، او معاشره کښې هم باید دغه حقونه ووملے شی چه کله هم بنځه د خپل حق مطالبه کوی چه په آسانه ورکړے شی، ددے حقوقو تفصیل په لاندے ډول دے:

۱- حق ملکیت: هره بنځه خپل شخصی ملکیت ساتلے شی مثلاً کور، زمکه، کارخانه، باغ، سر زر، سپن زر وغیره، او دغه رنگه مختلف قسم ځناور هم اخستلے شی، برابره ده که د سړی مور، بنځه، لور، او خور یا هر څوک وی.

۲- د واده حق او د خاوند انتخاب: دغه رنگه د خلع اخستلو، او د تکلیف په صورت کښې د طلاق مطالبه هم کولے شی، د بنځے دا قسمه حقونه بالکل ثابت دی.

۳- د علم حصول :د بنځے بنیادی حق دے چه د خپلو ذمه وارو په حقله اسلامی معلومات حاصل کړی، لکه د الله پیژندل، عبادات او د هغه د ادا کولو طریقے او هغه حقونه پیژندل چه د هغه ادا کول ورباندے واجب دی، د خپل ژوند آداب زده کول، او د دینی علم حاصلول د دوی حق دے، د الله تعالیٰ حکم د سرو بنځو ټولو دپاره دے : [فَاعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ] {محمد: ۱۹} ترجمه: پس پوهه شی چه یقیناً نشته حقدار د بندگی سیوا د الله تعالیٰ نه .رسول ﷺ فرمائیلى دى: (طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ) . (ابن ماجه)ترجمه:دعلم حاصلول هر مسلمان سړی او بنځه باندے فرض دی .

۴- د خپل مال د خرچ کولو حق :بنځه که خپل مال کښې صدقه کوی، یا په ځان باندے خرچ کوی، او بل چا باندے خرچ کوی لکه خاوند، بچی، مور او پلار یا نیا او نیکه، پدے شرط چه اسراف به نه

کوی، نو لکه خنگه چه سپری خرچ کوی، دغه رنگه
بنځه هم خرچ کولے شی .

۵- شخصی طور باندے خوین او ناخوین :مطلب
دادے چه بنځه د بلے نیکه او دینداره زنانه سره د
شریعت د حدودو د لاندے تعلق جوړولے شی، هغوی
سره د تکلیف وخت کښې همدردی کولے شی، نور
د ژوند مختلفو معاملاتو کښې شریک کیدلے شی، د
خاوند یا د نورو مشرانو په اجازه باندے .

۶- د وصیت کولو حق : بنځه هم د خپل مال نه په
دریمه حصه کښې وصیت کولے شی، د هغه د وفات
نه روستو به بغیر د اعتراض نه نافذ کیدلے شی، خنگه
چه سپری د وصیت حق لری، دغه رنگه بنځه هم
وصیت کولے شی، مگر وصیت به د ټول مال په دریمه
حصه کښې کوی ددے نه زیات به نشی نافذ کیدلے

۷- د لباس منتخب کول : زنانه دپاره د لباس اختیار
دے، که ریښم استعمالوی، که سره زر استعمالوی، دا
دوه قسمه لباس ددے امت سپرو باندے حرام دی،

لیکن لباس به د شریعت مطابق وی، یعنی بدن ښکاره کول سر یا سینه ښکاره کول ورله حرام دی، صرف خپل خاوند ته اجازه عامه ده .

۸- د ډول سینگار حق: د خپل خاوند د خوشحاله کولو دپاره ډول سینگار کولې شی، لکه سترگو کښې رانجه اچول، په شونډو سرخی لگول وغیره، صرف د هغه لباس نه به ځان ساتي چه د کافرانو خاص لباس وی، یا د بد کارو خلقو خاص لباس وی د هغه نه ځان ساتل پکار دی .

(۹) د خوراک خښاک حق: بس کوم څیز چه ورله مزه ورکوی هغه دے خوری، او کوم څیز چه طبیعت ته خوښ نوی ندی خوری، خوراک خښاک کښې د ښځے او سپری دپاره هیڅ فرق نشته دے، شریعت کښې چه څه حلال وی هغه د ښځے او سپری دواړو دپاره حلال دی، او څه چه حرام وی هغه د ښځے او سپری دواړو دپاره حرام دی، الله تعالی فرمائی: [وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ] [أعراف: ۳۱]

ترجمہ : خورئ او شکئ او د حد نہ زیاتی مه کوئ،
یقینا اللہ تعالیٰ مینہ نکوی د حد نہ زیاتی
کوونکوسره .

خاوند او د بنخے یوبل باندے حقونه:

خنکه چه د بنخے بعض خاص حقونه خاوند باندے
وی، او خاوند باندے د هغه ادا کول واجب وی،
دغه رنگه د خاوند هم خپله بنخه باندے حقونه وی،
لکه د مثال په طور ښه کارونو کښې د خاوند اطاعت
کول، د خوراک خښاک تیارول، بچوله پی ورکول، او د
هغوی تربیت کول، د خاوند د مال او عزت حفاظت
کول، خاوند ته ځان ډولی کول، د خومره ډول اجازه
چه شریعت ورکړیده . اوس د بنخے واجب حقونه په
خاوند باندے هم شته، الله تعالیٰ فرمائی : **وَلَهُنَّ**
مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ [البقرة: ۲۲۸] . او دوی
(بنخو) لره حقونه دی پشان د هغه چه په دوی لازم
دی په شرعی طریقہ . دا حقونه ځکه بیانوو چه
مسلمانانہ بنخه خپل حقونه وپیژنی او بغیر د حیاء او

یرے نہ د خپل حق مطالبہ وکړی، خاوند باندے ادا کول لازم دی، ترڅو چه بنځه ورته عفو و نه کړی، تفصیل ئے دا دے :

۱- خاوند باندے د هغه د وس مطابق د بنځے نفقه لازم ده مثلاً جامے، خوراک خنباک، علاج، کور وغیره
۲- د بنځے د عزت، مال، بدن او د دین حفاظت کول د خاوند ذمه واری ده، ځکه خاوند د بنځے سرپرست دے.

۳- د اسلامی احکامو په باره کښې نبودنه ورکول په خپله باندے، یا په مدرسه یا مسجد کښې په دینی مجالسو کښې چه د فتنے یره پکښ نه وی زاناه دپاره اجازه ورکول پکار دی .

۴- بنځے سره خائسته ژوند کول، الله تعالی فرمائی :
[وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ] {النساء: ۱۹} ترجمه: ژوند تیر کړئ دوی سره په نبی طریقه. د خائسته ژوند نه دا ده چه په نزدیکت (جماع) کښې د بنځے پوره پوره حق

ادا کرے شی، ضرر ورلہ ورنہ کرے شی، پہ کنڱلو، سپکولو، رتلو او عیب لڱولو وغیرہ سرہ، او د خائستہ ژوند نہ دا ده چه د خپل خپلوانو سرہ د ملاقات اجازہ ورکرے شی چه د فتنہ یرہ نوی، د وس نہ زیات کار ورته سپارل ندی پکار، پہ وینا او عمل کنبی ورسره احسان کول پکار دی، رسول الله ﷺ فرمائی دی: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي» ترجمہ: تاسو کنبی غوره هغه څوک دی چه د خپل کوروالو دپاره غوره وی.

ستر او پردہ:

شریعت اسلامی پوره کوشش کړیدے چه خاندان د تس نس او ضائع کیدو نه وساتی ځکه ئے د آدابو او خائسته اخلاقو دیوالو نه گیر چاپیره ودرولی دی چه د انسان زړه د گناه نه پاک وی، او معاشره هم صفا ستهره وی، نه شهوت پرستی وی، او نه د جذباتو راوچتیدل وی، کوم جذبات چه فتنے له هواء ورکوی

د هغه مخکښې ئه هم دیوالونه ودرولی دی چه سپری او ښځه به خپل نظرونه ښکته ساتی .

د ښځه د عزت په خاطر الله تعالی د پردے حکم نازل کړیدے چه ددے د عزت حفاظت وشی، د هغه خلقونه چه زړونو کښې ئه مرض او فساد دے، او کوم خلق چه د ښځه د عزت قیمت نه پیژنی د داسه خلقونه د زنانو حفاظت وکړے شی، د زهریله نظر نه د بچاؤ دپاره، چه د فتنه دروازه مکمل بنده شی، داسه به د زنانه د عزت او احترام حفاظت وکړے شی،

د اسلام علماء پدے خبره اتفاق لری چه د ښځه دپاره پرده واجبه ده چه د محرم رشته دارو او غیر رشته دارو نه خپل ډول او زینت او د فتنه ځایونه پټ کړی، البته د مخ او د لاسونو ښکاره کولو کښې اختلاف دے، دوه ډله دی، د هرے ډله دپاره خپل خپل دلائل موجود دی، او د مخالف ډله د دلائلو توجیه او تاویل کوی،

هغه دلائل چه د هغه نه وجوب د پردے معلومیری
 هغه په لاندے ډول دی : [وَإِذَا سَأَلْتَهُنَّ مَتَاعًا
 فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ
 وَقُلُوبِهِنَّ] {الأحزاب: ۵۳} ترجمه: کله چه سامان غواری
 د دوی نه نو وغواری ترینه شاته د پردے نه، دا طریقه
 ښه پاک ساتونکی ده زړونو ستاسو او زړونو د دوی
 لره. [يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ
 يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا
 يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا] {الأحزاب: ۵۹} ترجمه:
 اے نبی! اووايه بیبیانو او لونړو خپلو ته او بیبیانو د
 مؤمنانو ته چه راویزان کړی د ځان د پاسه د لویو
 پرونو خپلو نه، دا ډیره نزدے ده چه دوی به
 اویښندلے شی نو نه به شی تنکولے، او دے الله تعالی
 بخنه کونکے رحم کونکے. [وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ
 مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا
 مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ
 زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ] {النور: ۳۱} ترجمه: او اووايه !
 مؤمنو زنانو ته چه کوز ساتی د نظرونو خپلونه او بچ

ساتی عورتونہ خپل او نہ بنکاره کوی ډول خپل مگر هغه چه بنکاره شی د هغه نه (بے اختیاره/مجبوراً) او اچوی دے لوپتے خپلے په گریوانونو خپلو باندے او نه دے بنکاره کوی ډول خپل مگر خاوندانو خپلو ته . او په احادیثو کنبی د عائشه رضی الله عنها نه روایت دے، فرمائی : قَالَتْ: «كُنَّ نِسَاءُ الْمُؤْمِنَاتِ يَشْهَدْنَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الْفَجْرِ مُتَلَفِعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَنْقَلِبْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ حِينَ يَقْضِينَ الصَّلَاةَ لَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْعَالَمِ» متفق عليه . ترجمه: مؤمنانے زنانہ به حاضریدلے د رسول الله ﷺ سره سهار مانخه ته چه خانونو نه به ئے راتاوکری وو په پرونو کنبی، بیا به واپس شوی خپلو کورونو ته کله به چه مونخ خلاص شو، په داسے حال کنبی چه د تیاری د وجے نه به هیچا نه پیژندلے . وَقَالَتْ: « كَانَ الرَّكْبَانُ يَمْرُونَ بِنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- مُحْرِمَاتٌ فَإِذَا حَادُوا بِنَا سَدَلْتُ إِحْدَانًا جِلْبَابَهَا مِنْ رَأْسِهَا إِلَى وَجْهِهَا فَإِذَا جَاوَزُونَا كَشَفْنَاها» اخرجه ابوداود واحمد: ۱۵۶۲، ۲۲۸۹۴) ترجمه: عائشه رضی الله عنها فرمائی : مونبر د احرام په حالت کنبی د رسول

اللہ ﷻ سره سفر کولو، قافلے به زمونږ خوا سره تیریدلے چه کله به رانزدے شوے نو یوے ښځے به خپل د سر پروڼے په مخ باندے را اویزان کړو چه قافله به تیره شوله نو بیا به مو مخونه ښکاره کړل .
 وَقَالَتْ: " يَرْحَمُ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى، لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ {وَلْيَضْرِبْنَ جُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ} [النور: ٣١]
 شَقَقْنَ مُرُوطَهُنَّ فَأَخْتَمْنَ بِهَا، ترجمه: عائشه رضی الله عنها فرمائی: الله تعالى دے په هغه اولنو مهاجراتو زنانو رحم وکړی، کله چه الله تعالى دا آیت نازل کړو:
 [وَلْيَضْرِبْنَ جُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ] {النور: ٣١} ترجمه:
 او خپل پروڼی دے په خپلو سینو باندے واچوی .
 هغوی خپل خادرو نه وشلول او پروڼی ئے ترے جوړ کړل .پرده کولو باندے نور ډیر دلائل هم موجود دی،
 د پردے په حکم کښې د اختلاف باوجود هم اهل علم پدے خبره متفق دی چه د ضرورت مطابق ښځه خپل مخ ښکاره کولے شی، مثلاً د مرض په حالت کښې ډاکټر ته یا د نور شرعی عذر مطابق، او اهل علم پدے خبره هم متفق دی چه د فتنے په صورت

کنبی د زنانہ دپاره مخ بنکاره کول حرام دی، شوک
 چه د مخ بنکاره کول جائز گنری هغوی هم د فتنے په
 صورت کنبی مخ بنکاره کولو ته حرام وائی، او بیا
 پدے زمانه کنبی د فتنے ډیره یره موجود ده، فساد او
 شر هر ځای موجود دے، او عام دے، پدے حال
 کنبی چه بنځه خپل مخ بنکاره کړی او بهر راوځی،
 په سترکو زیاتی ډول ولگوی نو پدے صورت کنبی د
 ټولو اهل علمو اتفاق دے چه دا حرام دی. اسلام په
 بنځه باندے د پردو سره میلایدل، یو ځای
 کیدل حرام کړیدی، دا ټول تدابیر ددے دپاره دی
 چه د اخلاقو، د عزت، خاندان او ناموس حفاظت
 وشي، د اسلام پوره پوره کوشش دے چه د گناه نه د
 بچ کیدو ماحول جوړشي، د فتنے او د فساد دروازے
 بندی شي، بنځه د خپل کور نه وتل او د پردو سره
 سره گډوډ تلل، خپل نمائش کول، دا ټول کارونه
 شهوت راپورته کوی، او د جرم لارے آسانوی، الله
 تعالی فرمائی: [وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
 الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى] {الأحزاب: ۳۳} ترجمه: او اوسے په

کو تو خپلو کنبې او مه ښکاره کوی ډول سینگار پشان د جاهلیت زور. [وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ] {الأحزاب: ۵۳} ترجمه: او کله چه سامان غواړئ د دوی نه نو غواړئ ترینه شاته د پردے نه، دا طریقه ښه پاک ساتونکے ده زړونو ستاسو او زړونو د دوی لره. رسول اکرم ﷺ ښځے او سړی خپل مینځ کنبې د اختلاط نه په سختی سره منع کړیدی، او کوم شکل چه د اختلاط جوړیږی د هغه نه هم منع کړیدی، تردے پورے چه په عبادت او عبادت گاه کنبې هم منع کړیدی. بعض وخت ښځه د خپل ضرورت دپاره د کور نه وځی هغه ځای ته چه هلته سړی وی، مثلاً چه کور کنبې څوک سړی نوی نو د کور دپاره سودا اخستو دپاره بهر وځی، یا د ځان او چچو دپاره د ډوډی گټلو دپاره کسب کوی، پداسے صورتونو کنبې وتل حرام ندی، لیکن د شریعت د مقرر شوی حدودو خیال به کوی، خپل ډول سینگار به خلقو ته نه ښکاره کوی، او سپرونه به جدا ځای کنبې کار کوی، د سړو

سرہ به اختلاط نہ کوی .د خاوند او د اخلاقو د حفاظت دپاره اسلام دا قانون جوړ کړیدے چه بنځه به یواځے ځای کښې د غیر محرم سره نه میلاویری او د خاوند یا د محرم نه علاوه د یوے پردی بنځے سره به هم ځانله ځای کښې نه میلاویری، ځکه شیطان مکمل کوشش کوی چه د خلقو زړونه او اخلاق برباد کړی .

د حیض او نفاس حکمونه :

د حیض موده : ۱- عام طور باندے دحیض موده د (۱۲) دولسو کالونه تر (۵۰) پنځوس کالو پورے غالباً حیض راځی، بعض وخت د موسم یا د ماحول د اثر د وجے نه یا د مرض د وجے نه مخکښې روستو کیدے شی .

۲- کمه موده د حیض یوه ورځ ده، او اکثره موده غالباً پنځلس ورځے وی،

د حاملے حیض : عموماً چه بنځه حامله شی د هغه حیض نه راځی، کچرته د حاملے بنځے نه

وینہ شروع شی د ماشوم د پیدائش نہ دوه درے ورخے مخکنی، او ورسره درد د پیدائش هم وی نو دا وینہ به د نفاس نه حسابیری، کچرته د ماشوم د پیدائش نه ډیره موده مخکنی وینہ شروع شی، او یا ډیره مخکنی نوی لیکن درد د پیدائش ورسره نوی، دا نه حیض دے او نه نفاس دے (بلکه دا وینہ به د استحاض نه حسابیری یعنی عامه بیماری ده چه د حیض احکام پرے مرتب نه دي).

د حیض مختلف حالات :

اول: د حیض ورخو کنبی کمے یا زیاتے : مثلا د یوے بنخه میاشت کنبی عام طور(۶) شپږ ورخه حیض راخی، اوس اوومه ورخ بانده هم راخی، یا عام عادت ئه اووه (۷) ورخه او په شپږمه ورخ ختمه شی .

دویم صورت : مخکنی روستو کیدل، مثلا عادت د حیض په آخر د میاشت کنبی وی، نو بیا اول د میاشت کنبی راشی، یا د میاشت په اول کنبی عام

طور حیض راتللو لیکن اوس د میاشت په آخر کنبې راشی، بس کله چه وینه د خاص ننبو د حیض سره وی نو حیض به حسابیری، کله چه وینه په خاص ننبو سره ختمه شی، نو زنانه پاکه شوه که ډیرے ورځے وی او که کمے، دغه رنگه که د میاشت په اوله حصه کنبې وی او که په آخري حصه کنبې وی .

دریم: زیږ رنگ یا د خږ رنگ والا وینه، لکه څنگه چه د زخم نه وځی، یا داسے خږ رنگ چه د زیږوالی او تور والی په مینځ کنبې وی، که داسے وینه د حیض په ورځو کنبې راغله، یا د پاکی د راتلونو مخکنبې راغله، نو دا به حیض حسابیری، او د حیض حکم به ورله ثابت وی، او که داسے رنگ والا وینه د پاکۍ نه بعد راشی نو دا به حیض نه حسابیری .

څلورم: کله د حیض وینه لږه لږه راځی، کله روانه شی، او کله بنده شی، صفائی راشی، یا دیته نزدے صورت وی، نو ددے دوه حالتہ دی :

اول صورت : کہ داسے حالت د زنانہ سرہ ہمیشہ کیری او نہ ختمیری، نو دا د استحاض مرض وینہ دہ، پہ کومہ بنخہ چہ دا مرض راخی هغے ته مُستحاضہ وائی، دے باندے به د استحاضی احکام جاری کیری .

دویم صورت : کہ وینہ ہمیشہ نہ راخی بلکه کله کله راخی، او ددے نہ پس صحیح پاکوالے راخی، کہ دا وینہ دیوے ورخے نہ کمہ مودے دپارہ بندہ شی دا به طهر (پاکوالی) نہ حسابیری، ددے قاعدے مطابق د یوے ورخے نہ کم به طهر نوی مگر کہ خہ علامے ولری لکہ د حیض عادی ورخے ختمے شوی وی، یا بنخہ سپینی اوبہ ووینی، د سپینو اوبو نہ مراد هغه ماده دہ چہ د حیض د ختمیدونه پس د بنخے د رحم نہ وخی .

پنجم : کہ وینہ بندہ شی او د بنخے نہ صرف لوند والے وخی، نو کہ دا لوند والے د پاکوالی نہ لبر مخکنبی وی نو حیض به حسابیری، او کہ د پاکوالی نہ روستو وی بیا به حیض نہ حسابیری .

د حیض احکام:

اول: مونخ: حائضه بنه بانده فرضی او نفلی تول مونخونه کول حرام دی، او نه ادا کیری، پده ورخو کنبی په بنه بانده مونخ فرض نده، مگر که دیو رکعت په مقدار وخت رالانده کړی د مونخ د وخت نه، که اول وخت وی او که آخر وخت وی، د اول وخت مثال لکه: د نمر د پویدلو نه دیو رکعت په مقدار وخت نه روستو بنه بانده حیض راغله ده، نو دده مونخ قضاء به ادا کوی، کله چه پاکه شی، ځکه چه دده د حیض د شروع کیدلو نه مخکبې دیو رکعت د ادا کولو په مقدار وخت رالانده کړی وو. د آخری وخت مثال: د نمر د راختلو نه دومره وخت مخکبې چه دیو رکعت پکبې ادا کیدلے شی، بنه د حیض نه پاکه شی، کله چه دا زنانه غسل کوی نو نمر راختلے وی، نو دده مونخ قضاء به کوی ځکه چه دده دومره وخت چه دیو رکعت پکبې ادا کیدلے شو رالانده کړی وو.

څه داسه کارونه دی چه د حیض په حالت کښې
 زنانه باندے حرام ندی بلکه د هغه اجازه شریعت
 کښې راغله ده لکه ذکر، تکبیر، تسبیح، تحمید، بسم
 الله، خوراک وغیره د حدیثو کتاب یا د فقه کتاب
 لوستلے شی، دعاء کول، او دعاء باندے آمین کولے
 شی، د قرآن کریم تلاوت آوریدلے شی، لیکن
 حائضه ښځه پخپله قرآن کریم نشی لوستلے، البته که
 په سترگو ورته گوری او په زړه تدبر کوی، او په ژبه
 تلاوت نه کوی بیا څه حرج نشته دے، مثلا قرآن
 کریم په یو ځای کښې کولاو کیږدی، په سترگو ورته
 گوری، او زړه کښې تلاوت کوی داسه کول بیا جائز
 دی، حائضه ښځه تلاوت نشی کولے لیکن که
 مجبوره وی مثلا استاذه وی، ماشومانو ته سبق وائی، یا
 امتحان وی طالب العلم د امتحان دپاره قرآن
 یادوی، یا بل داسه ضرورت راشی بیا ورله قرآن لوستل
 جائز دی.

دویم: روزہ کہ فرضی وی او کہ نفلی، پہ حائضہ نبخہ باندے ئے نیول حرام دی، کچرتہ روزہ ونیسی ہم ترے نہ صحیح کیپری، البتہ کہ فرضی روزو کنبی ورباندے حیض راغله وی نو د هغه قضاء راگرخول واجب دی، اگر کہ د نمر د ډوبیدو نہ لږ مخکنبی زنانہ باندے حیض راشی، بس روزہ ئے ختمه شوله، کہ فرضی روزہ وی د هغه قضائی به راوړی، او کچرتہ د نمر د ډوبیدو نہ مخکنبی زنانہ محسوس کړه چه وینه د خپل خای نه روانه ده، لیکن بهر نده راوتله، او بهر د نمر نه د ډوبیدو نه روستو راووتله دغه روزہ ئے صحیح ده. دغه رنگه که د صبا (صبا صادق) راختو پورے زنانہ په حیض کنبی ده، بیا لږ وخت پس پاکه شوه ددغه ورخے روزہ صحیح نده، او که د صبا صادق راختو نه لږ مخکنبی حیض بند شی، نو ددغه ورخے روزہ نیولے شی اگرکه غسل بیا روستو وکړی .

دریم: د بیت اللہ طواف کہ فرضی وی او کہ نفلی وی پہ حالت د حیض کنبیٰ بنخہ باندے حرام دے، او د طواف نہ علاوہ د حج یا د عمرے باقی ارکان ادا کولے شی، مثلاً د صفا او مروہ سعی کول، میدان عرفات کنبیٰ اُودریدل، منیٰ او مزدلفہ کنبیٰ شپہ کول، شیطانان ویشتل وغیرہ ددے اصولو مطابق، کہ یوہ زنانہ د طہارت پہ حالت کنبیٰ طواف وکری، او بیا ورباندے حیض راغله نو باقی مناسک بہ ادا کری خکہ طہارت صرف د طواف دپارہ شرط وو، باقی مناسک د حیض پہ حالت کنبیٰ ہم کولے شی .

خلورم: پہ مسجد کنبیٰ قیام کول د حائضے بنخہ دپارہ حرام دے .

پنجم : نزدیکی (جماع) : د حیض پہ حالت کنبیٰ بنخہ سرہ نزدیکی کول خاوند باندے حرام دی، او بنخہ باندے ہم حرام دی چہ خاوند پہ خآن قادرہ کری، البتہ خاوند لره جائز دی چہ پہ نورو طریقو شہوت پوره کری .

شپڙم: خاوند باندے حرام دی چه بنڄے له د حیض په حالت کښې طلاق ورکړی، که پدے حالت کښې بنڄے له طلاق ورکړی نو خاوند د الله او رسول نافرمان دے، یو حرام کار ئے کړیدے، خاوند باندے رجوع کول واجب دی، او د حیض نه د پاکوالی پورے به ئے ځان سره ساتی، کچرته بیا هم د طلاقو اراده لری نو په حالت د پاکوالی کښې به طلاق ورکړی، غوره خودا ده چه راتلونکی دویم حیض پورے خبره روستو کړے شی، او بیا خو یا دے د ځان سره وساتی او یا دے طلاق ورکړی .

اووم: حائضه بنڄه چه د حیض نه فارغه شی نو د ټول بدن صحیح طریقے سره غسل کول پکار دی، د سر ویخته سپردل لازم ندی، البته که د ویختو بیخونو ته اوبه نه رسیدلے بیا سپردل لازم دی، که یوه بنڄه د مونځ په وخت کښې پاکه شی نو سمدستی غسل کول ورباندے واجب دی چه ددے وخت مونځ وکړی، او که د سفر په حالت کښې وي یا ورسره اوبه

نشستہ، یا اوبہ شتہ خو د مرض د وجے نہ ئے نشی استعمالولے یا بل د مجبورئ صورت دے نو د غسل پہ خائ بہ تیمم ووهی بیا کله چه مجبوری ختمه شی نو بیا به غسل وکړی .

د استحاض مرض وینه او د هغه حکمونه :

د استحاض مرض وینه بنځه باندے مسلسل راځی او نه بندیري، کله په میاشت کښې د یو دوه ورځو دپاره اودریري . دا هم وئیلے شوی دی چه وینه میاشت کښې د پنځلسو (۱۵) ورځونه زیاته شی نو استحاض به حسابیري کچرته د بنځے مستقل عادت نه وو .

د مستحاضے بنځے درے حالتونه دی :

اول حالت : د استحاض راتللو نه مخکښې بنځے ته د حیض عادتی ورځے معلومے وی نو دغه معلومو ورځو کښې به د حیض ورځے شمارلے کیري، او د حیض احکام ورباندے لاگو کیري او باقی ورځو کښې به استحاض شمارلے کیري مثلاً: یوه بنځه

باندے د میاشته په اول کښې شپږ ورځے حیض راتللو بیا هغه نه د استحاض بیماری وینه شروع شوه او همیشه راتلله نو اوس به د هرے میاشته اولنئ شپږ ورځے حیض حسابیری، او باقی به استحاض وی، ددے قاعدے مطابق ښځه به د میاشته په اول کښې شپږ ورځے روژه نه نیسي او مونځ به نه کوی، او باقی ورځے به روژه نیسي او مونځ به کوی، د استحاض په صورت کښې به د وینے پروا نه کوی.

دویم حالت: د استحاض د شروع نه مخکښې حیض نه وو راغله بس د شروع نه چه وینه وه نو د استحاض وه، داسے زنانه به د علاماتو په ذریعه عمل کوی چه د وینے نه معلومیږی، مثلاً تور رنگ والا ټینګه بدبوداره وینه د حیض وی، پدے به د حیض احکام جاری کیری، او ددے نښو نه بغیر وینه به د استحاض وی، مثلاً ښځے چه د اول نه وینه ولیده روان وه، لیکن اولنئ لس (۱۰) ورځے توره وه باقی سره وه، یا اولنئ لس (۱۰) ورځے ټینګه وه، او باقی ورځے

نری و، او یا اولنی لس (۱۰) ورځے بدبو داره وه، او باقی ورځے بدبو داره نه وه، اول مثال کنبې اولنی ورځے چه توره وه هغه به حیض وی، او باقی به استحاض وی. دغه رنگه باقی مثالونو کنبې هم که اولنی لس ورځے ټینگه او بدبو داره وه هغه به د حیض وینه وی او باقی ورځے به د استحاض وینه حسابیری.

دریم حالت: که ښځه ته حیض معلوم نه وی، او نه څه واضحه علامه شته دے، د کله نه ئے چه وینه لیدلے ده بس یو رنگ کنبې روانه ده، یا رنگ بدلوی، لیکن د حیض رنگ پکنبې نه وی داسه ښځه به د نورو خپلوانو همزولو ښځو د عادت مطابق حیض شماری، د کومه ورځے نه چه وینه شروع شوی وه هغه نه به د حیض ورځے شماری هره میاشت کنبې او باقی به استحاض وی.

احکام د استحاض:

استحاضه زنانه او پاکه زنانه کنبې سیوا د دوه

خیزونونہ ہیخ فرق نشته دے .

اول : هر مونخ دپاره استحاضه باندے اودس کول
فرض دی .

دویم : د اودس نه مخکنپی که کپره یا جسم باندے
وینه لگیدلی وی، هغه دے اووینخی او عورت باندے
به د مالوچو پتی ولگوی چه وینه بنده کپی .

د نفاس حکم: نفاس هغه وینه ده چه د بچی د
پیدائش نه روستو د زنانه د رحم نه راوخی، یا د
پیدائش د درد سره دوه ورخے مخکنپی وینه
خارجیری، نو چه وینه هر کله بنده شی زنانه به پاکه
حسابیری، اگر که د خلویستو ورخو نه مخکی صفائی
راشی. که د خلویستو ورخو نه پس هم وینه روانه وه
نو زنانه به غسل وکپی خکه چه د نفاس آخری حد
خلویست ورخے دے اگر که وینه روانه وی مگر که
دده نه پس حیض شروع شو بیا به حیض پوره
انتظار کیدلے شی ترده پوره چه د حیض نه پاکه
شی . نفاس تر هغه وخت پوره نه ثابتیری تر خو چه

داسے ماشوم پیدا نشی چه انسانی دھانچہ جوړه شوی وی، کچرته داسے ټوټه د غوښې چه پوره دھانچه انسانی نه وی هغه وینه به نفاس نه وی بلکه هغه به د کوم رگ وینه وی، ددے وینی حکم به د استحاض وی، ابتداء د حمل نه تر اتیا (۸۰) ورځو پورے انسانی دھانچه جوړپیری یا زیات نه زیات نوی (۹۰) ورځے اخلی، د نفاس والا ښځے دپاره هم هغه احکام دی کوم چه د حیض والا ښځے دپاره ذکر شو.

حیض او حمل بندول :

د حیض د بندولو دوائی استعمالول د ښځے دپاره جائز دی په دوه شرطونو سره :

- (۱) د خاوند په اجازه چه خاوند ته پکښې څه نقصان نوی .
- (۲) زبانه ته به پکښې هم څه نقصان نه وی، کچرته زبانه ته نقصان وی بیا ناجائز ده .

د حیض د چالو کولو دوائی هم جائز ده، لیکن په دوه شرطونو سره : (۱) د خاوند اجازه . (۲) دا عمل به د واجبی حکم نه د خلاصون په بهانه نه وی مثلاً د فرضی روژے یا د مونخ وغیره نه .

د حمل د بندولو دوائی دوه قسم وی :

اول چه همیشه دپاره حمل بند کړی دا جائز ندی

دویم : د لږ وخت دپاره حمل بند کړی مثلاً د زنانه حمل ډیر زر کیری ددے وجے نه زنانه ته ډیر تکلیف دے، د زنانه خواهش وی چه کم از کم دوه کاله پس بچی پیدا شی، داسے کول جائز دی په دوه شرطونو سره : (۱) د خاوند اجازه . (۲) دا دوائی به زنانه ته (عارضی یا مستقل) تکلیف نه ورکوی .

د خور نبی کریم ﷺ د ژوند مختصر حالات

د نبوت نه مخکې د عربو حالت: پدې دور کې د عربو مشهور دین بت پرستی وه ځکه چې عربو دین ابراهیمي پرینوسته وو او بت پرستی کې اخته شوی وو، دې دور ته د جاهلیت دور وئیلې شې، د الله تعالی نه علاوه چې د کومو بتانو عبادت کیدو د هغې نومونه دادی: لات، عزی، مناة، او هبل، د بعضو عربو دین یهودیت، عیسائیت او مجوسیت هم وو، ډیر لږ خلق په ملت ابراهیمي باندې قائم وو.

د ژوند د تیروولو اسباب:

اکثر به خانه بدوش وو صحراؤنو کې اوسیدل او عام څاروی ساتل او د هغوی څرول ئې کسب وو او کلو ښارونو کې اوسیدونکې خلق زمیدارئ او تجارت کې مشغوله وو، د اسلام د راتللو نه مخکې مکه مکرمه د جزیره عرب دپاره د تجارت لوی مرکز وو، طائف او مدینه مشهور ښارونه وو، پدې معاشره کې ظلم اوزیاتې ډیر وو، د کمزورو حق چا نه منلو،

ژوندی جینکئی به ئے په زمکه کښې خخولے، عزتونه به لوټ کیدل، زورورو به د کمزورو حق په زبردستی سره خورلو، بے شماره ښځو سره به نکاح کیدله، زنا عام رواج وو، په وړه وړه خبره به د قبیلو تر مینځ جنگونه کیدل، کله به یوه قبیله خپل مینځ کښې جنگ کولو، دا د اسلام د راتلونو مخکښې د جزیره عربی مختصر غوندے تصویر دے .

د ذبیحینو (دوه حلال شوی) کسانو ځوي یعنی چه حکم د ذبیحی ورباندی شوی وی: ولو قریشو به د عبد المطلب په مقابله کي په خپلو اولادو او مالدارئ سره فخر کولو نو ددے وجے نه عبد المطلب یوه ورځ نذر منلے وو چه کچرته الله تعالی ماله لس (۱۰) نارینه بچی راکړل، نوزه به پکښې یو د خپلو آلههو د رضا کولو دپاره ذبح کوم، د عبد المطلب دا آرمان پوره شو، الله تعالی ورله لس (۱۰) نارینه اولاد ورکړل چه یو پکښې د نبی کریم ﷺ پلار عبد الله وو، کله چه عبد المطلب خپل نذر پوره کول وغوښتل، نو د ځامنو

ترمینخ ئے قرعه اندازی وکړه، نو د عبد الله نوم راووتلو، عبدالمطلب چه کله د عبد الله د ذبح کولو اراده وکړه، نو خلق راجمع شول چه عبد المطلب ددے کار نه منع کړی، هسے نه چه دا کار په خلقو کښې رواج جوړ نه شی، بالآخر پدے فیصله وشوه چه د عبد الله او د لسو (۱۰) اوبنانو ترمینخ به قرعه واچوی، پدے طریقه به دا د عبد الله فدیة جوړه شی، قرعه ئے چه واچوله نو د عبدالله نوم راووتلو، نو هغوی د اوبنانو عدد دوچنده کړلو، بیا هم نوم د عبد الله راغے، پدے طریقه ئے اوبنان ډیرو ل ډیرو ل او قرعه کښې به نوم د عبدالله راوتلو تردے چه د اوبنانو تعداد سل (۱۰۰) شو، نو بیا د اوبنانو نوم راوختلو، عبد المطلب سل اوبنان ذبح کړل د عبدالله په فدیة کښې، د نورو ځامنو په نسبت عبد الله پلار ته ډیر گران وو، او خاصکر د سلو اوبنانو د فدئے نه پس ئے ورسره ډیره مینه کوله، عبد المطلب د خپل ځوی عبد الله دپاره د بنی زهره قبیلے د یوے جینی آمنه بنت وهیب انتخاب وکړو، او د هغے سره ئے ورله نکاح وکړه،

آمنہ بی بی حاملہ شولہ، ددے د حمل نہ درے میاشته پس عبد الله د تجارتي قافلے سره د شام په طرف روان شو، واپسې کښې بیمار شو، چونکه بنی نجار دده ماماگان وو مدینه کښې نو هلته ایسار شو تردے چه وفات شو او هلته دفن شو . د حمل ورځے پوره شوه او نبی کریم ﷺ دگل په ورځ (یوم الاثنین) باندے پیدا شولو، البته د تاریخی اختلاف د وجے نه د نبی کریم ﷺ د پیدائش صحیح میاشت او ورځ معلومه نده، د یو روایت مطابق د نبی کریم ﷺ پیدائش په ۹ ربیع الاول باندے شوه دے، د دویم روایت مطابق ۱۲ ربیع الاول دے، د دریم روایت مطابق رمضان کښې پیدا شویدے، ددے نه علاوه هم نور روایتونه موجود دی، دا واقعه ۵۷۱ء کښې راغلے وه، دے کال ته (عام الفیل) هم وائی، پدے کال باندے ابرهه د هاتیانو سره په مکه حمله کړے وه چه الله ذلیلہ کړے وو .

د هاتیانو واقعه :

یمن کښې د نجاشی بادشاه د طرفنه گورنر ابرهه وکتل

چه عرب مکه ته ځي، او د خانه کعبه طواف کوي، او حج کوي، د هغه عزت کوي، او د لرې لرې نه راځي، نو ده په صنعاء کښې يوه لويه کنيسه جوړه کړه، د دې دپاره چه خلق د مکه په ځای د حج دپاره صنعاء ته راځي، نو د کنانه قبيلې يو سرې خبر شو نو هغه د شپې لارو او دغه کنيسي ته ننوتو او د هغه ديوالونه ئې په گندگي باندې ولړل، هرکله چه ابرهه ددې خبرې نه خبر شو نو د غصې نه لمبه شو، او شپيته زره (۶۰۰۰) لښکر ئې تيار کړو، او ورسره نهه (۹) هاتيان وو، دا لښکر د مکه مکره په طرف روان شو چه خانه کعبه ورانه کړي او هغه ونړوي .

د ټولو نه غټ هاتي ئې د خپل ذاتي استعمال دپاره خاص کړو چه دا لښکر د مکه مکره خوا ته ورسيدو لږ ايسار شو او بيا ئې مکه ته د داخلیدو حکم وکړو، ليکن هغه غټ هاتي کيناستو، او مخکښې نه تللو کله چه بل طرفته ورله مخ کړو نو په تيزي سره به تللو، ليکن چه کله به ئې ورله مخ د

خانه کعبے طرفته کرو نو کیناستو به او مخکنبې به نه تلوو، دا خلق پدے پریشانی کنبې وو چه الله تعالی د مارغانو یو لنبکر راولیرلو چه په جهنم کنبې پاخه شوو کانړو باندے ئے ویشتل، د هر مارغه سره درے درے کانړی وو، یو په خوله کنبې او دوه په خپو کنبې، د چنړے په مقدار یو یو کانړے وو، خوک چه به په کانړی ولکیدو د هغه اندامونه به رژیدل، او بالآخر به مړ شو، د مکے قریش یو طرفته او بل طرفته تختیدلی وو، خوک په غرونو کنبې پت شوی وو، چه ددے غت لنبکر نه ځان بچ کړی هرکله چه ورته معلومه شوله چه د لنبکر ډیر بد حال دے نو پوره په امن سره خپلو کورونو ته راغلل، دا واقعه د نبی کریم ﷺ د پیدائش نه تقریبا (۵۰) ورځے مخکنبې شوے وه .

د نبی کریم ﷺ پالنه او رضاعت (تے رودل) :

نبی کریم ﷺ د پیدائش نه پس د ابو لهب وینځے ټویبه ورله پیئ ورکول، ددے نه مخکنبې د نبی کریم ﷺ تره حمزه بن عبد المطلب له ئے پیئ ورکړی وو، ددے وجے

نه حمزه رضی اللہ عنہ د نبی کریم ﷺ رضاعی ورور هم وو، د عربو دا طریقہ وه چه ماشوم به پیدا شو نو بانډو ته ئے د پیوو دپاره لیرلو چه قوي بدن ئے جوړ شي، او صحیح تربیت ئے وشي، او فصیحه عربی یاده کړی، ددے مقصد دپاره نبی کریم ﷺ هم بانډو ته نقل شو، په دغه دور کښې د بنی سعد قبیلے زنا نه مکے ته د ماشومانو دپاره راغلی وو، ټولو زنانو نبی کریم ﷺ پرینبودلو ځکه چه یتیم دے، حلیمے سعديے هم اول پرینبودو لیکن داسے یو ماشوم ئے پیدا نه کړو چه د دوی د غریبئ بوج کم کړی، دوباره نبی کریم ﷺ ئے په کمه مزدورئ بانډے د ځان سره واغستلو، او کور ته ئے راوستلو، حلیمه د خپل خاوند سره یو کمزوری خره بانډے مکے مکرمے ته راغله وه، واپسئ کښې د حلیمے په غیره کښې محمد رسول اللہ ﷺ دے، دغه کمزورے خره تیز تیز منزل کوی، تردے پورے چه د ټولو سورلو نه مخکښې شوله، ټولو ملگرو ورته تعجب کوو، حلیمه بی بی بیان کوی چه

زما سینو کنبی پی نہ وو، زما خپل ځوی به هم د لورے د وجه نه ژړل، د کله نه مے چه نبی کریم ﷺ ته پیئ ورکول شروع کړل، زما په سینو کنبی ډیر پی پیدا شو بیا فرمائی: چه په بنی سعد قبيله کنبی خشک سالی وه، د کله نه چه دا مبارک بچے دے زمکے ته د پیوو دپاره راوستے شو نو دا زمکه سرسزه شوله، څاروی ساربه شول، او حالت ئے خائسته شو، نبی کریم ﷺ د حلیمے سره دوه کاله تیر کړل، حلیمے به ددے ماشوم ډیر خیال ساتلو، دوه کاله تیریدو نه پس حلیمے نبی کریم ﷺ د ځان سره کړو، او د خپل مور او نیکه خواله ئے مکه مکرمے ته راوستلو، چونکه حلیمے د نبی کریم ﷺ برکت لیدلے وو، نو د آمنے نه ئے دوباره مطالبه وکړه چه محمد ﷺ به دوباره زما سره اوسپری، آمنے ددے خبره ومنله، حلیمے دوباره دے یتیم ماشوم لره بنی سعد قبیلے علاقے ته راوستلو، چه ډیره خوشحالی ئی کوله او نیک بخته وه .

د شق صدر (د سینے سیریدو) واقعہ: د نبی کریم ﷺ عمر تقریباً څلور کاله وو چه یوه ورځ نبی کریم ﷺ د خپل رضاعی ورور (د حلیمے ځوی) سره لوبے کولے، د کور نه لږ لرے د حلیمے ځوی په منډه منډه راغے، په مخ باندے ئے غم ښکاره وو، مور ته وائی د قریشی ورور مدد له ځان ورسوئ، مور د بیچی نه تپوس وکړو چه څه چل دے؟ هغه ورته قیصه وکړه چه دوه سفید پوش کسان راغلل، ورور ئے راله په زمکه سملولو او سینه ئے ورله په چاره وسیرله، هغه لا خبره ختمه کړے نه وه حلیمے منډه کړه څه گوری چه نبی کریم ﷺ په خپل ځای چپ چاپ ولاړ دے، رنگ ئے تک زیر دے، حلیمے ترے تپوس وکړو، هغه ووئیل:

خیریت سره یم، بیا ئے ووئیل چه دوه سپینو جامو والا کسان راغلل او زما سینه ئے وشلوله او زما زړه ئے راویدستلو، د هغے ئے نه توره توتپه بهر گوزار کړه، او زړه ئے راله په یخو اوبو ووینځلو، او په خپل ځای باندے ئے کیښودلو، بیا ئے راله سینه بنده کړه، او لارل، د سترگو نه پناه شول، حلیمے هلك د ځان سره

خپل کور ته راوستلو، بله ورځ ئه سهار وختی د ځان سره مکه ته راوستلو، آمنه د حلیمه په بے وخته راتللو حیرانه شوله ځکه چه حلیمه د ځان سره ډیر په مینه بوتلله وو چه تپوس ئه وکړو نو حلیمه د شق صدر ټوله قیصه بیان کړه .

د مور او د نیکه وفات :

بی بی آمنه د خپل یتیم بچی سره مدینه ته لاړه د عبد الله د قبر د زیارت دپاره، مدینه کښې بنو نجار قبيله کښې یو څو ورځه دیره شوله، بیا واپس مکه ته راروانه شوه، د ابواء مقام سره آمنه وفات شوه، او هلته دفن کړه شوه، د نبی کریم ﷺ عمر تقریباً شپږ کاله وو چه مور بی بی ئه وفات شوه، د مور د وفات نه پس د نبی کریم ﷺ د کفالت ذمه واری نیکه عبد المطلب واخستله، هغه د نبی کریم ﷺ بے حده خیال ساتلو، د نبی کریم ﷺ تربیت کولو هغه سره ئه شفقت کولو، کله چه د نبی کریم ﷺ عمر اته (۸) کاله شو، نو نیکه ئه وفات شو، د نبی کریم ﷺ د پرورش ذمه واری ابو

طالب ته نقل شوله، د ابو طالب مالی حالت کمزورے وو او خاندان ئے لوئی وو، د هغه باوجود ابو طالب او د هغه بنخه نبي کریم ﷺ د خپلو بچو پشان وساتلو، ددے وجے نه د نبي کریم ﷺ د ابوطالب سره مينه وه، داسه حالاتو کښې نبي کریم ﷺ پرورش حاصل کړو، د نبي کریم ﷺ تربيت په صداقت او امانت باندے وشو تردے چه نبي کریم ﷺ د صادق او آمين په لقب باندے مشهور شو، که چا به ووئيل چه صادق او آمين راغله دے نو هر چا ته معلومه وه چه دا نبي کریم ﷺ يادوی .

تجارت او واده: کله چه نبي کریم ﷺ لږ الوئی شو، د خپلے زندگئ ټول معاملات ئے پخپله سنبال کړل، نبي کریم ﷺ د کار او کسب سلسله شروع کړه، په معمولی مزدورئ باندے ئے د قریشو گډے بيزے سرولے، شام ته تجارتي قافله کښې شريک شو چه اکثر مال پکښې د خديجه بنت خويلد وو، خديجه يوه گنده بنخه وه، او ډيره مالداره وه، د ميسره په نوم غلام

د خدیجے د تجارت انچارج وو، د نبی کریم ﷺ د برکت د وجے نه تجارت کنبې ډیره زیاته منافع وشوه، ددے لوئی منافع باره کنبې خدیجے د خپل غلام نه تپوس وکړو، هغه ووئیل چه محمد بن عبد الله به سوداء اخستله او خرخوله نو خلق به په گنر تعداد کنبې هغه ته راتلل، چا باندے د ظلم نه بغیر به ئے ډیره منافع کوله، خدیجے د میسره خبرے خه په غور واوریدلے، حالانکه هغه پخپله هم د نبی کریم ﷺ په باره د هغه د امانت او صدق نه خبره وه، خدیجه پدے ډیره خوشحاله شوله او د نبی کریم ﷺ سره ئے د نکاح دپاره مینه پیدا شوه، نو خدیجے خپله ملگرے د نبی کریم ﷺ د رائے معلومولو دپاره ولیرله چه هغه د نکاح باره کنبې خه وائی، دے وخت کنبې د نبی کریم ﷺ عمر مبارک (۲۵) پنځه ویشته کاله وو، دے بنځے د خدیجے د طرفنه پیغام نبی کریم ﷺ ته ورسولو، نبی کریم ﷺ هغه قبول کړو، پدے طریقے سره نکاح وشوله، دواړه بنځه او خاوند خپل مینځ کنبې ډیر خوشحاله وو، نبی کریم ﷺ د خدیجے په مال

کنبی تجارت شروع کرو، وخت تیریدو سره سره د خدیجے نه د نبی کریم ﷺ اولاد پیدا کیدل، زینب، رقیة، ام کلثوم، او فاطمه رضی الله عنهن او په هلکانو کنبی قاسم او عبد الله پیدا شول، دا دواړه په ماشوم توب کنبی وفات شو.

نبوت

د نبی کریم ﷺ عمر مبارک چه خلوینبتو کالو ته نزدې ورسیدو نو نبی کریم ﷺ په غار حراء کنبی د ځانله والی او خلوت ژوند تیروول شروع کړل، غار حراء د مکے مکرمے نه مشرق طرفته یو غر کنبی موجود وو چه نبی کریم ﷺ به کله مسلسل خوشپه هلته وو، او د الله تعالی بندگی به ئے کوله، دلته د رمضان د میاشته (۲۱) یوډشتمه نیټه وه، نبی کریم ﷺ غار حراء کنبی وو، خلوینبت کاله عمر ئے پوره شوه وو چه جبریل علیه السلام ورله راغے، ورته ئے ووئیل : اُوایه! نبی کریم ﷺ ورته ووئیل : زه لوستلونکے نه یم، دغه خبره جبریل علیه السلام درے ځل دوهر او

کرہ، لیکن نبی کریم ﷺ ورلہ هغه جواب ورکولو چه زه لوستونکی نه یم، په دریم خُل جبریل علیه السلام ووتیل: [اِقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ] {العلق: ۵} ترجمه: اولوله په مدد د نوم د رب ستا هغه ذات چه پیدائش ئے کرے دے (۱) پیدا کریدے انسان د تکرے د وینے نه، (۲) لوله همیشه او رب ستا ډیر عزت والا دے، (۳) هغه ذات چه تعلیم ئے ورکړیدے په قلم سره، (۴) تعلیم ئے ورکړیدے انسان ته د هغه خیز چه دے پرے نه پوهیدو . هغه ملائک بیا واپس شو، ددے نه پس نبی کریم ﷺ غار کنبې د ایساریدو طاقت ونه لرلو نو کور ته راغے، کله چه د خدیجه بی بی خوا ته ورسیدو نو زړه ئے درزیدو، نبی کریم ﷺ وفرمایل: (زَمْلُونِي، زَمْلُونِي) ما په کمبل کنبې پت کره، ما په کمبل کنبې پت کره، نبی کریم ﷺ ئے په کمبل کنبې پت کرو، تردے پورے چه یره ترے ختمه شوه، بیا ئے ټوله قصه خدیجے رضی الله عنها ته بیان کره،

بیائے ورثہ وویل : زہ پخپل ڄان ویریرم، خدیجے رضی اللہ عنہا ورلہ تسلی ورکړه چه قسم په الله هیچرے به هم الله تعالی تا ناکامه نه کړی ځکه چه ته خپلوی پالے، خلقو سره مدد کوی، بے روزگاره ته کسب لتوے، میلمنو له میلستیا ورکوے، د حق په باره کنبې چه مشکلات راځی هغے کنبې د خلقو مدد کوے . د څو ورځو نه پس نبی کریم ﷺ دوباره غار حراء ته د عبادت دپاره لارو، کله چه د عبادت نه فارغه شو، مکه مکرمے ته واپس راروان وو، په لاره کنبې جبریل علیه السلام کرسی باندے ناست دے، د آسمان او زمکه مینځ کنبې په نظر راځی، جبریل امین ددے آیتونو وحی وکړه : **إِيَّايَهَا الْمُدَّثِّرُ، قُمْ فَأَنْذِرْ، وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ، وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ، وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ، وَلَا تَبْنُنْ تَسْتَكْثِرُ** [المدثر: 6] ترجمه: اے کمبل کنبې انغختونکيه، اودريره نو ويره ورکړه، او خاص د رب خپل لوئی وايه، او جامے خپلے پاके ساته، او هرے پليتنے نه ډډه اوكړه . ددے نه پس د وحی سلسله شروع شوه، پرله پسے وحی راتلله، کله چه نبی کریم

ﷺ د دعوت آغاز وکړو، اول د ایمان په آواز باندے لیک د هغه بی بی خدیجه رضی الله عنها اووئیلو، د الله د وحدانیت گواهی ئے وکړه، او د نبی کریم ﷺ رسالت ته ئے حآن تسلیم کړو، او په اسلام کنبې د ټولو نه اول ئے اسلام قبول کړو، رسول الله ﷺ ددے نه پس د خپل نزدے دوست ابوبکر صدیق سره خبره وکړه، هغه هم خبره ومنله، او ایمان ئے راوړو، ذره برابر شک ئے هم ونکړو، چونکه ابو طالب د نبی کریم ﷺ مور او د نیکه د وفات نه پس پرورش کړے وو، ددے وجے نه چه کله نبی کریم ﷺ په خپلو خپو اودریدو، نو د خپل تره ابو طالب حوی د علی رضی الله عنه د کفالت ذمه واری ئے اخستے وه، پدے ماحول کنبې الله تعالی د علی رضی الله عنه سینه د اسلام دپاره پرانستله، او اسلام ئے قبول کړو، د دوی نه پس د خدیجه رضی الله عنها غلام زیدبن حارثه ایمان راوړو، نبی کریم ﷺ پت پت د اسلام دعوت چلولو، او مسلمانانو خپل اسلام پت کړے وو ځکه که قریشو

تہ بہ پتہ ولگیدہ چہ چا اسلام قبول کرے دے، ہغہ
 لہ بہ ئے سزاگانے ورکولے چہ د اسلام نہ واپس شی .

بنکارہ تبلیغ :

د رسول اللہ ﷺ د پت دعوت چہ کلہ درے کالہ وشو،
 نو د اللہ تعالیٰ د طرفنہ حکم راغے : [فَأُصِدِّعُ بِمَا
 تُؤْمَرُ وَأَعْرِضُ عَنِ الْمُشْرِكِينَ] {الحجر: ۹۴} ترجمہ: پس
 صفا صفا بیان کرہ ہغہ چہ تا تہ حکم کرے
 شویدے د ہغے د بیانولو، او مخ اوگرخوہ د مشرکانو
 نہ .یوہ ورخ رسول اللہ ﷺ صفا غونپئی باندے
 اُودریدو، مکے والو تہ ئے آواز وکرو، ڀیر خلق راجمع
 شول، دے خلقو کنبی د نبی کریم ﷺ ترہ ابو لہب ہم
 موجود وو چہ د اللہ او د رسول پہ دشمنی کنبی د ہر
 چا نہ مخکنبی وو، خلق چہ کلہ راغلل نبی کریم ﷺ
 وفرمایل : کہ زہ تاسو لہ خبر درکرم چہ ددے غرنہ
 ہغہ طرفتہ دشمن دے، تاسو باندے حملہ کوی نو
 تاسو بہ زما خبرہ ومنی، تولو ووئیل : مونرہ تہ نہ ئے
 موندلے مگر ریشتونے او امانت دار، نو رسول اللہ ﷺ

و فرمایا: زہ ستاسو دپارہ یرہ درکونکے یم محکبہی ددے نہ چہ سخت عذاب د اللہ راشی، ددے نہ پس نبی کریم ﷺ اللہ طرفتہ دعوت شروع کرو، او د بت پرستیٰ چہ پہ ہغہ زمانہ کنبہی رواج وو تردید بہ ئے کولو، دغہ حائی کنبہی موجود ابو لہب غصہ شو، وے وئیل : (معاذ اللہ) ہلاک شے، تا مونہر ددے خبرے دپارہ راجع کری یو، اللہ تعالیٰ د ابو لہب پہ بارہ کنبہی داسے آیاتونہ نازل کرل چہ تر قیامتہ پورے بہ لوستلے کیری : [بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ] [تَبَّتْ يَدَا اَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ، مَا اَغْنٰی عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ، سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ، وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ، فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ] {المسد: ۵} ترجمہ: ہلاک شول دوارہ لاسونہ د ابو لہب او ہلاک شو دے، فائدہ ورنکرہ دہ تہ مال دہ او ہغہ خیز چہ دہ گتلی وو، زر دے چہ ورننوخی بہ اور لمبو والا تہ، او بنخہ ددہ چہ راوچتوونکے د خشاکو دہ، پہ ست د ہغے کنبہی رسی دہ د پوستکی د کجورو نہ. نبی کریم ﷺ خپل دعوت باندے کلک ولا ر وو، چرتہ بہ چہ د خلقو اجتماع پہ نظر راتللہ،

ہغوی تہ بہ ئے دعوت ورکولو، د خانہ کعبے خوا کنبی بہ ئے مونخ ادا کولو، او د خلقو پہ اجتماعاتو کنبی بہ شریک کیدلو، او د اسلام پیغام رسولو او دعوت ورکولو دپارہ بہ د مشرکانو بازارونو تہ ورتللو، پیر تکلیفونہ بہ ئے برداشت کول، کومو خلقو بہ چہ ایمان راوړو مشرکانو بہ پیر تکلیفونہ ورکول لکہ چہ سمیہ او یاسر او عمار رضی اللہ عنہم تہ ئے دومرہ سزاگانے ورکړے چہ یاسر او سمیہ رضی اللہ عنہما شہیدان شول، سمیہ رضی اللہ عنہا ہغہ بنخہ دہ چہ پہ اسلام کی اولہ شہیدہ شوے دہ، یاسر رضی اللہ عنہ پہ اسلام کنبی اول د شہادت درجہ حاصلہ کړیدہ، بلال بن رباح حبشی رضی اللہ عنہ تہ ہم امیہ بن خلف او ابوجہل پیرے سزاگانے ورکړیوے، ورتہ بہ ئے وئیل : اے بلالہ ! اسلام پریږدہ، بلال رضی اللہ عنہ پہ اسلا باندے مضبوط وو، امیہ بلال رضی اللہ عنہ پہ زنخیرونو کنبی وترلو، او بہر د مکے مکرمے پہ گرمو شکو کنبی بہ ئے خملولو، او پخپلہ ہم او پہ نور مشرکانو باندے بہ ئے ہم پہ کورو وھلو، د بلال

رضی اللہ عنہ د خولے مبارکے نہ بہ صرف د أحد أحد
 آواز راتللو، یوہ ورخ ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ
 ورباندے تیر شو، نو د امیہ نہ ئے واخستلو او د اللہ
 دپارہ ئے آزاد کړو . پدے مشکل حالت کښې د
 حکمت د وجہ نہ رسول اللہ ﷺ مسلمانان د اسلام د
 ښکاره کولو نہ منع کړې وو، ددے وجے نہ بہ نبی
 اکرم ﷺ د صحابہ کرامو سره په تنهائی کښې
 میلاویدو، کچرته نبی کریم ﷺ ښکاره ملاویدلے نو
 مشرکانو به د هغه او د هغه د دعوت ترمینځ مانع واقع
 کیدلے، او ممکنه وه چه ددے وجہ نہ د دواړه ډلو مینځ
 کښې جنگ راغله وے، چونکه د مسلمانانو تعداد
 هم کم وو، او اسباب د جنگ هم نہ وو، ددے وجے
 نہ نبی کریم ﷺ مسلمانانو ته د اسلام د پټولو حکم
 کړے وو، رسول اللہ ﷺ به د مشرکانو مخکښې د
 تکلیفونو باوجود ښکاره دعوت او عبادت کولو .
حبشو ته هجرت : اسلام چه چا قبول کړے وو، او
 مشرکانو ترے خبر وو نو هغوی ته به ئے ډیر
 تکلیفونه رسول، خاصکر د معاشرے هغه کمزوري

صحابہ کرام رضوان اللہ علیہم اجمعین تہ نو رسول اللہ ﷺ دوی تہ حبشو تہ د نجاشی بادشاہ خوا تہ د ہجرت اجازہ ورکرہ، دا واقعہ د نبوت پہ پنخم کال راغلہ، تقریباً اوویا (۷۰) کسانو د خپلو بنحو او پچو سرہ حبشو تہ ہجرت وکړو، ہجرت کونکو کنبی عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ او د ہغہ کور والا رقیہ د رسول ﷺ لور ورسره ہم پدے سفر کنبی ملگرے وہ، قریشو پورہ کوشش وکړو چہ حبشو کنبی ہم مسلمانان سکون باندے ژوند تیر نہ کړی، نو د نجاشی بادشاہ پہ خدمت کنبی مختلفے دالی وغیرہ پیش کړے، او دا مطالبہ ئے وکړہ چہ دا خلق مکے والوتہ حوالہ کړی، او مکے والو دا الزام ولگوو چہ دا مسلمانان عیسیٰ علیہ السلام او د ہغہ مور تہ بد رد وائی، نجاشی چہ د مسلمانانو نہ د حقیقت پہ بارہ کنبی تیوس وکړو، نو ہغوی جواب کنبی قرآن ولوستلو ہغہ چہ د عیسیٰ او مریم علیہما السلام پہ بارہ کنبی نازل شوی وو، نجاشی چہ قرآن کریم واوریدو نو د مسلمانانو د خبرے تائید ئے وکړو،

مسلمانان ئے مکے والو ته د حواله کولو نه انکار وکړو، او پخپله د ایمان راوړلو اعلان ئے وکړو .

عجیبه واقعه :

دده کال په رمضان کښې رسول الله ﷺ یوه ورځ مسجد حرام ته راغلو، او د ټولو خلقو په مینځ کښې ئے د سورة النجم تلاوت شروع کړو چه قریش هم گنړ تعداد کښې موجود وو، دے کافرانو مخکښې چرته هم د قرآن کریم تلاوت نه وو آوریډلے حکه دوی خپل مینځ کښې دا لوظ کړے وو چه محمد ﷺ ته به غوړ نه ږدو، کله چه ناساپی دده خلقو مخکښې د قرآن کریم دده مبارک سورت تلاوت شروع شو، دده په غوړونو ږیر عجیبه ولکیدو او قرآن ته غیر اختیاری متوجه شو، کله چه رسول الله ﷺ دده آیت (فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا) النجم : ۲۶) ترجمه: د خپل رب مخکښې سجده وکړئ او د هغه عبادت وکړئ .

رسول الله ﷺ سجده وکړه نو ټول په ټوله بے اختیاره په سجده باندے پریوتل .

هر قسم تعلق پریکول: قریشو ہمیشہ دپارہ د نبی کریم ﷺ د دعوت هر قسمه مخالفت کولو، او هرہ ورخ به ئے نوی نوى انداز کنبې تکلیفونه ورکول، دهمکیانے به ئے ورکولے، کله کله لالچ د مال او د بنخے ورکولو، دے ټولو تکلیفونو به مسلمانان په خپل باندے مضبوطول، او د ایمان والو تعداد به ورخ په ورخ زیاتیدو، نو کفرانو د مسلمانانو خلاف یو نوے محاذ پرانستلو، خپل مینخ کنبی ئے یوه معاهده ولیکله، ټولو پدے اتفاق وکړو، او خانه کعبه کنبې ئے آویزانده کړه، چه د مسلمانانو او بنو هاشمو سره به هر قسمه تعلقات ختم کړے شی، د دوی سره اخستل، خرخول، نکاح، او هر قسمه تعاون به ختم کړے شی، مسلمانان مجبوراً د مکے مکرمے نه بهر شعب ابی طالب ته نقل شول، پدے خائ کنبې مسلمانو ته ډیر تکلیف وو، لوربه او نور ډیر مشکلات وو، کوم مسلمانان چه مالداره وو، هغوی خپل ټول مال په نورو مسلمانانو باندے خرچه کړو لکه خدیجه رضی الله عنها، او دوی ته مرضونه ولگیدل، او ډیر

خلق مرگ ته نزدے شول، لیکن ددے هرڅه باوجود مسلمانان مضبوط وو، او صبر ئے کولو، یو تن هم د خپل دین نه روستو نه شو، دا سلسله تر درے کالو پورے وه، تر دے چه قریشو کنبې خو مشرانو ددے خلاف آواز اوچت کړو، دا خلق د بنو هاشم نزدے رشته دار وو، هغوی ښکاره ددے اعلان مخالفت وکړو، کله چه دا معاهده د خانه کعبے نه رابهر کړه، معلومه شو چه چینجو ټول کاغذ خورلے وو، صرف د الله نوم باقی وو، پدے طریقه سره د مشکل وخت ختم شو، بنو هاشم او مسلمانان مکے مکرمے ته واپس راغلل، لیکن قریشو په مسلمانانو باندے د ظلمونو سلسله جاری وساتله .

د غم کال : د شعب ابی طالب د راتلونو په پس ابو طالب بیمار شو د نبی کریم ﷺ تره صاحب فراش شو، خو ورځے تیرے شوے نوے چه ابو طالب باندے د مرگ علامے ښکاره شوے، رسول الله ﷺ د تره سر طرفته کیناستو، د مرگ نه مخکښې ئے ترے د لاله

الا الله د اقرار مطالبه کوله، لیکن بل طرفته کافران رشته دار خاصکر ابوجهل د اسلام د قبلولو نه منع کولو او ورته ئے وئیل چه ته د خپل پلار نیکه دین پریردے، د عبد المطلب د دین نه مخ آروے، تردے چه ابو طالب د شرک په حالت کښې وفات شو، رسول الله ﷺ ته د ابو طالب په وفات باندے ډیر غم ورسیدو، حُککه چه د شرک په حالت کښې وفات شو، د ابو طالب د مرگ نه دوه میاشته پس خدیجه رضی الله عنها وفات شوه چه رسول الله ﷺ ته ډیر غم ورسیدو، ددے دواړو د وفات نه پس مشرکانو نبی کریم ﷺ باندے تکلیفونه نور هم ډیر کړل .

طائف ته سفر: د قریشو سرکشی فرعونیت او مسلمانانو ته تکلیف ورکول د حد نه ډیر شوو نبی کریم ﷺ طائف ته د سفر کولو اراده وکړه، کیدے شی الله تعالی هغوی ته هدایت وکړی طائف ته تلل خه آسان نه وو، یو خو د طائف لار په غرونو کښې مشکله وه، او بل د طائف والو د طرفنه جواب انتهای

تکلیف والا وو، دے خلقو د نبی کریم ﷺ پہ خبرہ
 ہیخ پرواہ ونکرہ بلکہ بدے بدے خبرے ئے ورتہ
 وکرے، او ماشومان ئے ورپسے کرل پہ کانپرو ویشتلو
 تردے پورے چہ د نبی کریم ﷺ پنے مبارکے د
 وینونہ دکے شوے پدے مشکل حالت کنبی نبی
 کریم ﷺ مکے مکرمے تہ د واپس تللو فیصلہ وکرہ،
 رسول اللہ ﷺ ڀیر زیات خفہ او غمجن وو، پدے
 وخت کنبی جبرئیل علیہ السلام سرہ د غرونو
 ملائک راغلو، جبرئیل علیہ السلام وفرمائیل: (وَقَدْ
 بَعَثَ إِلَيْكَ مَلَكَ الْجِبَالِ لِتَأْمُرَهُ بِمَا شِئْتَ). ترجمہ: یقینا اللہ
 تعالیٰ د غرونو والا ملائک تاتہ الریزلے دے دے دپارہ
 چہ تہ ورتہ حکم وکرے خہ چہ ستا خوخہ وی،
 ملائک ووئیل: (إِنْ شِئْتَ أَنْ أُطِيقَ عَلَيْهِمُ الْأَخْشَبِينَ) اے
 محمد ﷺ کہ ستا خوخہ وی زہ بہ دے قوم باندے دا
 دوہ غرونہ یوخی کرم . نبی کریم ﷺ جواب ورکرو:
 (بَلْ أَرْجُو أَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ مِنْ أَصْلَابِهِمْ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ وَحْدَهُ لَا
 يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا). بلکہ زما دا امید دے چہ اللہ تعالیٰ بہ د
 دوی پہ نسلونو کنبی داسے خلق پیدا کری چہ د اللہ

تعالیٰ عبادت به کوی او د الله تعالیٰ سره به هیڅوک نه شریک کوی، حالانکه نبی کریم ﷺ ته ددے خلقو د طرفنه ډیر تکلیف رسیدلے وو لیکن د هغه باوجود هم نبی کریم ﷺ د خپل قوم په باره کښې د شفقت او د صبر مظاهره وکړه.

د سپوږمۍ دوه ټکرې کیدل :

د مکے مشرکانو به بار بار د رسول الله ﷺ نه د معجزاتو مطالبه کوله، داسے معجزه راوړه چه هغه سره زمونږ ستا په نبوت یقین راشی، دا مطالبه به ئے بار بار کوله، یو ځل ئے دا مطالبه هم وکړه چه دا سپوږمۍ دوه ټکرې کړه، نبی کریم ﷺ د الله تعالیٰ نه دعاء وکړه، الله تعالیٰ سپوږمۍ دوه ټکرې کړه، چه قریشو تر ډیر وخت پورے کتله، ددے باوجود ئے د ایمان راوړلو نه انکار وکړو، بیا ئے ووئیل چه محمد (ﷺ) مونږ باندے جادو وکړو، یو سړی ووئیل که محمد (ﷺ) تاسو باندے جادو کړے دے نو ټولو خلقو باندے خو جادو نشی کولے، نو قریش د بهر نه

د راتلونکو خلقو انتظار کولو کله چه د بهر نه مسافر راغلل نو د هغوی نه ئے تپوس وکړو، هغوی جواب ورکړو چه او مونږ دا واقعه لیدلے ده، ددے بنکاره معجزے باوجود هم مشرکان په خپل کفر باندے مضبوط وو .

د اسراء او معراج واقعه: د طائف نه رسول الله ﷺ ډیر د غم په حالت کښې راواپس شوے وو، ددے نه مخکښې ابو طالب وفات شو، ورپسے خدیجه رضی الله عنها وفات شوے وه، او مشرکانو ظلمونه هم د حد نه ډیر شوی وو، نبی کریم ﷺ لره غمونو د هر طرفه راگیر کړے وو، داسے حالت کښې د الله تعالی د طرفه د اطمینان او سکینه اسباب راغلل، یوه شپه نبی کریم ﷺ آرام کولو چه جبریل علیه السلام د براق سره راغلو، براق د آس پشان حیوان وو، د بجلی پشان تیز رفتار وو، نبی کریم ﷺ پدے سورلی باندے کیناستولے شو او فلسطین ته بیت المقدس ته بوتلله شو، د هلته نه نبی کریم ﷺ آسمانونو ته سفر وکړو چه

پدے سفر کنبی نبی کریم ﷺ د الله تعالى د قدرت
 ډیرے ننبے ولیدلے، پدے سفر کنبی پنخه مونخونه
 فرض شو، او په دے شپه واپس مکه ته راغلو، او د
 نبی کریم ﷺ زړه مطمئن او مضبوط شوه وو، ددے
 په باره کنبی الله تعالى فرمائی: [سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى
 بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى
 الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
 الْبَصِيرُ] {الإسراء: 1} ترجمه: پاکی ده الله تعالى لره (د
 هر قسم شرک او د عیبونو نه) هغه ذات دے چه بو
 ئے تلو بنده خپل په ټکره د شپه کنبی د مسجد حرام
 نه تر مسجد اقصی پورے، هغه چه برکات اچولی دی
 مونږ چاپیره د هغه نه، دپاره ددے چه او بنایو مونږ ده
 ته د ننبو د قدرت او د توحید زمونږ نه، یقینا الله تعالى
 هر څه آوری او هر څه وینی . په بله ورځ نبی کریم
 ﷺ خانه کعبه سره کیناستو او خلقو ته ئے د تیرے
 شوه شپه حالات بیانول، کافرانو د نبی کریم ﷺ د
 خبرے تکذیب وکړو، خداگانے ئے کولے، یو تن
 ووئیل چه ته بیت المقدس ته تلله ئے نو مونږ ته د

هغه شکل بیان کرہ، مقصد ئے د نبی کریم ﷺ دروغجن ثابتول وو، الله تعالیٰ بیت المقدس د نبی کریم ﷺ د سترگو مخکبني را اوجت کړو، د مشرکانو د ټولو ټپوسونو جواب ئے ورکړو، مشرکانو پدے خبره یقین ونکړو، د بل دلیل مطالبه ئے وکړه دویم دلیل نبی کریم ﷺ ورته وویل چه لاره کبني یوه قافله مکه مکرمة ته راتلله، نبی کریم ﷺ د هغه ټول احوال بیان کړل چه خومره اونیان دی، خو ورخو کبني به راورسی، لیکن ددے هرڅه باوجود کفار په خپل ضد باندے کلک وو، په بله ورځ جبرئیل علیه السلام راغے او نبی کریم ﷺ ته ئے د مونځونو طریقه او وختونه وښودل، اول صرف سهار دوه رکعاته او د ماسخوتن دوه رکعاته مونځ فرض وو، پدے موقعه نبی کریم ﷺ خپل دعوت صرف د بهر نه راتلونکی خلقو دپاره خاص کړے وو چه مکه والا د اسلام په خلاف قسم خوړلے وو، د بهر نه راتلونکی ته به ئے د پناه اخستلو په باره کبني هم خبره کوله چه ما له په خپل ملک کی پناه را کړئ، او اسلام به ئے د هغوی

مخکنبی پیش کولو، او وضاحت به ئے ورته کولو، بل طرفته به ابولہب د نبی کریم ﷺ شاتہ روان وو، او خلق به ئے د نبی کریم ﷺ د دعوت نہ منع کول، یو خل خہ کسان د مدینے (یثرب) نہ حج له راغلی وو، نبی کریم ﷺ ورته دعوت ورکړو، هغوی د نبی کریم ﷺ خبرے ته خہ غور کینسودو، او په نبی کریم ﷺ باندے ایمان راوړلو کنبی متفق شو، او ایمان ئے قبول کړو، مدینے والو د یهودو نہ آوریدلی وو چه آخره زمانه کنبی به یو نبی راخی کله چه نبی کریم ﷺ دوی ته دعوت ورکړو نو دوی ووئیل چه دا هغه آخری نبی کریم دے، هسے نه چه یهود رانه مخکنبی نہ شی، دا شپږ کسان وو، بل کال باندے د مدینے نه دولس (۱۲) کسان راغلل، نبی کریم ﷺ ورسره مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہ ولیرلو چه مدینے والو ته قرآن ونبائی، او د دین احکام ورته ونبائی د اللہ تعالیٰ په مدد سره مصعب رضی اللہ عنہ مدینے والو باندے بنه محنت وکړو، یو کال پس مکے مکرمے ته واپس راغلو سره د مدینے والو نه دوه اوویا (۷۲) سپری او بنخے

راغلل، دا خلق د نبی کریم ﷺ سره میلاو شول، دوی د نبی کریم ﷺ سره ددین په نصرت باندے بیعت وکړو، او ددے نه پس مدینے ته واپس شول .

د اسلام د دعوت نوے محاذ :

د حق او حق پرستو دپاره مدینه نوے امن والا خائے پیدا شو، مسلمانانو هلته هجرت شروع کړو، او دلته د مکے مشرکانو دا کلک عزم کړے وو چه مسلمانان د هجرت نه منع کړی، مهاجرینو ددے وجه نه قسما قسم تکلیفونه برداشت کړل، مسلمانانو به د قریشو د یرے نه پټ پټ هجرت کولو، ابوبکر صدیق رضي الله عنه به بار بار د نبی کریم ﷺ نه د هجرت اجازت غوښتلو لیکن نبی کریم ﷺ به ورته دا خبره کوله چه جلتی مه کوه، کیدے شی الله تعالی تاله ملگرے پیدا کړی، تردے چه ډیرو مسلمانانو هجرت وکړو چه قریشو ته معلومه شوه چه د مسلمانانو طاقت مدینه کښې پیدا شو، د نبی کریم ﷺ د دعوت د ترقی نه یریدل، خپل مینخ کښې دوی

مشوره وکړه چه معاذ الله نبی کریم ﷺ به قتل کړو، پدے خبره متفق شو، ابو جهل مشوره ورکړه چه د هرے قبیلے نه به یو یو ځوان له توره ورکړو، په یو ځل به حمله وکړی، بیا بنو هاشم به د چا چا سره دشمنی کوی، الله تعالی د مشرکانو ددے سازش خبر نبی کریم ﷺ له ورکړو، د الله تعالی د حکم نه بعد نبی کریم ﷺ د ځان سره ابوبکر صدیق کړو، او د سفر کولو اراده ئے وکړه، د شپے علی رضی الله عنه ئے پخپله بستره باندے سملولو، مشرکان راجمع شول، د نبی کریم ﷺ د کور نه ئے گیره واچوله، د نبی کریم ﷺ د راوتلو په انتظار وو چه نبی کریم ﷺ د دوی په صفونو کنبې راووتلو او په سرونو ئے ورله خاورے واچولے او دوی ته هیڅ پته ونه لکیده، پدے طریقہ نبی کریم ﷺ د ابو بکر رضی الله عنه خوا ته راغلو، د مدینے په سفر د کور نه یوځای روان شول، اول غار ثور ته لاړل، دلته قریشو د صبا پورے انتظار کولو چه کله د بسترے نه علی رضی الله عنه پاسیدو، مشرکان حیران شول، دوی د علی رضی الله عنه نه د نبی کریم ﷺ په

بارہ کنبی تپوس کولو خو هغه حال نہ وئیلو، علی رضی اللہ عنہ ئے ووهلو لیکن خہ فائدہ ئے ونکرہ، نو مشرکانو هر طرفته کسان خوارہ کرل، اعلان ئے وکرو چہ چا چہ نبی کریم ﷺ ژوندے یا معاذ اللہ مر راورو، سل (۱۰۰) اونبان انعام دے، مشرکان تر غار ثور پورے ورورسیدل، کچرتہ یو تن خپلو نبیو طرفته کتلی وے نو دوی به ئے لیدلی وے، ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ سرہ د نبی کریم ﷺ پہ بارہ کنبی غم ډیر شو، نبی کریم ﷺ وفرمایل : (مَا ظَنَنْتَ يَا اَبَا بَكْرٍ بِاٰثْنَيْنِ اللّٰهِ تَاللّٰهُمَا، لَا تَحْزَنُ اِنْ اللّٰهُ مَعَنَا) . ترجمہ : اے ابوبکر! ستا خہ خیال دے د هغه دوہ کسانو پہ بارہ کنبی چہ اللہ ئے دریم دے، مه خفه کیرہ اللہ تعالیٰ زمونږ سرہ دے . مشرکانو دوی ونه لیدل او نبی کریم ﷺ د ابوبکر صدیق سرہ پہ غار کنبی درے ورخے تیرے کرے، دے نه پس مدینے ته روان شو، لاره ډیره لویه وه، او گرمی ډیره سخته وه، په دویمه ورخ د دوی تیریدل یه یوه بنځه وشو چہ د ام معبد په نوم باندے وه، دوی د هغه نه د خوراک څښاک طلب

وکړو، د بنځې سره هیش نه وو، یوه کمزورې بیزه د خیمې یو طرف کښې وه چه د کمزورتیا د وجې نه څر له نه شوه تللې، او یوه قطره پي هم پکښې نه وو، نبی کریم ﷺ د هغه بیزې خوا له لارو، د هغې غولانزه ئې په لاسونو مسح کړه، د هغې نه پي روان شو، یو لوبښې ئې ډک کړو، دا حالت چه ام معبد ولیدو، حیرانه شوله، ټول پي وڅښکل، دوباره ئې بیا لوبښې ډک کړو، هغه ئې د ام معبد سره پرېښودو او سفر باندې روان شول. دلته مدینې والا هره ورځ د مدینې نه بهر راوځي او د نبی کریم ﷺ انتظار کوي کله چه نبی کریم ﷺ مدینې ته راغلو نو ټولې مدینې والو د خوشحالی د وجې د مرحبا مرحبا آوازونه کول، نبی کریم ﷺ د مدینې جنوب کښې اقع قباء کښې دیره شو، څلور ورځې هلته وو، او د مسجد قباء بنیاد ئې کینودو، په اسلام کښې اولنې مسجد دا دے، په پنځمه ورځ نبی کریم ﷺ مدینې طرفته روان شو، ډیرو انصارو صحابه کرامو دا کوشش کولو چه د نبی کریم ﷺ د میلستیا شرف حاصل کړي، د اوسنې

مہار ئے نیولے وو، نبی کریم ﷺ ددے خلقو د جذباتو شکریہ ادا کولہ او دا بہ ئے وئیل : (دَعُوها فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ) دا اوخہ پریدی، دیتہ امر کرے شویدے، اُونبہ لاپہ خپل خائ کنبی کیناستلہ، بیا پاسیدہ بل خائ تہ مخکی شوہ، بیا ئے خپل خائ تہ وکتل نو پاسیدہ او بیرتہ خپل مخکني خائ تہ راواپس شوہ، او کیناستلہ، نبی کریم ﷺ ترے کوز شو، او دغہ خائ ئے د مسجد دپارہ منتخب کرو، رسول اللہ ﷺ د ابو ایوب انصاری کور کنبی میلہ شو، علی رضی اللہ عنہ درے ورخو پورے مکہ کنبی ایسار شو چہ د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم امانتونه وسپاری، بیا مدینے تہ راغلو، قباء کنبی د رسول اللہ ﷺ سرہ میلاو شو .

نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہ مدینہ کپ ژوند: کوم خائ چہ د نبی کریم ﷺ اُونبہ ناستہ وہ ہغہ زمکہ ئے واخستہ، او مسجد نبوی ئے آباد کرو، رسول اللہ د مهاجرینو (چہ د مکے نہ د نبی کریم ﷺ سرہ راغلی وو) او انصارو (د مدینے خپل اوسیدونکی

مسلمانان چہ مهاجرینو لہ ئے پناہ ور کرے وہ) ترمینخ
 رورولی جو پرہ کرہ، د یو انصاری او یو مهاجر رورولی
 ئے قائمہ کرہ چہ د ہغہ مال کنبی ہم شریک وو،
 پدے طریقے سرہ مهاجرین او انصار یو خائ کار
 شروع کرپو، پدے سرہ رورولی نورہ ہم مضبوطہ شوہ،
 د مکے مشرکان او د یہودو د مخکنبی نہ تعلقات
 موجود وو، مشرکانو د یہودو پہ ذریعہ مسلمانانو کنبی
 جدا والے راوستلو، او کوشش ئے کولو، او مشرکانو
 دہمکیانے ورکولے چہ مونرہ مسلمانان ختموو،
 مسلمانان د بھرنی دشمن (قریشو) او کورنی دشمن
 (یہود) نہ خطرہ کولہ، حالات دومرہ سخت شو چہ
 صحابہ کرام رضوان اللہ علیہم اجمعین بہ د خان سرہ
 اسلحہ د خوب پہ حالت کنبی سرتہ ایخودلہ، داسے د
 تکلیف پہ حالت کنبی اللہ تعالیٰ د جہاد حکم
 نازل کرپو، رسول اللہ ﷺ د مجاہدینو دستے یو طرف او
 بل طرف تہ لیبرل شروع کرل، چہ د دشمن پہ نقل او
 حرکت باندے نظر ولری، ددے سرہ نبی کریم ﷺ پہ
 تجارتی قافلہ باندے ہم حملہ کول شروع کرل، چہ

مشرکانو ته د مسلمانانو د طاقت احساس وشي، او کافران هم د پرامن اوسیدلو خبرے ته مجبوره شي، او مسلمانان په آزادئ سره د اسلام دعوت وکړي، دده سره نبی کریم ﷺ د بعضو قبائلو سره معاهدے هم کړے وے.

جنگ بدر:

رسول الله ﷺ دا فیصله وکړه چه د شام نه د مشرکانو راتلونکی قافلے ته لار ونيولے شي، نبی کریم ﷺ د ځان سره درے سوه دیارلس (۳۱۳) صحابه کرام روان کړل، دوی سره صرف دوه آسونه او اوویا (۷۰) اُونبان وو، د قریشو تجارتي قافله کنبې هزار (۱۰۰۰) اُونبان وو چه مشرئ اَبوسفیان کوله، ورسره صرف څلویښت (۴۰) کسان وو، اَبوسفیان ته معلومه شوه چه مسلمانان حمله کوی هغه مکه والا د حالاتو نه خبر کړل، او د مدد اپیل اے وکړو، او پخپله بله لار باندے روان شو، او د مسلمانانو د حملے نه اے ځان بچ کړو، دلته ابو جهل د مکه د قریشو نه زر (۱۰۰۰) جنگیانو سره د

جنگ په نیت روان شو، ابوسفیان استازې ولیرلو چه قافله بچ شوه، تاسو واپس شی لیکن ابوجهل د واپسې نه انکار وکړو او خپل سفر ئے جاری وساتلو. رسول الله ﷺ ته چه خبر وشو چه مشرکان د جنگ دپاره راروان دی، د صحابه کرام رضوان الله علیهم اجمعین سره ئے مشوره وکړه، اتفاق پدے خبره راغے چه د مشرکانو سره جنگ وکړے شی، او مقابله ورسره وکړے شی، دویم کال د هجرت د رمضان المبارک په اولسمه ورځ باندے د دواړو لښکرو مقابله وشوله، ډیر سخت چنگ وشو، بالآخر مسلمانانو ته میدان پاتے شو، او مشرکان وختیدل خوارلس (۱۴) مسلمانان شهیدان شول، او اوویا (۷۰) مشرکان مردار شول، او اوویا (۷۰) قیدیان شول، پدے ورځو کښې رقیه بنت رسول الله ﷺ وفات شوه چه د عثمان بن عفان رضی الله عنه په نکاح کښې وه، د نبی کریم ﷺ په سفارش عثمان رضی الله عنه مدینه کښې پاتے شوه وو، جنگ بدر کښې نه وو شریک شوه، د خپلے ناروغه بی بی خدمت ئے کولو، نبی کریم ﷺ د جنگ

بدر نہ پس د خپلے دویمے لورام کلثوم رضی اللہ عنہا نکاح د عثمان رضی اللہ عنہ سره وکړه، ددے وجہ نه عثمان رضی اللہ عنہ ته ذو النورین وئیلے شی چه د رسول اللہ ﷺ دوه لونږه د هغه په نکاح کښې یوه پس د بله نه راغله وے، د جنگ نه پس مسلمانان مدینه ته خوشحاله راواپس شول، د اللہ مدد میلاو شو، قیدیان ئے راوستل، مال غنیمت میلاو شو، قیدیانو کښې بعضو نقده فدیہ ورکړه او ځان ئے خلاص کړو او د چا فدیہ دا مقرر شوه چه د مسلمانانو لس ماشومانو ته به لیکل لوستل ورزده کوی

جنگ احد

د: جنگ بدر نه پس پوره یو کال روستو د مسلمانانو او کفارو مینځ کښې دا جنگ وشو، د جنگ بدر بدل اخستلو دپاره مشرکانو درے زره (۳۰۰۰) لښکر تیار کړو اووه سوه (۷۰۰) مسلمانانو د هغه مقابله وکړه، په اول د جنگ کښې مسلمانانو ته فتحه نصیب شوه، کافرانو میدان پرېښودو، مگر دوباره راواپس شو، او د

غندیئ (جبل رماة) د طرفنه ئے په مسلمانانو باندے حملہ وکړه، دا هغه غروو چه رسول الله ﷺ ورباندے غشی ویشتونکی پنخوس کسان مقرر کړی وو، د غنیمتونو د جمع کولو دپاره دوی راکوز شو، ددے وجے نه مسلمانانو ته د کفارو د طرفنه تکلیف ورسیدو.

جنگ خندق: د جنگ أحد نه پس د یهودو یو وفد مکے والو له لارو او د مسلمانانو خلاف په مدینه باندے د حملے ترغیب ئے ورکړو، او د هر قسمه امداد وعده ئے ورسره وکړه، مشرکانو د یهودو خبره ومنله، بیا د یهودو نورو قبائلو پسه هم لارو، او د مسلمانانو په خلاف ئے جنگ ته تیار کړل، هغوی هم اتفاق وکړو، د هر طرفنه کافرانو او مشرکانو د مدینه په طرف روان شو، تقریبًا د لسو زرو (۱۰۰۰۰) لښکر په مدینه منوره باندے حملہ آور شو، نبی کریم ﷺ د دشمن د سازشونو نه خبر وو، د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه ئے مشوره واخستله، سلمان فارسی رضی

اللہ عنہ دا مشورہ ورکړه چه د مدینے منورے کوم طرف ته چه غرونه نشته هغه طرف ته به خندق وکنستله شی . ټول مسلمانان د خندق په کنستلو کښې شریک شو، ددے وجے نه زرتزره منصوبه مکمل شوه، ددے په نتیجه کښې مشرکان د مدینے نه بهر د یو میاشت پورے په خیمو کښې اوسیدل، خندق باندے ورتلل ورته گران وو، آخر کښې اللہ تعالی تیزه سیلئ راولیرله، او د مشرکانو خیمے ئے والوزولے، کافرانو باندے یره راغله، او په جلتئ سره خپلو علاقو ته واپس شول، اللہ تعالی ټولو لښکرو له په یواځے شکست ورکړو، او د مسلمانانو مدد ئے وکړو .

د مکه فتح : په اتم کال د هجرت باندے رسول الله ﷺ فیصله وکړه چه په مکه مکرمه باندے حمله وکړی، په لسم (۱۰) د رمضان المبارک باندے د لس زره (۱۰۰۰۰) مجاهدینو سره روان شو، او بغیر د جنگ نه مکه مکرمے ته داخل شو، ځکه چه قریشو اسلحه ایښودلے وه، اللہ تعالی د مسلمانانو مدد وکړو، نبی

کریم ﷺ مسجد الحرام ته داخل شو، د کعبه الله طواف ئے وکړو، بیا کعبے ته دننه ورغلو، او دوه رکعاته مونخ ئے وکړو، او بیا هغه ټول بُتان ئے مات کړل کوم چه خانه کعبه کښې وو، بیا د خانه کعبه په دروازه کښې ودریدو او لاندے قریش ولاړ وو، د خپلے فیصلے انتظار ئے کولو، رسول الله ﷺ مشرکانو ته وویل : چه تاسو څه سوچ کوئ چه زه به تاسو باندے د څه فیصله کونکے یم ؟، ټولو جواب ورکړو چه مونږ ستا نه د خیر خواهی امید ساتو ځکه چه ته زمونږه عزتمند ورور ئے، او د عزتمند ورور ځوی ئے . رسول الله ﷺ ورته وویل : تاسو ټول آزاد یی، رسول الله ﷺ د معافئ یو مثال قائم کړو چه خپلو دشمنانو ته ئے عامه معافی وکړه، د مکے د فتح نه پس خلق ډلے ډلے په اسلام کښي داخلیدل شروع شو، په لسم (۱۰) کال د هجرت چه رسول الله ﷺ آخري حج کوونو د یو لاکه (۱۰۰۰۰۰) نه زیات صحابه کرام ورسره وو، د حج نه پس واپس مدینے منورے ته راغے .

د بھر نہ د وفدونو راتل او بادشاہانو ته خطونہ :

د نبی کریم ﷺ نبوت گیر چاپیره خور شوے وو، د هر طرفنه خلق دلے دلے د مدینے په طرف راتل، او اسلام کښې داخلیدل، بل طرفته نبی کریم ﷺ د قبیلو مشرانو او بادشاہانو ته دعوتی خطونہ لیرل شروع کړل، بعضو دعوت قبول کړو، په اسلام کښې داخل شو، بعضو د خط احترام وکړو، او هدایا ئے راولیرلے، خو اسلام ئے قبول نکړو، او بعضو د خط د وجے نه ډیر غصه کښې راغلل او د نبی کریم ﷺ خط مبارک ئے شهید کړو، لکه دا کار د فارس بادشاہ کسری وکړو، رسول الله ﷺ ورته بدعاء (بنیرے) وکړے : (اللَّهُمَّ مَرِّقْ مُلْكَهُ) (اے الله ! بادشاہی ورله ټکړے ټکړے کړه). خو ورځے پس خپل ځوی مړ کړو، او بادشاہی ئے ترے واخستله، دغه رنگه د مصر بادشاہ مقوقس مسلمان خو نه شو لیکن د رسول الله ﷺ د استازی ډیر احترام ئے وکړو، او هغه

سرہ ئے ڊیرے هدایا نبی کریم ﷺ له راواستولے، او دغه شان حالت د روم د بادشاه قیصر هم وو، هغه هم د رسول الله صلي الله عليه وسلم د خط خکله جواب ورکړو، او د خط اکرام ئے وکړو او قاصد ته ئے هديي ورکړے. او د بحرین حاکم منذر بن ساوی واقعه داسه وه چه کله ورته د رسول الله ﷺ خط میلاو شو، دا خط ئے بحرین والو ته بیان کړو، بعضو اسلام قبول کړو او بعضو انکار وکړو.

د نبی کریم صلي الله عليه وسلم وفات :

رسول الله ﷺ چه د حج نه واپس شو، نو دوه یا یوه نیمه میاشت پس د بیماری ابتداء وشوه، او ورځ په ورځ بیماری زیاتیدله تر دے چه د مونځ امامت نه معذور شو، نو ابوبکر صدیق رضی الله عنه ته ئے د امامت امر وکړو چه خلقو ته مونځ کوه، د هجرت یولسم (۱۱) کال د ربیع الاول په دولسمه (۱۲) نیټه د گل په ورځ د رسول الله ﷺ روح مبارک د دنیا نه سفر وکړو، پدے وخت کنبې د رسول الله ﷺ عمر مبارک درے شپيته

(۶۳) کالہ وو، صحابہ کرام رضوان اللہ علیہم اجمعین
 چہ خبر شو، ڀیر د غم او پریشانی حالت وو، خوڪ
 دے خبرے منلو ته تیار نه وو، بالآخر ابو بڪر
 صدیق رضی اللہ عنہ خطبہ وکړه، مسلمانانو ته ئے د
 تسلی خبرے وکړے، چہ رسول اللہ ﷺ یو بشر وو، او
 هر بشر باندے به مرگ راځی، ددے نه پس صحابہ
 کرام مطمئن شو، او رسول اللہ ﷺ له ئے غسل ورکړو،
 او د عائشے رضی اللہ عنہا په کوټه کنبې ئے دفن
 کړو، رسول اللہ ﷺ د نبوت نه مخکښې څلویښت کاله
 (۴۰) مکه مکرمه کنبې اوسیدلو او دیارلس (۱۳) کاله
 د نبوت نه پس مکه مکرمه کنبې وو، او مدینه منوره
 کنبې رسول اللہ ﷺ لس (۱۰) کاله اوسیدلے دے، د
 رسول اللہ ﷺ د وفات نه پس په اتفاق سره د
 مسلمانانو اول خلیفه ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ
 مقرر شو.

د رسول اللہ ﷺ حلیه مبارکه :

د نبی کریم ﷺ قد درمیانہ وو نه ډیر لوی او نه ډیر ټیټ

وو، تول اندامونہ ڊیر مناسب، فراخہ سینے والا وو، خائستہ مخ، سپن رنگ والا چہ کلابی کربنہ پکبئی خلیدلے، غونڊ مخ، تورے سترگے، باریکہ پوزہ، خائستہ خولہ، گنرہ گیرہ، خائستہ خوشبودار جسم، نرم نرم اندامونہ، انس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ ما مشك او عنبر او بلہ خوشبوئی د نبی کریم ﷺ د خوشبوئی نہ خائستہ نده موندلے، د نبی اکرم ﷺ لاس مبارک ڊیر نرم وو، تر او تازہ خندیدونکے مخ، خائستہ آواز، مختصرے خبرے، د رسول اللہ ﷺ پہ بارہ کبئی انس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ نبی کریم ﷺ د هر چا نه خائسته، د هر چا نه زیات سخاوت والا، او د هر چا نه زیات بهادر وو.

د رسول اللہ ﷺ اخلاق مبارک:

رسول اللہ ﷺ یو بهادر ا او با ہمتہ انسان وو. علی رضی اللہ عنہ فرمائی. چہ کلہ جنگ بہ گرم شو او خلق بہ یوبل کبئی گدوڊ شو مونرہ بہ رسول اللہ ﷺ تہ رامنډہ کولہ رسول اللہ ﷺ د ټولو نہ زیات سخاوت کونکی وو.

داسی چرته ندی شوی چه د رسول الله ﷺ چا شه غوښتلی وی او هغه ورته انکار کړی وی ، رسول الله ﷺ ډیر د صبرناک او با وقاره مزاج والا انسان وو ، د خپل ځان دپاره چری انتقام ندی اغستلی . او نه د خپل ذات دپاره په چا باندی غصه کړی ده . او که د الله تعالی مقرر شوی حدود به مات شول د الله تعالی د خطر ه دهغی انتقام به اغستلو ، حق معامله کښی به خپلوان غریبانان او مالداره ټول د رسول الله ﷺ په نظر کښی ټول برابر وو، او دا تعلیم امت ته ورکړی دی چه اوچتوالی د یو په بل نشته دی مگر په تقوی باندی. ټول خلق د حقوقو په لحاظ سره برابر دی، د محکینو امتونو د هلاکت سبب هم دا وو چه یو مالداره سړی غلاء وکړه هغه به معاف کړو او غریب سړی باندی به قانون جاری کوو رسول الله ﷺ فرمائل: په الله تعالی قسم . که فاطمة بنت محمد هم غلاء کړی وی ما به دهغی لاس هم پریکووو (صحیح البخاری ۳: ۴۷۵: و مسلم ۱۶۸۸ رسول الله ﷺ په خوراک کښی چرته هم عیب نه راو باسلو . که خوښ به شونو

خوراک به تری وکړو او یا به پرینودلو، کله به یو میاشت دوه میاشتی تیری شوی او د رسول الله ﷺ په کور کښی به اور قدرته بل نشو. د رسول الله ﷺ خاندان والو به په اوبه او کهجورو باندی وخت تیرولو، رسول الله ﷺ به د لوړی د لاس خیتی پوری یو یا دوه کانږی تړل، د کور په کارونو کښی به د کوروالو سره مدد کولو د بیمارانو بیمار پورس له به ورتللو. عاجزی او تواضع په نبی ﷺ کښی ډیره زیاته وه. غریب سړی او مالدار عام انسان او صاحب حیثیت چابه چه راوبللو راتللو به، د غریب نه د هغه د غربت د وجی نه نفرت نکوو او د بادشاه نه د هغه د بادشاهت د وجی نه یره نکوله، آس، اوین، خر، خچر. هر قسم سورلی باندی سورلی کوله.

د قیامت د ورخی بیان

د ایمان په بنیادی ارکانو کښې یو رکن ایمان بالآخرت دے، انسان تر هغه وخت پورے مؤمن ندے ترڅو چه په هر هغه څه ایمان رانه وړی کوم چه د الله کتاب کښې او د رسول الله ﷺ احادیثو کښې بیان شوی دی . د آخرت په باره کښې علم حاصلول، یادول ډیر ضروری دی چه د انسان د نفس اصلاح وشي، پرهیزگاری، او په دین باندے کلک والے او نور خائسته صفات انسان کښې پیدا شي، دے دپاره د مرگ یاداشت ډیر ضروری دے، د مرگ او د مرگ نه پس راتلونکي حالتو نه غفلت انسان کښې په گناه باندے جرأت پیدا کوی، الله تعالی د هغه ورځے په باره کښې فرمائی : [فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا] {المزمل: ۱۷} ترجمه: نو څنگه به بچ شی تاسو که چرے کفر (انکار) کوئ د هغه ورځے نه چه وبه گرځوی ماشومان بوډاگان . او بل ځای الله تعالی فرمائی : [يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ

زُلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ. يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلَّ
 مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى
 النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ [الحج: ٢]
 {الحج: ٢} ترجمہ: اے خلقو! ویرہ کویں در رب خپل نہ،
 یقیناً زلزلہ د قیامت یو خیز دے هیبتناک، پہ هغه
 ورخ چه وبه وینئی تاسو هغه لره چه غافلہ به شی هرہ
 پئی ورکونکے د هغه بچی نه چه پئی ورته ورکوی، او
 وبه غورخوی هر حمل والا حمل خپل، او وینے به ته
 خلقو لره نشه او حال دا چه دوی نه دی نشه لیکن
 عذاب د الله تعالی ډیر سخت دے

د مرگ بیان

د هر ساه لرونکی آخری منزل مرگ دے الله تعالی
 فرمائی: [كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ] {آل عمران: ١٨٥} {هر
 ساه لرونکے به د مرگ خکه کوی} [كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا
 فَانٍ] {الرحمن: ٢٦} {ټول هغه خوک چه په زمکه
 باندے دی، فنا کیدونکی دی} او خپل نبی کریم
 ﷺ ته ئے خطاب کړے دے: [إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ

مَيْتُونِ] {الزُّمَر: ۳۰} ترجمہ: یقیناً ته هم مر کیدونکے
 ئے او یقیناً دوی هم مره کیری .د مرگ په باره کښې
 یو خو ضروری خبرے ذکر کول مناسب گنرم .۱۰ = ډیر
 خلق د مرگ نه غافله دی، حالانکه مرگ یو داسه
 حقیقت دے چه د شک کولو گنجائش نه لری، هر
 مسلمان باندے فرض دی چه خپل مرگ ډیر ډیر
 یادوی، او د هغه دپاره تیارے کوی، د مهلت د
 ختمیدلو نه مخکښې دنیا کښې د عمل صالح په ذریعه
 د آخرت ډیره گټه وکړی،

د الله رسول ﷺ فرمایلي دي : د پنځو خبرونه مخکښې
 د پنځو خیزونو نه فائده واخلي د مرگ نه مخکښې
 دژوند نه، د مرض نه مخکښې د صحت نه، د
 مصروفیت نه مخکښې د فرصت نه، د بوداوتوب نه
 مخکښې د ځوانۍ نه، د فقر نه مخکښې د مالدارۍ نه،
 (رواه احمد) . دا خبره د یادولو وړ ده چه قبر ته څوک
 د دنیا نه مال دولت نشی وړلے، صرف انسان سره به
 خپل عمل وی، د عمل صالح په ذریعه انسان د آخرت

سعادتونہ حاصلولے شی، او د الله په حکم د عذاب نه نجات موندلے شی .

۲= د انسان د مرگ ورځ نامعلومه ده، د الله تعالی نه علاوه بل چا ته نده معلومه چه کله به مرم او په کوم ځای کښې به مرم ځکه چه دا علم غیب دے، او ددے خبر صرف او صرف د الله تعالی سره دے .

۳= کله چه مرگ راشی بیا د مرگ نه بچ کیدل ناممکن دی، نه روستو کیرې او نه ترے تیخته کیرې، الله تعالی فرمائی: [وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُ هُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ] {الأعراف: ۳۴} ترجمه : او دپاره د هرے دلے یوه نیته وی، پس کله چه راشی نیته د دوی، نه به روستو کیدے شی یو ساعت او نه به مخکښې کیدے شی .

۴= د مؤمن د مرگ منظر څه داسے وی چه ملک الموت (د مرگ فریښته) یو ډیر ځائسته شکل کښې راشی . او مؤمن ته د جنت خوشخبري ورکړی، الله تعالی فرمائی : [إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا

تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا
 بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ [{فصلت: ۳۰} ترجمہ: یقیناً
 ہغہ کسان چہ وائی رب زمونبرہ اللہ تعالیٰ دے، بیا
 پاخہ شوی وی (پہ دے وینا) راکوزیری پہ دوی
 باندے ملائک چہ مه ویریری او مه خفه کیری او
 زیرے واخلیٰ پہ جنت سرہ ہغہ چہ تاسو سرہ ئے
 وعدہ کیدے شوہ. د کافر د مرگ منظر داسے وی چہ
 ملک الموت ہیبتی شکل جوړ کری، او دده خوا ته
 راشی، تک تور مخ والا وی، او ورسره د عذاب
 ملائکہ هم وی چہ د عذاب خبر ورته ورکوی، اللہ
 تعالیٰ فرمائی: [إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ
 بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ
 الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ
 آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ] {الأنعام: ۹۳} ترجمہ: او کہ اووینے
 ته ہغہ وخت چہ ظالمان به پہ سختو د مرگ کنبی
 وی، او ملائک به اوردونکی وی لاسونہ خیل (وته
 وائی به) را او باسی ساگانے خیلے نن بدلہ درکیدے
 شی تاسو ته د عذاب د ذلت پہ سبب د ہغہ چہ

جو رولے تاسو په الله تعالى باندے ناحقہ خبرے، او وئ تاسو چه د آیاتونو د هغه نه مو لوئی کوله . مرگ سره حقیقت معلوم شی، هر انسان ته خپله نتیجه معلومه شی، الله تعالى فرمائی: [حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ، لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ] {المؤمنون: ۱۰۰} ترجمه: تردے وخت پورے چه راشی یو تن د دوی ته مرگ، وائی به اے ربه زما! واپس کړئ ما لره دپاره ددے چه عمل اوکرم نیک په بدل د هغه کسبې چه ما پریخودلے، هیچرے نه کیرې یقیناً دا یوه خبره ده چه دے ئے ویونکے دے، او دوی مخه ته لویه پرده ده، تر هغه ورخے پورے چه دوی به دوباره ژوندی کولے شی . کله چه مرگ راشی کافر او گنهگار به ارمان کوی چه دنیا ته واپس شم، او نیک عمل وکرم، لیکن چه وخت تیر شی بیا افسوس خه فائده نکوی، الله تعالى فرمائی: [وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَبِئٍ مِّنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّنْ سَبِيلٍ] {الشوری: ۴۴} ترجمه: او هغه

خوک چہ اللہ تعالیٰ ئے بے لارے کپری نو نیشته دے
 هغه لره هیخوک بچ کونکے روستو د بے لارے کولو
 نه او وینے به ته ظالمانو لره هر کله چه اووینی دوی
 عذاب لره، وائی به دوی آیاشته دے واپسے ته خه لار
 = د اللہ تعالیٰ په خپلو بندگانو باندے رحمت دے چه
 خوک د مرگ نه مخکنې لا اله الا الله ووائی هغه به
 جنت ته داخلېږی، رسول الله ﷺ فرمائیلی دی : چا
 چه دنیا کنې آخری خبره لا اله الا الله ووئیله هغه به
 جنت ته داخلېږی (سنن ابی داود) خوک چه رشتینے
 مؤمن وی هغه ته اللہ تعالیٰ د مرگ په وخت کنې دا
 کلمه ورنصیب کوی، او خوک چه مخلص نه وی د
 هغه نه د مرگ د سختیو د وجه نه پاتے شی والعیاذ
 باللہ، ددے وجه نه خوک چه مرگ ته نزدے وی د
 هغه په خوا کنې د لا اله الا الله تلقین کول پکار
 دی، رسول الله ﷺ فرمائیلی دی : چه مړو ته د لا اله
 الا الله تلقین کوی . (مسلم : ۹۱۶) او زور به پرے
 نشي کولے، دے دپاره چه تنگ نشي نو د خولے نه به
 ئے داسے خبره ووخي چه مناسب به نه وي .

د قبر حالات :

انس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیلی دی : چہ یو بنده قبر کنبې کینبودلے شی، او د هغه خپل خپلوان ترے واپس شی، مړے د هغوی د پیزار آواز آوری چہ دوه ملائک ورته راشی، په قبر کنبې ئے کینوی، ورته ووائی ته ددے سپری په باره کنبې څه وائے ؟ د مؤمن سپری جواب دا وی چہ زه گواهی کوم چہ دا د اللہ بنده او رسول دے، نبی کریم ﷺ وفرمائیلی چہ دے بنده ته ووئیلے شی چہ جهنم کنبې خپل ځای وگوره، اللہ تعالی ددے بدل کنبې تاله جنت کنبې ځای درکړو، رسول اللہ ﷺ وفرمایلی چہ دغه بنده به په یوځای دا دواړه ځایونه گوری، البته کافریا منافق به د ملائکو په جواب کنبې وائی، ما ته پته نشته، خلقو چہ به څه وئیل، ما به هم هغه وئیل هغه ته به ووئیلے شی چہ نه تا سره علم وو، او نه د حق پسه تللے وے، بیا به په زور سره یو گرز بانده د غوړونو مینځ کنبې گوزار ورکړی، د پیریانو او انسانانو نه علاوه څومره

مخلوقات چہ نزدے وی ہغہ ددے مری آواز آوری۔
 (رواہ البخاری)۔ پہ قبر کنبی دوبارہ د انسان روح
 راتل انسانى عقل پدے نہ پوهیری، پدے باندے بہ
 ایمان بالغیب لرو، او ٲول مسلمانان پدے عقیدہ متفق
 دی چہ کلہ مؤمن د نعمتونو مستحق وی نو قبر کنبی
 ہغہ لہ نعمتونہ میلاویبری، او کہ د عذاب مستحق وی
 نو قبر کنبی ہغہ تہ عذاب میلاویبری، پدے شرط چہ
 اللہ تعالیٰ ئے معاف نکری، اللہ تعالیٰ فرمائی: [النَّارُ
 يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا
 آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ] {غافر: ۶۶} ترجمہ: اور پیش
 کیدے شی دوی پہ ہغے باندے صبا او بیگاہ، او پہ
 ہغہ ورخ چہ قائم شی قیامت (وبہ وئیلے شی) داخل
 کری فرعونیان ٲیر سخت عذاب تہرسول اللہ ﷺ
 فرمائیلی دی: د قبر د عذاب نہ پناہی غواری۔ صحیح
 مسلم: (۲۸۶۷)۔ عقل سلیم والا انسان ددے حقیقت نہ
 انکار نکوی حکہ چہ انسان پہ ژوند کنبی داسے
 حالات لیدی وی چہ دلیل وی پہ برزخی حالاتو
 باندے، لکہ یو انسان خوب وینی پہ ہغہ باندے خوب

کنبی پیر تکلیف دے، لیکن خوا کنبی انسان د
 هغه په تکلیف نه پوهیږی حالانکه د ژوند او مرگ
 پیر فرق دے، قبر کنبی روح او بدن دواړو ته سزا
 میلاویږی، رسول الله ﷺ فرمایلی دی : قَالَ: «إِنَّ الْقَبْرَ
 أَوَّلُ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ، فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ
 يَنْجُ مِنْهُ، فَمَا بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْهُ » (ترمذی : ۲۲۳۰) ترجمه: د
 آخرت د منزلونو نه قبر اول منزل دے، خوک چه دلته
 کامیاب شی نوراتلونکے مرحلے هم آسانی وی، او که
 خوک دلته ناکامه شی نوراتلونکے مرحلے نورے هم
 سختی وی . هر مسلمان له پکار دی چه د قبر د
 عذاب نه پیره پناهی وغواړی، او خاصکر د مونخ په
 آخری قاعده کنبی د سلام نه مخکنبی، او د گناهونو نه
 حآن وساتی، د قبر د عذاب او د جهنم د عذاب د ټولو نه
 لوی سبب گناه ده، د مرگ نه پس حالاتو ته د برزخ
 ژوند وائی، اکثر خلق په قبرونو کنبی دفن کیږی حکه
 ورته عذاب قبر وائی، مثلا که خوک اوبو کنبی غرق
 شی، یا اور کنبی وسوزی، یا حیوانات ئے و خوری، نو
 دے ټولو ته به په برزخ کنبی عذاب یا نعمتونه وی، د

عذاب قبر ڊیر صورتونه دی لکه په گروزونو باندے
 وهل، قبر د تیارے نه ډکول، د اور بستره ورته غورول،
 یا د اور د جهنم نه دروازه کولاوول، یا عمل د یو بد
 شکله انسان په صورت کښې راتلل چه ډیر بد بویه وی
 چه قبر کښې ورسره وی، که قبر والا کافر یا منافق وی
 نو د قبر عذاب مسلسل وی، او که مؤمن گنهگار وی
 نو د گناه په حساب سره به سزا وی او کله به عذاب
 ختم شی . مؤمن ته په قبر کښې نعمتونه میلاویری، قبر
 ورته کولاو کړي، د نُور نه ئے ډک کړی، د جنت نه
 ورته دروازه کولاوه کړی چه د جنت یخه هواء او
 خوشبوئی ورباندے لگی، د جنت بستره ورته وغوروی،
 او دده نیک عمل د یو خائسته انسان په شکل کښې
 راشی، او دده ملگرے شی چه دے ورسره وخت تیروی.

د قیامت علامے

۱= الله سبحانه وتعالی دا جهان د همیشوالی دپاره
 ندے پیدا کړے بلکه یوه ورځ به راشی چه دا هرڅه
 به ختم شی بس دغه ورځ د قیامت ورځ ده، او دا

داسے حقیقت دے چہ انکار ترے نشی کیدلے، اللہ تعالیٰ فرمائیلى دى: [إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَّارْيَبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ] {غافر: ۵۹} ترجمہ: یقیناً قیامت خامخا راتلونکے دے ہیخ شک پکنبی نشته، لیکن اکثر خلق ایمان نہ راوری. بل خای کنبی اللہ تعالیٰ فرمائی: [وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ] [سبا: ۳] ترجمہ: یقیناً ہغہ کسان چہ کفر ئے کرے دے وائی قیامت بہ مونبرتہ نہ راخی، ورتہ وواہ! ولے نہ، پہ رب مے دے قسم وی چہ خامخا بہ راخی. قیامت ڊیر نزدے راغلے دے، اللہ تعالیٰ فرمائی: (اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ) (القمر: ۱) ترجمہ: قیامت نزدے شویدے. اللہ تعالیٰ فرمائی: [اَقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ] {الأنبياء: ۱} ترجمہ: نزدے شویدے خلقو تہ حساب د هغوی او دوی پہ غفلت کنبی مخ ارونکی دی. دا نزدے والے د انسانی عقل او سوچ نہ اوچت دے، د اللہ تعالیٰ د علم غیب سرہ تعلق لری، او د دنیا چہ خومرہ عمر تیر شویدے د هغے پہ نسبت سرہ نزدے دے، د

قیامت علم الله تعالی مخلوق ته ندے ورکړے، الله تعالی فرمائی: [يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عَلِمْتُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا] {الأحزاب: 63} ترجمه: د قیامت په باره کښې دا خلق ستا نه تپوس کوی، ته ورته ووايه چه د قیامت علم خو صرف د الله تعالی سره دے، او تاته څه پته ده کیدیشی قیامت نزدے وی. رسول الله ﷺ د قیامت بعض علامات تفصیل سره بیان کړي دي

د مسیح الدجال راتلل: د ټولو نه غټه فتنه د خلقو دپاره د دجال راتلل دی، پدے اعتبار سره چه الله تعالی ورله د بعض غیر فطری کارونو کولو قدرت هم ورکړے دے چه خلق به پرے ډیر دھوکه کيږي، مثلا هغه به آسمان ته حکم وکړي نو باران به وشي گیاه او فصل ته به حکم وکړي هغه به رازرغون شي، او مړو لره به ژوندی کوی نو داسے د معجزے پشان کارونه به کوی، رسول الله ﷺ فرمائیل دی چه هغه سره به جنت او جهنم وي، د هغه جنت به حقیقت

کنبی جهنم وی، او د هغه جهنم به حقیقت کنبی جنت وی، او په زمکه کنبی به صرف خلوینبت ورځے ژوند کوی یوه ورځ به د هغه د یو کال پشان وی، بله به د یو میاشت په مقدار، او بله به د یوے هفته برابر وی، او نورے ورځے به د عامو ورځو پشان وی، هغه به د مکه مکرمے او مدینے منورے نه علاوه دنیا کنبی گرځی .

د قیامت په نحو کنبی د عیسی علیه السلام راتلل دی د دمشق په مشرقی سپینه مناره باندے به د صبا په وخت راکوزیبری، خلقو سره به د صبا مونځ وکړی او بیا به د دجال د مرگ پسه ورځی

د قیامت د علامو نه دا هم ده چه نمر به د مغرب نه راوخیژی، ټول خلق به ددے په لیدو ویریبری او ایمان به راوړی، لیکن دغه وخت به ایمان راوړل څه فائده نکوی، او ددے نه علاوه هم علامے شته دے .

۲= قیامت به په بدترینو خلقو باندے قائمیبری، د قیامت نه مخکنبی به هواء راشی چه د ایمان والو

روحونه به قبض کړی، کله چه الله تعالی د دنیا د ختمولو او د ټولو انسانانو د مرکولو فیصله وکړی، نو الله تعالی به اسرافیل علیه السلام ته حکم وکړی چه په شپیلۍ کښې پوکه وکړه، کله چه خلق دا آواز واورى نو بې هوشه به شی، الله تعالی فرمائی: **[وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ]** {الزُّمَر: ۶۸} ترجمه: او په کومه ورځ چه شپیلۍ ووهلې شی، څوک چه په زمکه او آسمانونو کښې دی مړه به شی مگر هغه څوک چه الله ټی وغواړی. دا حادثه به د جُمعې په ورځ وی، ددے نه پس به ټول ملائک مړه شی، او صرف د الله تعالی ذات به پاتې شی

۳. = زمکه به د انسانانو جسمونه ټول ختم کړی وی مگر صرف د ملا یو هدوکه به باقی وی، البته د انبیاء کرامو علیهم السلام او شهداو جسمونه زمکه نه خوری، الله تعالی به د آسمان نه باران نازل کړی چه هغه سره به الله تعالی جسمونه راوټوکوی. الله تعالی چه کله د خلقو د دوباره ژوندی کولو اراده

وڪري نو اسرافيل عليه السلام ته به حڪم وڪري چه
 شپيلي وڪري، دے سره به الله تعالى ٿول مخلوق
 پيدا ڪري، لڪه ڇنگه چه اول ٿي پيدا ڪري وو دغه
 رنگه به ٿي د قبرونو نه راپورته ڪري، خپي يبله خپي،
 سرتور سر، بر بند او نا سونته، الله تعالى فرمائي: [وَنُفِخَ
 فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ]
 {يس: ٥١} ترجمه: او پوڪي به ووهلي شي په شپيلي ڪي
 او يو يو به د خپل رب پيشي ته د قبرونو نه پاسي. الله
 تعالى فرمائي: [يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَانَهُمْ
 إِلَىٰ نُصْبٍ يُؤْفُضُونَ، خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ
 الْيَوْمَ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ] {المعارج: ٤٤} ترجمه: په هغه
 ورځ چه دوي به راوځي د قبرونو نه په تادي سره
 گويا كه دوي خپلو معبودانو ته ورزغلي، كوزي به وي
 سترگي د دوي، پٽوي به دوي لره ذلت، دا ورځ ده هغه
 چه دوي سره ٿي وعده ڪيده شوه. د ٿولو نه اول به
 زمكه هغه ڄائي ڪولاوه شي چه ڪوم ڄائي د نبي ڪريم
 ﷺ قبر مبارڪ دے، او بيا به نور خلق د محشر ميدان
 ته روان ڪري شي، چه ڍير لوئي ميدان دے، ڪافران

به نسکور روان وی په سرونو باندے، د رسول الله ﷺ نه تپوس وکړے شو چه په سرونو به څنگه روان وی؟ رسول الله ﷺ جواب ورکړو چه هغه ذات چه په دنیا کښې ئے په دوه خپو روان کړی وو، هغه ذات قادره دے چه قیامت کښې ئے په مخ باندے نسکور روان کړی. (مسلم: ۲۸۰۶) د الله تعالی ذکر نه مخ اړونکے به ړوند راپاڅوی، نمر به خلقو ته ډیر نزدے وی او هر سرے به د خپل عمل مطابق په خولو کښې ډوب وی، د چا خوله به تر پرکو پورے وی، او د چا خوله به تر ملا پورے وی، او د چا خوله به تر خولے پورے، بس دهر چا د عمل مطابق به وی، پداسے خطرناک حالت کښې به څه خلق خوش قسمته وی چه د الله تعالی د عرش د سوری د لاندے به ولاړ وی. رسول الله فرمائیلی دی: سَبَعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالَهُ مَا تُنْفِقُ

يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهُ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ" (بخاری) ترجمہ :
 اووہ قسمہ خلق بہ وی چہ اللہ تعالیٰ بہ ورلہ سورے
 ورکری پہ ہغہ ورخ چہ بل سورے نشتہ دے، انصاف
 کونکے بادشاہ، او ہغہ خوان چہ د اللہ پہ عبادت
 کنبی رالوی شی، ہغہ کس چہ مساجدو سرہ ئے زہ
 لکیدلے وی، او ہغہ دوہ کسان چہ د اللہ د رضا دپارہ
 ئے د یو بل سرہ محبت وی، او پدے باندے یو خائی
 کیری، او پدے جدا کیری، او ہغہ کس چہ یو
 اوچت خاندان او حسن والا ترے مطالبہ د زنا وکری
 او دے ورته ووائی چہ زہ د اللہ نہ یریرم، او ہغہ کس
 چہ صدقہ وکری او دومرہ پتہ چہ کس لاس ترے
 خبر نہ شی چہ نبی لاس خہ خرچ کرل، او ہغہ کس
 چہ یواخے اللہ تعالیٰ رایاد کری او د سترگونہ ئے
 اوبنکی روانے شی او دا حدیث صرف د سرو دپارہ نہ
 بلکہ زنانہ دپارہ ہم دے، د ہر نیک عمل بدلہ بنہ وی
 او د بد عمل بدلہ بدہ وی، د بنحو او سرو تولو دپارہ، د
 قیامت پہ ورخ بہ خلق ڀیر تکی کیری، دغہ ورخ
 پنخوس (۵۰) زرہ کالہ دہ، پہ مؤمن باندے بہ ڀیرہ زر

تیرہ شی لکہ د فرض مونخ پشان، او رسول اللہ ﷺ به
 حوض ته راشی چه دا د الله تعالى ډیر لوی نعمت دے،
 الله زمونږ نبی کریم ﷺ ته ورکړے دے چه خپل
 امتیانو له به د قیامت په ورځ اوبه ورکوی، چه اوبه ئے
 د پیو نه سپینے دی، او د شهدو نه خوږے دی، او د
 مشکو نه خوشبویه دی، د آسمان د ستورو په مقدار
 ئے جامونه دی، او چا چه یو ځل دا اوبه وڅښکله بیا
 به چرے تکه نه شی، ټول خلق به میدان محشر کښې
 د حساب کتاب انتظار کښې ولاړ وی، گرمی به وی،
 آخر به تنگ شی، د داسے چا په تلاش به وځی چه
 زمونږه ډپاره تلاش وکړی، آدم علیه السلام ته به
 راشی هغه به معذرت پیش کړی، بیا به نوح علیه
 السلام له بیا ابراهیم علیه السلام بالآخر به محمد
 رسول الله ﷺ له راشی، هغه به ورته ووائی: او، دا زما
 مقام دے، رسول الله ﷺ به د عرش د لاندے په
 سجده پریوځی او د الله تعالی داسے حمدونه او
 ثناکانے به ووائی چه مخکښې ئے ندي وئیل، بیا به الله
 تعالی ارشاد وفرمائی: اے محمد! سر اوچت کړه،

غوارہ درکیدلے بہ شی، او شفاعت کوه شفاعت بہ
 دے قبلیری، بندہ سرہ بہ پہ عملونو کنبی اول حساب
 د مونخ کیری، کہ مونخ برابر وو او قبول شو، بیا بہ پہ
 نورو عملونو کنبی غور کیدلے شی، او کہ مونخ
 کنبی نقصان وو، نو بیا بہ نور اعمال ہم مردود وی د.
 هر بندہ نہ بہ د پنخو خیزونو تپوس ضرور کیری، عمر
 دے پہ خہ کی تیر کرو، خوانی دے خہ کنبی تیرہ کرہ،
 مال دے چرتہ نہ گتله وو، او چرتہ دے مصرف
 کرو، او علم باندے دے خومره عمل کرے وو، او د
 تولو نہ اول بہ د وینے پہ بارہ کنبی حساب کیری، او
 فیصلہ بہ د نیک عمل اخستلو او یا د هغه گناہونہ پہ
 مجرم باندے بار کیدلو پہ صورت کنبی کیری د جہنم
 دپاسہ یو پل جوړ کرے شومے دے چہ د ویختہ نہ
 باریک دے، د تورے نہ تیرہ دے، خلق بہ د خپل
 عمل مطابق ورباندے تیری، خوک بہ د سترگے د
 رپ پشان، او خوک د هواء پشان، او خوک د تیز رفتار
 آس پشان، او خوک بہ پہ خپورو (گونډو) باندے روان
 وی، او د پل پہ غارو باندے کنډے دی چہ کافران او

گناهکار به جهنم ته غورځوی، کافر به همیشه په اُور کنبې وی او گناهکار چه کله الله وغواړی د اُور نه به ئه رابهر کړی او جنت ته به ئه داخل کړی. انبیاء کرامو، رسولانو، او مؤمنانو کنبې الله تعالی چه چاله اجازت ورکړی هغوی به د گناهکارو مؤمنانو دپاره سفارس کوی، څوک چه پل صراط باندے پورے وځی هغه به جنت ته داخلیری، لیکن دوی به د جنت او جهنم په مینځ کنبې یو پل باندے ایسار کړی چه د یو بل نه بدلے واخلي، هغه کس به جنت ته نشی تللے ترڅو چه یو بل ته زړونه صفا نکړی . جنتیان به جنت ته لارشی او جهنمیان به جهنم ته لارشی، مرگ به د یو گډ په شکل کنبې راوستلے شی، او د جنت او جهنم مینځ کنبې به ذبح کړے شی، جنتیان او جهنمیان به دا منظر گوری، او بیا به آواز وکړے شی چه جنتیان به جنت کنبې همیشه وی، او جهنمیان به جهنم کنبې همیشه وی، بیا که مرکیدل وے، نو جنتیان به د خوشحالی نه مړه شوی وے، او که مرگ وے نو جهنمیان به د غم نه مړه وے .

د جہنم د عذاب حال

الله تعالیٰ فرمائیلى دى: [فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ] {البقرة: ۲۴} ترجمه: خان بچ کړئ د اور نه هغه چه خشاک د هغه خلق دى، او کانړى دى، تيار کړے شويدے د کافرانو دپاره .رسول الله ﷺ صحابه کرامو رضى الله عنهم ته وفرمايل : چه ستاسو د دنيا اور د جهنم د اور اويايمه حصه ده، چا تپوس وکړو چه اے د الله رسوله ! د کافرانو دپاره خود دنيا دا يوه حصه هم کافي وه، رسول الله ﷺ جواب ورکړو چه د جهنم اور د دنيا د اور نه يو کم اوويا حصه زيات دے . (بخاری ومسلم) د جهنم اووه (۷) طبقے دى، هر طبقه د بلے نه ډيره سخته ده، او هر طبقه کنبې به خلق د اعمالو په اعتبار سره وي، منافقان به د تپولو نه لاندے طبقه د اور کنبې وي، چه ډيره سخته ده، د کافرانو عذاب به په جهنم کنبې هميشه وي، وقفه به پکنبې نوى کله چه خرمنے ئے وسوزى، الله به ورته خرمنے بدلے کړى چه عذاب

مزه و خکی، اللہ تعالیٰ فرمائی: [كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ
بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ] النساء: ۵۶} ترجمہ:
او ہر وخت چہ ستیکوری شی خرمنے د دوی بدلے بہ
کپرو دوی لہ خرمنے نورے دے دپارہ چہ اوخکی
دوی عذاب. اللہ تعالیٰ فرمائی: [وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ
جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ
عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ] {فاطر: ۳۶} ترجمہ: او
ہغہ کسان چہ کفرے کرے دے، دوی دپارہ آورد
جہنم دے، فیصلہ بہ نہ کیری پہ دوی باندے چہ
مرہ شی، او نہ بہ شی سپکیدلے د دوی نہ عذاب د
ہغے، دغہ شان سزا ورکوو مونر ہر منکر تہ . خلق
بہ پہ زنجیرونو او طوقونو کنبی تپلے شوی وی، اللہ
تعالیٰ فرمائی: [وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي
الْأَصْفَادِ، سَرَّابِيلُهُمْ مِنْ قَطْرَانٍ وَتَغْشَىٰ وُجُوهُهُمُ النَّارُ]
{ابراہیم: ۵۰} ترجمہ: او تہ بہ وینے مجرمان پہ دغہ
ورخ یوخای تپلے شوی پہ زنجیرونو کنبی، قمیصونہ
د دوی بہ د رنرپونہ وی، او پتوی بہ مخونہ ددوی لہ
أور د جہنمیانو دخوراک پہ بارہ کنبی اللہ فرمائی:

إِنَّ شَجَرَةَ الزُّقُومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ، كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ،
 كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ، كَغَلْيِ الْحَمِيمِ [الدُّخَانُ: ٤٣/٤٦] {
 ترجمہ: یقیناً ونہ د زقوم، خوراک د گناہکار دے،
 پشان د ویلی کرے شوے تانبے، خوٹ کیری بہ پہ
 خیتو کنبی پشان د خوٹ کیدلو د یشیدلو اوبو۔ نبی
 کریم ﷺ د جہنم او د جنت بیان کرے دے چہ د
 قیامت پہ ورخ بہ یو جہنی راوستلے شی چہ پہ دنیا
 کنبی ئے ہر قسمہ نعمتونو کنبی ژوند کوو، پہ جہنم
 کنبی بہ یو غویہ ورکری، بیا بہ ترے تپوس وکرے
 شی چہ اے د آدم خویہ! چرتہ دے خہ شحالی او
 نعمت لیدلے دے؟ ہغہ بہ ووائی اے اللہ! ستا پہ ذات
 مے دے قسم وی، ما چرتہ نہ دە لیدلے، او یو جنتی بہ
 راوستلے شی چہ دنیا کنبی ئے ډیر تکلیفونہ او
 سختی تیرے کری وی، نو جنت کنبی بہ یو چکر
 ورکری، بیا بہ ترے تپوس وکرے شی چہ اے د آدم
 خویہ! خہ تکلیف یا پریشانی دے لیدلے دە؟ ہغہ بہ
 وائی قسم پہ اللہ ہیخ تکلیف او پریشانی مے ندہ
 لیدلے (مسلم: ۲۸۰۷) د جہنم یوہ غویہ بہ د کافر نہ د

دنیا تولے خوشحالی ہیرے کری، او د جنت یو چکر
به د مؤمن نه د دنیا تول تکلیفونه ہیر کری .

د جنت حال

جنت نوم د هغه کور دے چه همیشه وی، او د عزت
خای وی چه الله تعالی د نیکانو بندگانو دپاره تیار
کرے دے، داسے داسے نعمتونه پکښې دی چه
سترگو ندی لیدی، غورونو ندی آوریدی، او د هیخ
انسان په زړه کښې د هغه خیال هم ندے تیر شوے :
[فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ] {السجدة: ۱۷} ترجمه: یو نفس ته پته نشته
چه مونږ د سترگو یخوالے دوی له پت ساتلی دے، بدله
د هغه څه ده چه دوی کوم عملونه کوی. د جنت
ډیرے درجه دی چه ایمان والو ته به د اعمالو په
اعتبار ورکړے شی، الله تعالی فرمائی: يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ {المجادلة: ۱۱}
ترجمه: الله تعالی درجه اوچتوی د هغه کسانو چه
ایمان والا وی او خاوندان د علم وی. جنتیان چه څه

غواپی ہغہ بہ ورته میلاویری، خوراک خنیاک
 وغیرہ، جنت کنبی داسے نہرونہ دی چه د هغے اوبہ
 نہ بدلیری، داسے د پیوو نہرونہ دی چه نہ بہ بے
 خونده کیری، او پاک صفا شهد پکنبی دی، او د
 شرابو نہرونہ دی چه خکونکی ته بہ لذت (خوند)
 ورکوی، د جنت او دنیا خنیاک کنبی ډیر فرق
 دی: اللہ تعالیٰ فرمائی: [يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ،
 بِيضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ، لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ]
 {الصّافات: ۴۷} ترجمہ: گر خولے بہ شی پہ دوی
 باندے کاسے ډکے د خالص شرابو نہ، سپین، مزہ
 ورکونکی بہ وی خکونکو ته، نہ بہ وی پہ هغے
 کنبی آفتونہ او نہ بہ دوی له د هغے نہ التئی ورخی . د
 جنتیانو نکاح بہ د غتو سترگو والا حورو سرہ
 کیری، د هغے پہ بارہ کنبی رسول اللہ ﷺ فرمائی
 دی: کہ د جنت یوہ حورہ دنیا ته رانکارہ شی نو توله
 دنیا بہ د رنرہ او خوشبوئی نہ ډکہ شی . (رواہ البخاری
) د جنتیانو ډپارہ بہ عظیم نعمت د اللہ سبحانہ و تعالیٰ
 ملاقات وی، جنتیانو له بہ نہ ورے متیازے او نہ

غتبے متیازے ورخی، او نه به بلغم وي او نه خراشکی،
 دسرو زرو گمنزے به وی، او د دوي خوله به د مشکو
 پشان بوئی لری، د جنت نعمتونه به همیشه وی،
 هیچرے به هم نه ختمیری، رسول الله ﷺ فرمائیلی
 دی : شوک چه جنت ته داخل شی هغه به په نعمتونو
 کنب همیشه وی، نعمتونو نه به نه محرومیبری، کپرے
 به ئے نه زپریری، او نه به خوانی ختمیری . (مسلم)
 جنت کنبې به د ټولو نه کمه حصه د هغه چا وی چه
 جنت ته به آخری ور داخلیری د هغه حصه به ددے
 دنیا لس چنده وی (الله سبحانه وتعالی دے مالا او
 زما سره ټولو هغه شوک چه پدی کتاب کنبی راسره
 مدد کړی دی او هغه شوک چه دا کتاب لولی او عمل
 ورباندی کوی ټولو له جنت الفردوس را نصیب کړی
 آمین یا رب العالمین،

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات .

۲۱/۳/۲۰۱۷

فہرست مضامین اسلامی تعلیمات

6	د عقیدے بنیادی خبری
7	د توحید قسمونہ/ربوبیت/الوہیت/اسماء صفات
15	د کلمہ توحید معنی
16	د توحید د کلیمی ارکان
17	د کلمہ توحید فضیلت
19	د کلمہ توحید شرطونہ
29	د محمد رسول اللہ ﷺ معنی
31	د ایمان ارکان
34	اللہ تعالیٰ باندی ایمان
41	ملائکو باندی ایمان
42	د اللہ پہ کتابونو باندی ایمان.
44	رسولانو باندی ایمان
46	قیامت باندی ایمان
47	تقدیر باندی ایمان
48	شرک او د شرک قسمونہ
52	د فرقہ ناجی عقائد
63	د طہارت مسائل/پکوالے او پلیتی

64	د پلټی قسمونه
65	د پلټی متعلیق احکام
66	قضائی حاجت
68	اودس
69	د اودس طریقه
71	موزو باندی مسحه
73	اودس ماتونکی څیزونه
73	د غسل طریقه/ غسل واجب کونکی څیزونه
75	د جنب انسان د پاره حرام کارونه
76	تیمم او د تیمم طریقه
78	حیض او نفاس
80	د مونځ احکام
82	د مونځ کولو فضیلت
83	د مونځ متعلق ضروری خبری
86	د مونځ وختونه
87	هغه ځایونه چه مونځ پکښی نه کیږی
88	د مونځ طریقه
96	د مونځ نه پس اذکار
98	د مسبوق د مونځ طریقه

99	د مونځ باطل کونکي کارونه
100	د مونځ واجبات
101	دمونځ ارکان
102	په مونځ کېنې هیره
103	دستو بیان
105	د وتر مونځ
107	د سحر دوه رکعاته سنت
108	د چاشت مونځ
109	هغه وختونه چه مونځ کول پکېنېس منعه دی
111	دزکات احکام
112	د سرو او سپینو زکات
114	د تجارت سامان کېنې زکات
115	شیئر کېنې زکات
116	د فصلونو زکات
117	د خاروو زکات
118	د اوبیانو زکات
121	د غواگانو زکات
122	د گډو بیزو زکات
123	د زکات حقداران

127	بعض ضروری خبری
128	د روژے احکام
129	د رمضان فضیلت
130	د رمضان د راتللو ثبوت
131	خوک روژہ ماتولی شی
133	کمو کارونو سره روژہ ماتیری
135	کمو کارونو سره روژہ نه ماتیری
137	تنبیہات
138	د روژے سنت
140	د تراویح مونخ
141	نفلی روژے
143	په کمو ورخو کبئی، روژہ نیول حرام دی
144	د حج او عمرے احکام/ حج حکم
145	د حج شرطونه
146	د حج آداب
147	احرام او د احرام آداب
149	د حج طریقے
152	احرام کبئی، د داخلیدلو طریقہ
153	په احرام کنبس ممنوع کارونه

155	د طواف طریقہ
158	د صفاء مروا مینخ کنبی سعی
161	اتمہ ذی الحجۃ ۹ نهمہ ذی الحجۃ
165	جمرات ویشتلو طریقہ
166	۱۰ لسمہ ذی الحجۃ
167	د ۱۱ یولسمے او ۱۲ دولسمے ذی الحجۃ احکام
168	د حج ارکان او د حج واجبات
169	د مسجد نبوی ﷺ زیارت
170	د خوراک احکام
172	د حیواناتو دوه قسمونه
174	د ذبح احکام
175	د ذبحی دپاره شرطونه
176	د ذبحی آداب
177	بنکار
179	د جامو احکام
185	د جامو آداب او سنت طریقے
188	د نکاح احکام/دنکاح شرطونه
191	د نکاح حقونہ/د نکاح طریقہ
194	د نکاح سنت او آداب

195	د ښځو ځائسته صفات
196	هغه ښځې چه هغوی سره نکاح حرامه ده
203	طلاق
204	د طلاقو سره متعلق احکام
206	خلم
207	د نکاح باقی پریښودل یا ختمولو اختیار
209	د غیر مسلمه سره نکاح
211	د اهل کتابه ښځې سره نکاح کښی نقصانات
213	د زنانو متعلق احکام/اسلام او نورو معاشرو کښی د ښځې مقام
219	د زنانو حقونه
223	ځاوند باندی د ښځې حقونه
226	پرده (حجاب)
233	د حیض او نفاس احکام
234	د حیض مختلف احوال
244	د استحاض احکام
246	د حیض او حمل بندولو حکم
247	د نبی ﷺ سیرت/ د عربو د جاهلیت دور

249	د دوه ذبحه کریشوی اولاد
251	د هاتیانو واقعه
253	د رسول الله رضاعت
255	واقعه د شق الصدر
256	د مور او د نیکه وفات
257	تجارت او واده
259	نبوت
263	بنکاره تبلیغ
267	هیشو ته هجرت
269	د کور کلی خلقو بائیکات
271	د غم کال
272	د طائف سفر
273	د سپر می دوه توتی کیدل
274	واقعه د معراج
279	د اسلام دعوت نوی محاذ
284	جنگ بدر
287	جنگ احد
288	جنگ خندق
289	فتح مکه

200	وفود راتلل او بادشاهانو ته خطونه
201	د نبي ﷺ اوفات
293	د نبي ﷺ حليه مبارکه
294	د نبي ﷺ اخلاق مبرک
296	د قيامت د ورزځي بيان
297	د مرگ بيان
303	د قبر احوال
307	د قيامت علامات
317	د جهنم عذابونه
320	د جنت نعمتونه